Opera
Guilielmi Grattarolae
sunt prohibita
quamdiu emendata non
prodierint

Mattheus Leonhart
Sum possessor huius
libri [illegible]
1 5 7 1.

[illegible]

Gorig Leonhart
Sum possess
or hius libri
1 5 88

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Sum Valentini Jeccelij J.V. Doctoris et amicorum:

[redacted] [redacted]

GVLIELMI GRATAROLI BERGOMATIS ARTIVM & medicinæ doctoris opuſcula, uidelicet:

[redacted] [redacted]

De memoria reparanda, augenda, conſeruandaq; ac de Reminiſcentia: tutiora omnimoda remedia, præceptionesq; optimæ.

De prædictione morum naturarumq; hominum, cum ex inſpectione partium corporis, tum alijs modis.

De temporum omnimoda mutatione, perpetua & certiſsima ſigna & prognoſtica.

Omnia ab autore correcta, aucta ſatis, & ultimò edita.

BASILEAE, APVD NICOLAVM Epiſcopium iuniorem, Anno M. D. LIIII.

1887.

SERENISSIMO AC PIO BOE
miæ Regi Maximiliano perpetuam felicitatem à domino Deo precatur Gulielmus Gratarolus Doctor medicus.

VPERIORI ANNO, Rex optime, libellos tres etſi multis antea mẽſibus elaboratos, citius quàm uoluiſſem emiſi in lucem, amicorum ac typographi coactus inſtantia: cumq́ me abſente, non pauca inter cudendum errata fuiſſent cõmiſſa, arrepto rurſus libro non tantum menda correxi, ſed primariam ac omnem ferè adhibens operam, extremamq́ (ut uocant) manum, adeò rebus & bonis, & his non paucis auxi, ut ueluti nonimenſis partus ſeptimeſtri, aut

purum

purum aurũ argento, ita æditio hæc priori præstet. Dedicaueram priorem Anglorum regi, qui antequam rescire, nedum uidere potuerit, uitã cum morte coactus est commutare. Quærendus igitur mihi erat patronus alter, sub cuius augustiori nomine rursus exiret liber nitentior factus, cumq́ animi oculos huc illuc nõ parum uolutassem, tua Maiestas mihi tandem magis arrisit cùm non nullis de causis, quas in præsentiarũ omitto, tum quia inter cæteros principes ac Reges, nõ tantum apud potentes Germanos, & Hispanos, sed etiam Italos (è quibus unus sum) bene audiat tua optime spei Maiestas: faxitq́ omnipotens Deus ut indies, quoad fieri iustè potest, unà cum nomine crescat et res. Huc accedit ꝙ etiam intellexerim, ornatissimã apud

T. M.

T. M. perſtrui bibliothecam tali Rege non indignam, in qua, ſpero, non poſtremam partem obtinebit liber meus, qui priore ſui parte mirum in modũ eos iuuabit, qui ex ea uel quacunq; alia librorum ſupellectile proficere in ediſcẽdo uoluerint: eorum namq; libellorum unus eſt De Memoria recuperanda conſeruandáq;: ſecũdus De Phyſiognomia: tertius prognoſtica perpetua certáq; continet. Cæterum cum ſapientis & philoſophi proprium ſit, rationẽ & cauſam ſui operis reddere, dicã breuiſſime, quid me potiſsimum ad hæc mouerit. In tanta librorum ac diſcentium copia, uidebar mihi, ita mouente Deo, rem ſtudioſis non inutilem me facturum, ſi de Memoria (etſi argumenti talis plura bona aliâs extẽt opuſcula) ſuccincte præcepta & ſele

ctiſsima remedia indicarem: quam ſi quis iuſtis præconiſs ornare uelit, multas opplebit chartas, actumq́ aget. quis enim eſt qui neſciat Memoriam, uniuerſorum ſenſuum cõmunem fore arcã? ſiquidem quicquid uel oculis conſpicimus, uel auribus haurimus, aut deniq ipſa mẽte concipimus, uſui ac meditationi ſeruat: de qua Seneca in præfatione libri Declamationum: Memoria, inquit, eſt res ex omnib. partibus animi maxime delicata et fragilis: in quam primum ſenectus incurrit, &c. De phyſiognomia itidem nõ eſt quòd multa præfari uelim: nam ſi conceſſerimus (ut concedere par eſt) ſapientiſſimum Deum non ab re corporum atq hominum uarietatẽ feciſſe, dubio procul fatebimur, hãc diiudicandi facultatem probe trãctatam, & utilem

tilem admodum & bonã eſſe. Cùm enim ſine ullius rei adminiculo ſolus deus in corde uideat, homo tantum in facie & ab extrinſecus intrinſeca cognoſcit. Quis cordatus princeps ſeruum in familiam accerſat, niſi antè ſolerti examine ex facie mentis nota, ex oculis animę feneſtris, & ex omni deniq; corporis ſitu & ſpecie naturã illius rimetur atq; exploret, num frugi & rei familiari uſui futurus ſit? Proditũ eſt memoriæ, Pythagoram à principio ſtatim adoleſcentes prius quàm in diſciplinam ſuam admitterentur, φυσιογνωμονεῖν cõſueuiſſe, hoc eſt, indolem ex oris, uultus, totiusq; corporis ſerie atque habitu ſcrutatum, num ad philoſophandũ apti eſſent: quòd reluctante genio haud feliciter aliquid cedat. Quamuis autẽ illud interdum præ-

ter communem philoſophorum fi-
dem & ſententiam longè ſecus eue-
nire cernas, ut è corpore deformi in
ſignes prodeant uirtutes, hoc tamen
eatenus fieri exiſtimandum eſt, qua
tenus animus diuini numinis affla-
tu, philoſophiæq́ adminiculis adiu
tus, externas omnes uirtutiq́ cõtra-
rias exuit affectiones, & rebus hone
ſtis inuigilat: ut Socratis, inter cæte-
ros, exemplo notum eſt. Illorumq́
opiniones explodendæ ſunt, qui cæ
co quodam iudicio uanam phyſio-
gnomiæ artẽ cenſent, quæ iam à pri
ſcis illis ſtatim temporibus ad hanc
noſtram uſq ętatem longiſsimis ob
ſeruationibus, multo rerum uſu, ua-
rijsq́ euẽtibus comprobata, ex cer-
tis et peculiaribus corporis humani
indicijs naturã inueſtigandam tra-
didit. Et quãuis non pari modo mor
tales

tales affectus & detegant & aperiãt, nemo tamen ad harum alteram partium tam cautè inclinat animũ, quin tempore procedente deprehendi queat, siue is secunda eleuetur sorte, siue egestate premat̃. id enim quod casu fit, siue uirtutis, siue uitij speciẽ gerat, ordinem minime statuit: sed qua in parte mens affixa maneat spe culandum est, indéq; actiones nomi nandæ sunt. Tertium De perpetuis prognosticis adieci, cùm uiderẽ quo tannis incertas prædictiones fallacésq;(causa equidem difficillimæ astrorum scientiæ, ac humani ingenij caritate atq; audacia) inuulgari, uolens nimirũ ex ijs quæ sub sensibus cadunt, ostendere longe certiorem esse prædictionem. Non nouas artes scientiásue propterea me allaturum nunc polliceor, uerùm earum

quæ à clariſsimis uiris inuentę ſunt, partē utiliorē aliquā dilucidare ac facilē reddere augereq́ꝫ nitimur. Neqꝫ illud à me expectetur in his opuſculis, quò uarios adducam ſępius autores, cùm nullam ferè autoritatem expoſtulem, præterquam experientia ipſa exhibebit. Quod ad ſtilum ſpectat, uſus ſum (id poſtulante operis materia) nō latiniſsimis uerbis & abſtruſis, ſed perſpicuitate qua potui, id eſt, uocabulis plurimum uſitatis, ſeruata illorū ſignificatione. Nunc ſereniſsime Rex luculentius meę erga T. M. obſeruantię ſymbolum dare non potui: neqꝫ ego, ut moris eſt, partem aliquam tuarum laudum attingam, quòd nec idoneus ſim tanto muneri, nec hactenus defuerint aut defuturi ſint doctiſsimi uiri, qui hoc munus obeant. Quamuis, utpote

te qui bonorum principum exemplum iã esse inceperis, humanis laudibus non egeas, satis ex re ipsa commendatus. Me uerò tuæ Maiestati humillimè cõmendo ac dedo: quis sim, si non alij ob locorum distantiã, facilè poterit indicare serenissimæ Reginæ coniugis tuæ medicus excellens ac perspicax Iosephus Salandus, qui me iam diu familiarissimè nouit. Christus Deus optimus maximus M. T. quàm diutissimè incolumẽ ac florentem suis donis augeat ac seruet. Basileæ Calendis Febr. M.D.LIIII.

PRIMVS LIBER DE MEMOria & reminiſcentia diuidetur in capita ſeptem.

Primum caput declarat quid ſit Memoria, ubi uigeat, quàm utilis & neceſſaria ſit, &c.

Secundum potiſsimas quibus lædatur cauſas, earumq́; notas continet & curationem.

Tertium quomodocunq; memoriæ nocentia præcipua oſtendit.

Quartum ſimiliter iuuantia particularia enumerat.

Quintum nonnulla probatiora ſelectioraq́; medica remedia compoſita continet, ſeruantia multumq́; augentia memoriam.

Sextum philoſophica conſilia, canones, & præcepta reminiſcentiæ narrabit.

Septimum caput breui ſermone de locali uel artificioſa memoria agit.

Dictorum breuis epilogus ultimò ponitur.

CAPVT PRIMVM

EMORIA est per quã animus repetit illa quę fuerunt. Vel, est firma animi rerum & uerborũ dispositionis perceptio. Aut (ut Aristoteles opinatur) imaginatio est, quæ ab his quæ sensus deprehenderat, remanet. Platonis autẽ sententia, Memoria est sensus & incolumitas: nam anima sensuum officio adipiscitur quæcunq; sub sensum cadunt, indeq; opinionis origo est. Sed per mentẽ ipsam intellectualia animaduertit, & intelligentia fit. At memoria amissa per reminiscentiam denuo resumitur: nam cũ obliuio siue memoriæ amissio duplex sit, perpetua uidelicet & temporanea, in hac quidem reminiscentia agit, de qua inferius suo loco dicetur. Sedem uerò habet memoria in occipitio in tertio uocato uentriculo, quem & puppim uocãt. Longum esset ac penè superfluum hic (ubi studeo breuitati) cerebri totius anatomẽ describere, quam in multorum libris uidere licet, præsertim doctissimi

ctiſſimi pariter & diligentiſſimi Andreæ Veſalij. Dicam tamē aliquid breuiſſime ad rem noſtram propius faciēs. Tres animæ operationes ſunt in cerebro, phantaſia, ratiocinatio, & memoria. Primæ duæ in duobus uētriculis cerebri maioribus, tertia in tertio & minori exercetur. Inter cerebri caua animalis ſpiritus tenuis purus, mundiſſimusq; uerſatur, atq; talis defertur memoriæ: quæ quidem claritate et ſubtilitate ſpiritus indiget. Quòd ſi non aperiatͬ uia illa qua tranſit ſpiritus ad puppim cerebri, nihil homo reminiſcitur: & contrà qui uelocem habent huiuſce uiæ aperitionem, prudentes ſunt, & uelociter reſpondent, ut ſunt quidam cholerici: qui uerò pigram illam & tardam habent, pigri ſunt & tardi ad diſcēdum atq; reſpondendum, ſuntq; tales utplurimum phlegmatici uel melācholici, craſſisq; ac multis cibis ac potib. utētes. Rari quidē reperiuntur, qui felici ingenio, & fœcundam emoria dotati à natura ſint. ſiquidē ingeniū ſubtilem et mollem cerebri ſubſtantiam, memoria permanētem indicat. Dicit quoq; Galenus capite duodecimo

Artis

Artis medicinalis, ingeniũ quidem ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat: tarditas uerò intellectus craſſam, etc. Huic functioni deſeruiens ſpiritus, à corde per arterias ad caput ſubuolat, & exterius nos cingẽte aere alitur, diuturnitatemq; conſequitur. Et deniq;, conueniunt phyſici omnes, Memoriam potiſſimum pollere ex bona temperatura organi ſedisue, in qua hanc functionem anima exercet. Sciendumq; quòd ſapere fit ex ſpirituum bonitate: boni uerò ſpiritus ſunt qui claritate ac motu tẽperati ſunt & ſubtilitate. Plato in Theæteto, Non recte, inquit, anima ſe habet in denſo, aut lutulento, aut molli nimis, aut duro. Intemperies autem multifariam cõtingit: nam ex utero quis tam ualidam nonnunquam contrahit, ut nõ ſolum memoria, ſed & ratio lædatur, atque ita ſtultitia fiat: cuius inter cætera ſigna, ut habet Ariſtoteles primo De Animalium natura, ſunt pręgrandes & erectæ aures. Ex prauo item uictu frequens eſt cerebri intemperatura, quandoq; ex inſalubri ambientis aeris conſtitutione: nam uetus eſt dictum, ubi ſit ſicior

cior aer, ibi ferè etiam animam pruden-tiorem melioremq; seu promptiorem: ut etiam habet Galenus in libro Quòd animi mores, &c. Quinetiam ex casu, ex percussione, ex morbo & alijs id genus iniurijs labefactatur, quorum exempla uaria & ex Thucydide & ex alijs haberi possunt: quidam ictus lapide, oblitus est tantum literas, ex præalto tecto lapsus, matris, affinium & propinquorũ cepit obliuionẽ: sui uerò nominis oblitus est Messala Coruinus orator. Ecce igitur quàm fragilis sit omnium preciosissimus hominis thesaurus. Memoria inter humanæ naturæ cõmoda, teste etiam Seneca, primum sibi locum uendicat: nam multa legere studiosis facile, multaq; intelligere bono atq; exercitato ingenio non difficile est: uerum ea congerere, & in memoriæ scrinio conseruare, ita ut nõ effluant, necessariũ ac præcipuũ est humanæ uitæ bonũ. Vt testat̃ Plinius libro 7. cap. 24. Cyrus Persarum rex omnes suos milites nominatim appellabat. Mithridates duarũ & uiginti gentiũ rex, totidem linguas absq; interprete & audiebat & alloquebatur

batur, nec desunt innumera penè quorũ cunq; temporum exempla præstantissimæ in hominibus memoriæ. Quibus igitur non est tam excellens memoria, labore ut eam assequantur, opus est, sine qua uix in uirum excellentem quisquam emerget: fieri enim solet, ut quãtum quisque memoria emineat, tantum eniteat et sapientia, nisi sit somnolentus atq; ociosus. Et poetæ nõ ab re sapientiam memoriæ filiam finxerunt: ac de ipsa recte scriptum est, Vsus me genuit, mater peperit memoria. Quo igitur pacto ea acquiri augeriue possit ac seruari, hoc opere disseremus. Constat autẽ cùm pluribus doctis, tum uerò Ciceroni, memoriam habere quiddam artificij, & non omnem à natura proficisci: Sic igitur & nos prius docebimus quo uictus genere, quibus'ue medicaminibus ea acquiri firmariq; possit, breuia, clara, usuq; probata ponentes: postea, de artificiosa memoria, quæ obseruationibus, locis imaginibusq; cõstat, succinctè agemus.

Caput ſecundum, præcipuas quibus lædatur cauſas, earumq́; notas & curationem continet.

DVæ ſunt cauſæ principales quæ obſunt memoriæ, frigiditas & humiditas: quæ frigiditas uel ſola eſt, uel cum humiditate cõiuncta: omittemus corruptionem quæ fit à calido & ſicco intẽſis. plus tamen nocet frigiditas humiditate: ea ſiquidem confundit naturam, neq; eius opus ingreditur niſi tanquã ſubdominans inſtrumentum. Humiditas uerò retentiuæ contrariatur, quæ ſicco proportionato confortatur: nam ſiccitas ſuperflua nocet præſertim apprehenſioni, dum impedit ne inſigillentur formę. Frigidi eſt ſiſtere, & calidi mouere: ergo frigiditas impedit motum neceſſarium ad memorandũ. Retentionem uerò impedit humiditas. Deniq; cum frigiditatis filia ſit obliuio, ut & Paulus Ægineta, & reliqui tenent, dicendum ac tenendum eſt, eam magis obeſſe memoriæ, quàm noceat humiditas. Propter frigiditatẽ enim quæ humores & ſpiritus congelauit, ſpectrum ſeu ſpecies imprimi non poteſt. Quorum igitur memoria uel intellectus perit, ſomnos

nos etiam obſeruare oportet, utrum uehemẽter an modice ſomnolenti ſint, aut omnino non ſomnolenti, ſed ſecundum naturam habeant. Sic enim uincentẽ inuenies intemperaturã: nam ex multo ac profundo ſomno, humiditatem obeſſe: ex uigilia, ſiccitatem: & ex horum medio æqualitatem & bonam humorũ proportionem cognoſces. Adhæc conſiderandum, utrum excernat quippiam ex naribus uel ex ore quod à capite defluat, an aridæ ex toto uel ut plurimum huiuſmodi partes ſint. atq; antecedentium cauſarum & externarum cognitio capitis diſpoſitionẽ declarabit, quò idoneam diſpoſitioni curationẽ adhibere poſſis. Vbi dominat̃ cerebri humiditas, multa ſomni cupiditate tenẽtur, oris plurima eſt ſaliua, & in naribus oculiſq; pituita frequẽs: omnes motus hebetes ſunt. Tales præſentia recordantur & nuperrimè geſta: dudum uerò facta, aut nequaquã aut difficile recordant̃: nã humiditatis cerebri eſt facile admittere & dimittere quaslibet impreſſiones.

Siccitate dominante, quæ humidita-

ti contraria eſt, ex cōtrarijs ſignis indicatur: adſunt enim capitis uigiliæ, leuitates, & rariſſima illarum ſuperfluitatum emanatio, quæ à naſo, palato, et oculis expelli ſolet: oculi ſunt caui: citò calui fiunt: aurium tum abundabit cerumē. Quantum uerò ad memoriā ſpectat, præſentia difficilius inſcribuntur, & inſcripta diutius tenentur: inde fit, ut quæ antea geſta ſint, facilius memorentur & reddantur, quàm quæ nuperrimè geruntur. Exemplo ſint ſenes, qui geſta ab ineunte ætate recitant ordinatim, præſentia uerò non recordantur aut confundunt. Hoc etiam contingit ſenibus: quia ex frequentatis actibus fit habitus: hinc fit ut decrepiti bene recordentur antiqua, quoniam ſæpius circa illa uel illis ſimilia conſiderauerūt: male autem noua, quòd illis impreſſio non facile fiat ob duriciam ſenſorij.

Si dominatur frigiditas, his facies albet, lumina languent, uenæ inconſpicabiles fiunt, ſomnolenti ſunt, partes ad caput attinentes parū calidæ erunt, nec rubicundæ: mens erit ſtupida, uertigineq; grauatum caput, & tardæ rememorationis

nis. Hæc qualitas, ut prædiximus, ualde officit, & animi facultates imminuit, inertesq́ efficit: nam ut calidi est mouere, ita frigidi econtrario facere: scias tamen in uniuersum, uiuentis cerebrum calidius esse aere æstiuo, ut Galenus habet in De usu partium.

At cùm uiget in cerebro caliditas, his notis facile innotescet: nam quæ circa caput sunt, calida magis ac rubicunda sentiũtur: oculos cernes uersatiles, eorumq́ uenas magis apparẽtes: Capilli in lucem editis statim oriuntur, nigri, robusti, crispiq́ fiunt: breuibus somnis nec profundis cõtenti sunt: motuum uelocitas & recordationis inest. Si uerò auctior sit & facta innaturalis caliditas, uigiles erũt. Hic nimius calor animales spiritus excoquit, in fumosq́ ac fuligines diripit, & succos generandis spiritibus aptos torrefacit. Qua de re felici uel tuta memoria destituuntur.

Si uerò duæ qualitates adiungantur, signa earum tãta proportione cognosces, quanta istæ qualitates aut intendentur, aut remittentur: nec difficile fuerit iudi-

cium ex præmissis, ut si fuerit caliditas & siccitas extra temperiem, aderit permixtio sensus, uel phrenitis iuxta intēsiorem gradum qualitatum.

Quo ad curandi rationem, uictus primo pro causarū uarietate mutatur, ut infra dicemus. Annotandū ueró prius est, obliuionem à natura reportatam, non facile remoueri posse, nec quæ à causa calida & sicca fuerit, sano in cæteris corpore. Hoc etiam interdum euenit, ut preter consuetudinem sit diminuta uel abolita memoria: tunc timēdum est de peiori ægritudine, nisi ocyus succurratur, scilicet Lethargia, Epilepsia, Apoplexia, Paralysi, cæterisq; id genus quæ à phlegmate in cerebro fieri solent, pro quibus ad medicos confugias. Si etiam ob extremam senectam memoria perierit, frustra laborandum admouendis scilicet remedijs, non est: sed tantum conueniente uictus ratione contentos esse oportet, denturq; cibaria & linctuaria humectantia & restaurantia siccitatemq; arcentia.

Si propter uehemētes purgationes cęterasq; immodicas inanitiones, uel à siccitate

citate, memoriæ noxa ſuperuenerit, uictu tantum refici ente ſuccurrere oportet: corroborato ſi quidem corpore, collectisq; uiribus, memoria reparatur. Cibi conferent igitur ſucculenti & boni ſucci, qui facile concoquantur in uentriculo: uinum ſit rubrum, maturum, dilutum: exercitia moderata & citra fatigationẽ: caput clemẽter fricetur: prolixe dormiant: molliter cubẽt: tepidæ aquæ balneis utantur: ſudationes uitent: capiti abraſo epithemata infundantur, uel fomentationes, ex decocto florum chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, ordei decorticati: aut ex lacte recens mulcto: inungatur oleo ſuſino, amigdalino, dialtea, butyro nõ ſalito. Sumãt cõſeruã boraginis, bugloſſi, cortices citrei conditas, & ſimilia.

Si à frigida cerebri intemperie ſola ſine materia malum ortum fuerit, opponatur caliditas frigiditati, & pariter humiditati ſiccitas, cum temperamento tamẽ: in caliditate em̃ & ſiccitate naturali omnis æqualitatis debet eſſe proportio, ut ne quid nimis. nõ enim omnis caliditas bonã memoriã facit, nec omnis ſiccitas: ſed

quæ proportione reſpõdet temperamento, nec fluat in intemperiem immoderatam, cuius uis eſt actum propriæ uirtutis tollere. Cauendum eſt ergo ne nimis cerebrum calefaciamus, aut exſiccemus nimis. Et qui temperato eſt capite, caueat ne medelas apponat. Qui igitur corruptionem memoriæ patiuntur ex immenſo calido & ſicco, quam coniunctionem plerunque phrenitides & deliria ſequuntur, ijs oxyrhodinum capiti infundatur, & curatio reliqua cum his quæ refrigerant & humectãt, pulchrè complebitur. Quòd ſi ex nimia frigiditate adnixa intenſæ ſiccitati fuerit, quod accidere conſueuit aut propter lõgos morbos, aut uehementes corporis labores, aut acres ualde animi affectiones, quib. naturæ uires fathiſcunt, et animales ſpiritus diſſipant, humectantia & mediocriter calefaciendi ſimul uim habentia, haud mediocri erunt præſidio.

Cùm autem non ſolæ ac nudæ qualitates offenſioni erũt, ſed adfuerit ſimul humorum copia, ab euacuatione incipiemus pręmittendo concoctionem conuenientem

uenientem,si opus erit. Sanguinis copia uenæ postulat sectionem,quæ cũ medici docti consilio fiat:incidatur aũt humeraria, quam cephalicam uocant, si caput solum degrauatur: si corpus totum, aut interna,aut media. Si bilis flaua abundauerit, consulto medico, cum educentibus bilem purget,ut cũ rhabarbaro,mãna,casia,succo rosarũ, electario rosato : syrupo rosato solutiuo: tamarindis,uel aureis uocatis pilulis,& similibus. Si atra bilis,præsidijs itidem cõuenientibus à peritis medicis traditis, educatur, ut senæ infusione,epithimi,ueratri in fortioribus: dyasene,pilulis indis,&c.

Quòd si fuerit causa quę penè semper contingit, frigida & humida, hi modi in curando seruentur : Et primo quo ad uictum,moram trahat quantum poterit,in aere luminoso non uentoso, nam uenti plurimum obsunt.Euitent quę phlegma multiplicant,omniaq; frigida,similiter & uaporosa,ut cepe, & super omnia repletio & satietas aut cruditas,multus potus, multa fructuũ comestio uitetur,cibi grauis concoctionis,ablutio cum nimis cali

da uel frigida aqua, potatio eius nimia uel uini. Conferent igitur cibi bene nutrientes, calidum & ſpirituoſum ſanguinẽ gignentes: ueruecina, hædina, capi, phaſiani, perdices, quorum oua ſingulari poteſtate in hoc pollent, pipiones, turtures, paſſerculi, galeritæ, turdi, merulæ: parentur cũ hyſſopo, ſatureia, thymo, ſampſuco, rore marino, garyophyllis, macere, zinzibere, pipere, cinamomo, granis iuniperi, præſertim hyeme. Animalia fugiant nuper edita, quòd mucoſam ac uiſcidam habeãt carnem: animãtis cerebrum ut pituitoſum incõmodat, niſi ſit galline, quod peculiariter & ſummè laudatur. Similiter fugiant medullas, gruinas carnes, piſces prĕſertim uiſcidos & lacunales, olera frigida, lac, caſeum, præcipue multũ, aut prauũ: fructus humidos & horarios: acriora interdum, hyeme præſertim, exhibeantur, ut allium, puleiũ, capparis remota ſalſedine, ſinapi à Pythagora laudatũ: parcè epulentur prĕſertim cœnantes: uinum bibant album, aut uermiculũ ſubrubrum'ue: aquã niſi ſit cum melle uel cinnamomo aut alio cum aromate decocta,
non

non gustent. Prolixũ somnum diurnũq; auersentur, nec super nucham, uel super nimia replctione fiat: à superflua quoque uigilia caueant: debilitat enim spiritũ, ipsumq; resoluit ac caput replet. Exercitiũ fiat deambulando, & cibos præcedat, cũ fricatione etiam partium capitis (facta tamen prius cõueniẽti purgatione) cum pannis asperis, & pedum & manuũ, sed moderatum: circa lacus, flumina & uliginosa loca non uersentur, austrinos flatus & pluuiosas constitutiones declinent, lucidam & altam domum inhabitẽt, caput oleis conuenientibus (ut etiam infra dicetur) ungatur. à multo uel frequenti coitu omnibusq; cerebrũ debilitantibus caueant: nam principali debilitato, nocent & orta ab eo: corpus seruetur mũdũ à superfluitatibus. Si igit̃ pituita lenta ac crassa fuerit, fiet illius attenuatio, & concoctio, & præparatio ad eductionem, cum oxymelle cõposito uel scyllitico uel de quinq; radicibus, de stichade, de raphani radicib. facto, melle rosato prout opus fuerit, & aquis seu decoctis cõueniẽtibus. Ad educendã uerò præparatã materiam exhi-

exhibeantur pilulæ uel cochię,uel ex hiera Galeni addito modico castorei & nucis myristicæ,addatur etiã præparata colocynthis secundũ medici præsentis prudentiam:uel detur hiera magna cum nuce moschata:uel hiera Ruffi, de qua Aetius libro tertio:conueniet etiam yeralogadij, & alia quæ conueniunt dolori capitis ex phlegmate, deinde fiant etiã gargarismata,fomentationes,unctiones,sacculi, & huiuscemodi: clystere etiam si opus fuerit fiat ex respiciẽtibus caput: sternutationes fiant,ut cum pipere,struthio, seu condisi,elleboro albo,iride,& similibus.Conferũt præterea si pituita ulterius exundat, quæ saliuam mouent seu apophlegmatismi,odoramenta:cubebe masticatæ seu cõmansæ, modis omnibus auxiliantur: auribus indatur oleum castorei,lauandulæ,spicæ.rursus pro purgatione conferent hæ pilulæ etiam à proprietate: Recipe thuris masculi, mirrhæ electæ,zinziberis ana drach. 1. med. pulueris capitis upupæ drach.duas,acori scrupulos duos, hieræ maioris drach.1.med. castorei, colocynthidis ana scrupu.med.

confice

confice cum bona terebẽtina uel cum ſe rapio de ſtichade, & fiat paſta, denturq́ pilulæ numero paucæ, ſed craſſę, ſupra le uem cœnam in lectum deſcendenti: poſ ſunt etiam auferri ea quæ ſoluunt, ut tan tum confortent: hæ ferunt principatum hac in cauſa, & præ cæteris conferũt me moriæ. Item ad corroborandum, fiat ec licma uel linctuarium tale, uel ſimilem in modum: Rec. couſeruæ anthos, meliſſo phylli, ana unciam unam, inulæ conditæ, zinziberis uiridis uel conditi, ana unc. med. corticis citrei conditæ drach. 6. dia trionpipereon, diambaris, ana unc. med. cum modico aquæ uitæ in uaſis uitreis ſe mel diſtillatæ ex uino bono, uel cũ aqua melliſſæ, aut florum liliȷ́ conualliȷ́: cõmi ſce: ſumat horis duabus ante cibũ in ma ne drachmam unam aut alteram, & ſemi drachmam hora ſomni.

Notandum autem quòd nucha eſt ce rebro frigidior, ideoq́ calida magis pati tur & tolerat, frigida deterius: meminiſſe igitur oportet, ne frigefacientia quæ fo rinſecus inducuntur, in occiput cadant. Calefactoria itaq́ medicamenta tam ex

tra

tra quàm intra corpus adhibēda. Extrinsecus autem inunctiones capiti ex oleo calido, idq́ꝫ æstate adhibēdæ, ut rutaceo, anetino, &c. hyeme uerò irinum in quo incoctum sit serpillum uel calamentum, piper, baccæ lauri, addendo aceti modicum ad penetrationem. Vtile erit & castoreum cum oleo illitum occipiti: uel tale unguentum: Rec. olei de lateribus, de castoreo ana unc. med. radicis acori, phu seu Valerianæ, ana scrup. 1. pyretri, rutæ ana scru. med. cum cera quantū sufficiat. fiat unguentum, quo rasum occipitium inungatur: & subinde sacculus imponatur, qui recipit florum rosmarini, mellisso phylli, lauandulæ, singulorum manipulū med. florum sambuci manip. unū, stichadis drach. 3. nucis moschatæ, ligni aloes, maceris ana scrup. 1. contusa in sericū demittantur formeturq́ꝫ sacculus.

Linimentum aliud conferens diminutioni memoriæ & obliuioni: Recipe olei sambucini unc. unam, olei de been unc. duas, olei euforbij, castorei ana un. med. aceti drach. 3. misce, inungaturq́ꝫ locus. Item oleum philosophorum uocatum à

Mesue

Mesue, occipitio inuncto, memoriã mirabiliter reparat.

Alia inunctio. Recipe radicis rutæ, buglossi, phu cum radicibus ana unc. 4. castorei duorum uel trium annorũ, linguæ auis quam semen fraxini uocãt, ana drac. duas: redigantur in puluerem & misceantur: post Rec. succi eufragiæ, ormini quã sclaream uocant, uerbenæ ana unc. 4. medullæ anacardi unciam unam, axungiæ ursi, quantum satis sit, fiat unguentũ liquidũ, & ponatur in uase cupri uel stanni, ut stet liquidum, nam aliter haud ualeret, ungaturq; occiput.

Emplastrum quoque de sinapi Mesue secunda descriptione Antidotarij ualebit in affectu frigidiori: uel oleũ de sinapi. Superiora conferunt etiam absq; præuia purgatione, ut & sequẽtia, his qui frigiditate sola absq; notabili humiditate laborant. Intrinsecus quoque præter suprà narrata conferunt, uerus acorus conditus (quem calamũ aromaticũ credo, uel galangam) saccharũ, florum betonicę, roris marini, lauandulæ, spicę nardi, melissophylli, adiectis longo pipere, garyophyl-

lis

lis, cinnamomo, nuce moſchata, & id genus alijs odoratis. Valde etiam iuuat zinziber conditum ad auellanæ quantitatẽ, præſertim in uentriculo frigido & humido, uti ferè eſt in omnibus uel pluribus tali cauſa & affectu laborantibus: nam reparat memoriam ſumptum mane in temporibus non calidis, horis quatuor ante cibum.

Confert non parum & hoc: Rec. thuris, cyperi, piperis longi, croci, mirrhæ, ana, confice cum melle, & ex eo omni die ſumatur drachma una horis ſupradictis, præſertim mane.

Aliud ad idem præcipue ſenibus ualens. Rec. mellis anacardini, thuris albi, cyperi, acori ueri ana partes duas, rotundi piperis & longi ana partem unam, myrobalanorum cepulorum, cæruleorum ana partes duas, cymini partẽ unam, mellis quantum ſufficit. datio ſit drach. 2. ſingulo mane. diambar etiam conuenit.

Prodeſt & cõfectio anacardina ſi probe conficiatur, ac poſt ſex menſes ea utaris. hæc enim acuit ingenium & ſenſum, & intellectum clarificat, mentem reuocat

cat ſopitam, lethargiam curat & artheticos: confertq́; dolori uentriculi & alui à frigiditate, &c. ſic uerò fit: Recipe myrobalanorum empeliticorum, belezicorũ, piperis albi & longi ana drachmas duodecim, zingiberis, mellis anacardici ana unc. unam, caſtorei, ſtyracis, garyophyllorum ana drach. quinq;, florum camæmeli, baccarum lauri, cyperi ana drach. tres, mellis quantum ſufficit, miſce in modum electarij. Datur in ſero ad modum paruæ nucis ſiue auellanæ, id eſt drachm. 1. s. cum uino calido decoctionis ſeminũ aniſi & feniculi. poteſt & mane ſumi. Caueat uerò ſumens à frigiditate, à cibis phlegmaticis, ab ira, coitu & ebrietate. Anacardi autẽ antequã in aliquibus medicinis ponantur compoſitis, debent in hunc qui ſequitur modum præparari.

Rec. anacardos ac eos tere optime in mortario, atq; in aceto fortiſſimo ponantur per dies ſeptem, pòſt lento igne in eodem aceto coquantur, quoad aceti pars tertia remaneat: tum percola fecem illam quæ in fundo uaſis remanſerit, prius aceto leuiter extra colato, eamq́; colo tranſ-

missam fecem, in medicinis pone: neque enim anacardorũ fructus medicinis per os assumendis immiscẽtur, nisi prius hoc modo uel simili præparentur.

Quod si mel anacardinum facere uolueris, pone cum ipsis anacardis eo modo in aceto coctis, tantundem mellis despumati, ac simul ambo bulliant ad spissitudinem, & mel habebis anacardinum, quod in prænarratis affectibus operatur mirabiliter, si ex eo des drachmas duas in aurora.

In Sicilia dum recentes sunt anacardi ponũtur in melle prius liquefacto, & diu morantur in eo, taleq; uocatur mel anacardinum, & habetur usui absq; anacardis, & inditur linctuarijs. Si eo ex melle dentur drachmæ duæ, recuperat memoriam ex proprietate sua.

Expertus est & acorus nutritus ac coctus in melle & reseruatus, ut condiuntur nuces ac radices: similiter piper longum nutritũ coctumq; in melle & asseruatum, nam seruant & augent memoriã: dosis communis drach. 1.

Aliud expertum in forma pulueris. Recipe

cipe thuris drach.unam, cyperi, piperis, croci, myrrhæ ana drach.duas: terantur subtiliter, & per cribrum ducito, & fiat puluis, de quo omni mane dũ surgit detur drach.1.uel serò in ingressu lecti.

Aliud expertum. Recipe cimini, pipe ris ana drac.duas, sacchari albi drac.tres: terantur & fiat puluis, cape drach. unam omni die in mane. Aliud itidem expertum. Recipe thuris albi drach.unam, piperis longi uel albi scrup. unum, fiat puluis, qui mane totus pro una datione bitur per plures auroras cum uncijs tribus aquæ mellis, uel decocti cinamomi modici & garyophyllorum.

Aliud æquè bonum ac certum, Recipe cimini drac.quinq;, piperis noui drac. unam, acori ueri uel galangæ, cyperi, mirobalanorum nigrorum ana drach.duas, mellis anacardi (de quo supra) drac.unã, mellis cõmunis unc. 3. s. terenda terantur, & cum melle prius despumato incorporentur, & fiat conditum in pixide. datio in omni mane drach.2.

Caput tertium, quomodocunq; nocentia memoriæ præcipua ostendit.

CAuere oportet in uniuersum crudi tates, tãquam rationi infestissimas, & toti corpori.

Plurima uini præsertim potentis potio pessima est: uehementer enim humectat caput, ac ferè nihil æquè obliuionem inducit, quàm superflua humiditas.

Exterior excedens frigiditas lædit memoriam, præcipue nocturna propter malam capitis cooperturam.

Caliditas intensa ualde quándoq; perturbat rationem & memoriam lædit.

Ciborum fumosorum comestio & potus, ut alliorum, porrorũ, ceparum, item casei & leguminum uitetur.

Potus post comestionem dum cibi fit concoctio eam interrumpẽs præsertim à cœna, memoriæ cerebroq; ualde nocet.

Quies superflua calorem debilitat: superfluitates retinet & aggrauat, ideoq; lędit memoriam.

Somnus cibo propinquo, antequam scilicet descenderit cibus ad uentriculi fundum, infestissimus.

Dor-

Dormire calciatis pedibus, præcipue cum ſotularibus, memoriam impedit, ob uaporum reflexum.

Crudæ herbæ comeſtę, multum nocēt memoriæ, ut plurimum.

Videre uel audire nō placētia animo: & huiuſcemodi animi ſymptomata.

Metus perimit memoriam, uel triſtitia perſeuerans.

Somnus immoderatus, & uomitus laborioſus, & frequens coitus.

Acetum & acetoſa omnia. Sunt qui dicant gallorum oſſa exucta, ueternum adducere.

Caput quartum, iuuantia particularia præcipua enumerat.

FRuctuum ſtipticorum ex natura uel arte poſt comeſtionē moderata ſumptio, prohibendo fumos eleuari, memoriam iuuat ualde.

Temperatorum ciborum & potus, ſicut gallinarum & perdicum præcipue cerebellorum eorum temperata refectio, non tantum memoriā, ſed & totum corpus confortat.

Ante

Ante cibum moderatè & conuenienter exerceri, non tantum memoriæ, sed et cæteris functionibus prodest.

Superfluitatum per intestina, per nares, per palatum, per os, aures, per urinã, per capitis frictionem cum pectine conueniens & debita expulsio, confert plurimum uirtuti memoratiuæ, si post somnũ & ante exercitium fiat.

Visorum auditorũ ue frequens recordatio, memoriam corroborat & confirmat: nam nihil æquè aut cura augetur, aut negligentia intercidit, ac ipsa memoria: quia nisi excolas & iugi meditatione exerceas, inertia situq; corrumpitur.

Gaudium temperatum & honesta delectatio non solum memoriam, sed uirtutem intellectiuam cæterasq; uirtutes corporis etiam augmentat.

Sæpe lauare pedes in aqua calida in qua bullierint melissophyllon, folia lauri, chamæmelon, & similia, memoriæ, capiti, oculisq; ualde confert.

NB

Abluere caput decimo quoq; die cum lixiuio in quo parum bullierint chamæmelon uel assarum, melissophyllon, saluia

uia, amaracus, siue sampsucus, lauri folia, uel similia, additis in æstate rosis, memoriam corroborat & confirmat, ut in capite etiam sequenti latius dicetur.

Stare pedes post comestionẽ, uel suauiter deambulare, quo cibus ad fundum descendat uentriculi, multum expedit & confert, ob bonam ciborũ concoctionẽ. NB

Coriandri bene præparati & saccharo inducti post cibum assumptio, prohibendo fumos ad caput ascẽdere, memoriam iuuat: id præstat & Diacotoneon. NB

Masticatio masticis cum modico zingibere facta ieiuno stomacho, ab humiditate phlegmatica sine molestia caput purgat, indeq; præpedita confortatur memoria.

Recipe thus albissimum, tere in puluerem, pone in pura & simplici frigida aqua, bibe in augmento lunæ in ortu diei, in meridie, & solis occasu, facit bonã memoriam, acutum sensum, exsiccans cerebrum & uentriculum. NB

Tradit Symeon Sethi, fel perdicis arterijs temporum illitum, ut penetret, semel in mense, ad memoriam confirman-

dam prodesse plurimum.

Melissophyllon confirmat eam, & ingenium acuit, hominemq; quocunq; modo comedatur herba facit industrium: quod etiam nasturtium in frigidioribus & segnioribus efficere potest, unde natũ est in segnem adagium, Ede nasturtium. Melissa præter hæc, animi tranquillitatem præstat soporem capiti iucundum inducendo. D. doctor crudumne an coctũ?

probatum Gallinæ cerebrum ingenium & memoriam iuuat, adeò ut aliquos qui delirare cœperant, resipiscere fecerit.

Semẽ ormini seu schlareæ domesticę fertur ad recuperandam memoriam mirabile, si in puluere sumatur cum aliquo potu, aut cibo. Item eboris limatura conducit obliuioni, si parũ de ea in uino modico sumitur mane.

Item granum unum thuris albi cum lectum petis, maxime conducit solũ transglutitum: nam capitis humiditatẽ exsiccat & uentriculi, ac ita memorię confert. facito hoc post purgationem bis terue in hebdomada, si multa adsit humiditas.

Pleresarchoticum confectio, duarum drach-

drachmarum pōdere hora ſomni aſſumpta, uel myrobalanus cepulus conditus ſumptus in aurora horis quatuor ante cibum beneq́; manſus ſemel in hebdomada, memoriam reſtaurant ab humido læſam præſertim. nam roborant intellectũ, & iuuentutem ferè conſeruant myrobalani cepuli conditi. ita paſſulæ, &c.

Memineris in materia humida prius fieri euacuationes. nam materia humida plerunq; eſt debilitatis memoriæ cauſſa, ut ſuperius dictum eſt.

Caput quintum, nonnulla probatiora ſelectaq́; medica remedia compoſita ſeruantia continet, multumq́; augentia memoriam.

ANtidotum mirabiliter conferens memoriæ, lethargięq́; uel obliuioni: uentriculum confortat, & omnia debilitata membra ex phlegmate & frigore.

Recipe zingiberis, galangæ, maſticis, cimini, origani ana drach. ſex, nucis moſchatæ, calami aromatici, aſſari, carpeſiorum, id eſt, cubebarum, ligni aloes, maceris, ſeminis apij, ammeos ana drac. 2. thuris albi, garyophillorum, cardamomi, ze

doariæ, piretri, caſtorei, piperis longi & nigri, coſti, cyperi, ana drach. tres: mentæ ſiccæ unc. med. terantur & puluerizētur omnia, ac cum penidiarum & mellis deſpumati quantitate ſufficienti fiat eclicma. Cuius modus uſus, ut reliquorum ſit, præſertim tempore frigido uel non calido multum, & per interualla.

Pilulæ quæ languenti cerebro conueniunt, præſertim ſenioribus ac frigidis. Rec. ſuccini odorati ſeu ambræ delectæ drach. unam, ligni aloes ſcrup. s. cubebarum ſcrup. duos: cum uino meraciſſimo pilulas confice quindecim, da binas ante cœnam.

Pomum odorandum pro memoria: Rec. radicum iridis drac. 1. med. ſeminis ſeſeli, id eſt, ſileris montani, ſtichadis ana drach. duas, nucis moſchatæ drach. med. mentæ drach. unam, ambari (uulgo ambræ) thuris, calamenti, ſtyracis, ligni aloes ana drach. med. ladani quantum ſufficit, fiat pomum ſecundum artem.

Probatiſſimum experimentum ad ingenium & memoriam, quod ferunt eſſe Ariſtotelis. Re. urſi pinguedinem quam habet

habet in humero seu spatula dextra, eáque repone in uesica ipsius ursi simul cum eius urina, & simul stent octo diebus: tum extrahe, et accipe succũ ormini siue schlareæ domesticæ, eufragiæ, berbenæ, buglossi, phu seu Valerianæ, aloes, omniũ æqualiter, & simul misce cum prædicta pinguedine super ignem cum lignea spatula agitando, quoad fiat unguentũ spissum. ex quo cum uolueris accipe quantitatem paruæ fabæ. & unge frontẽ & tempora fricando aliquantisper, & audita recordaberis.

Lixiuium pro ablutione capitis humidi frigidíq; confortatiuum, & memoriæ conferens, debet autem esse ex cinere sarmentorum uel quercus, postea intus hęc bulliant. Rec. acori ueri, stichadis, foliorum lauri, roris marini, iuæ, saluiæ, ana manip. unum. ex isto lauato caput: post uerò ablutionem aquæ uitæ modico sinciput madefacito, & sequẽti puluere aspergito. Rec. pulegij, calamenti, garyophyllorum, sandaracæ, macis, stichados, mentæ siccæ, maioranæ, ana drach. quinq;: misce & fiat puluis subtilis, & post inspersionem

nem superpone stupā canabis. alijs quoque diebus ingrediens lectum pone super capitis bregmate ex puluere illo etiā illoto capite, nam siccat, &c.

Aliud lixiuium ad confortandum caput & memoriam. Rec. hederam muralem, rosmarinū, laurum, stichadem, marrubium aut betonicam, & bulliant in lixiuio, quo caput laua. Idem ferè operantur cupressi nuces, frequenti usu.

Aliud in humido capite, quo bis uel semel in hebdomade utendum. Rec. senæ, rosarum, florum chamęmeli, acori, stichadis, foliorum lauri, nucum cipressi, saluię, iuæ, baccarum hederæ partes æquales, hæc in hyeme bulliant in lixiuio pro lotione capitis. at in æstate remoue stichadem, & rosas adde, ac aliqua myrti grana, & minus calido utere.

Optimum remedium aliud, sed longe difficilius paratu. Rec. florum citrullorū siccorum, buglossi, rorismarini ana drac. duas, chamęmeli, uiolarum, rosarum ana drach. 1. med. seseli drach. duas, seminis uiticis, rutæ campestris ana scrup. 4. foliorum lauri uiridium, maioranæ, sticha-

dis

dis, saluiæ, florum sambuci, artimisiæ ana drach. tres: contundantur optime & infundantur in lib. 3. aquæ uitæ optimæ, & unc. 6. aceti albi scyllitici fortissimi, ac simul quiescant duobus diebus in uase uitreo bene cooperto, & postea destilla ad cineres cum suaui igne: deinde Rec. olei de terebintina destillati optimi unc. octodecim, olei de been destillati unc. octo, prædictæ aquæ destillatæ unc. uigintiquatuor. loco olei de been potes accipere olei destillati de adipe ursino, sed melius si de utroq; acceperis partem mediã: si uerò neutrum repereris, recipe oleum sambucinum: adde prædictis rebus capillos hominis bene adustos, nam à proprietate euigilare faciunt, & excitant lethargicos: misceantur & destillentur in uase uitreo usq; ad extractionem totius aquę, & aquam ipsam seorsum serua: deinde recipe euforbij drach. quatuor, piperis longi drach. 3. med. cumini drach. tres, thuris masculi clari unc. duas, & drach. duas, masticis, myrrhæ electæ ana unc. unam, anacardorum bene contusorum unc. 1. drach. 2. carpobalsami drach. quatuor,

pulpæ

pulpæ caſtorei drach.med.myrobalano-
rum empeliticorum drach. 4.med. opo-
panacis unc.tres, ſerici crudi minutimq;
inciſi drach. 1. med. coſti, radicum pæo-
niæ fœminæ, cyperi electi ana ſcrup.qua
tuor, ladani drachmas tres, ſanguinis dra
conis, id eſt, gummi ita ob ſimilitudinem
dicti drach. 2.med. bdellij clari drach. 6.
pulverizanda pulverizentur optime, &
omnia iufundantur in prædicto oleo to-
to, & ſic quieſcant in balneo temperato,
ſimul in uaſe uitreo bene obturato dieb.
quinq;, ſed ſingulo die arundine ſicca cō
moueantur miſcendo, poſtea colentur,
& optime exprimantur cum panno rudi
prius infuſo in aqua & bene expreſſo: Et
oleum poſtea taliter expreſſum deſtille-
tur, uel fiat ſicut in deſtillatione olei de la
dano fit. uidelicet, primò incipe cum ig-
ne carbonum leui ad fornacē, donec leui
ter ebulliendo incipiat communiter de-
ſtillare, dehinc procede cum leui & pau-
ca flamma, & quandoq; interpolata, do-
nec liquidum & ſubtile deſtilletur quaſi
totū ex appoſitis oleis, id quod ſcire po-
teris ex uiſu, ſed melius ex pondere olei
deſtillati

destillati: postea procede cum igne carbonũ mediocri, omittẽdo omnino flammam: & destillatũ seruetur in uase uitreo bene clauso. Demum recipe galliæ moschatæ, garyophyllorum, macis, cubebarum, nucum moschatarum, cardamomi, ana scrup. quatuor, spicæ, calami aromatici, corticum citrei exteriorum ana scrup. duos, ligni aloes boni drach. 2. med. ambari electi drach. 3. med. moschi optimi drach. 1. med. pulverizentur omnia subtiliter, & misceantur cum toto predicto oleo destillato, sicq́ simul quiescant duobus uel tribus diebus in calore temperato, & postea iterum destillentur arte sua, & ad subtilem substantiam reducantur, seruenturq́ in uase uitreo forti bene clauso cum cera, & est optimum. Vtendi modus talis est, ut prius si oportet facta purgatione totius uel capitis, eo utaris incipiendo mense Nouembri per dies quinquaginta continuos, postea semel omnibus octo diebus, postea solum quando uis memorari, capiendo illum in sero precedenti ante mane quo uis recitare uel concionari.

Vnguen

Vnguentum ad idem. Recipe adipis ursi, capi, gallinæ, uaccæ, & gummi hederæ, ana pondus æquale, omniaq́ alembico uitreo destilla suaui igne, quo oleo unge tempora & pulsus manuũ ter in hebdomada, & rem optimam senties.

Vnguentum quo tempora unges mediocriter in tempore frigido tantummodo. Recipe talpæ pinguedinem, ursi, mustelæ castoreiq́ ana, succi betonicæ & roris marini ana: ex omnibus confice unguentum, quo utebatur, ut fertur, Aristoteles.

Vt profundè memoria teneas & perpetuò, utq́ uelociter apprehendas: hoc usi sunt multi magni uiri. Recip. radicum linguæ bouinæ, radicum ualerianæ, ana uncias quatuor, radicum rutæ unc. duas: fac inde pulueres subtilissimos. postea recipe succum eufragię, schlareæ siue ormini, berbenæq́ ana uncias quatuor: coletur bene succus per pannum, postea misce succos simul, ambo tamen separatim, postea recipe medullam anacardorum unc. unius pondere, & fac puluerem ut suprà. Item recipe linguæ auis, id est, semen

men fraxini, & fac puluerem ſubtiliſſimum, póſtea miſce omnia prędicta ſimul ſcilicet ſuccos & pulueres, & accipe ſartaginem terream uitreatam, & pone ad ignem, intusq́; pone ex urſi pinguedine, & funde ſeu liquefac paulatim, & intus proĳce dictos pulueres cum ſuccis miſcendo ſemper, apponendo de dicta pinguedine quouſq; fiat unguentum ſubtiliſſimum, quo unge tempora & partem memoriæ & frontem & uerticis partem uerſus nuchã: hocq́; ter uel quater in anno facies, & continuabis ſic ungendo, etiam prout magis aut minus oportebit. hoc enim in uirtute excedit ſuperſtitioſam artem notoriam.

Ad idem Rec. octo calices aquæ communis, foliorum hederæ, ſtichadis ana li. 1. med. ponãtur ſimul in aqua ad bulliendum ferè ad conſumptionem aquæ, poſtea coletur beneq́; exprimatr̃, & intus pone modicum terebentinæ lotæ cum roſacea, poſtea caput laua cum bono lixiuio, & poſt exſiccationem unge cum prædicto liquore tempora & occiput.

Pomum odoriferum ad confortatio-

nem cerebri frigidi. Recipe ladani, ligni aloes, ſtyracis, ana drach. unam, garyophylloram, nucis moſchatæ, ſeminis ozimi ana drach. med. cum aqua roſacea, in qua nonnihil moſchi & ambari diſſolutum ſit, fiat pomum.

Ad habendam profundam memoriã, uel ſi quis eam ex debilitate uel infirmitate amiſiſſet: ualet etiam uertigini. Rec. roris marini, id eſt, libanotidis, boraginis, chamæmeli, uiolarum, roſarum ana unc. unam, ſtichadis, foliorum lauri, maioranæ, ſaluiæ ana unc. duas: omnia incide & pone in optimo uino, & poſt diem deſtilla per alembicum uitreum aut uitreatũ, & deſtillatũ ſerua, in quo pone terebentinæ odoratæ lib. unam, thuris albi uncias octo, maſticis, myrrhę, bdellij, anacardorum ana unc. quatuor: omnia tere, & dimitte ſic ſtare per dies quinq; cum deſtillatione cooperta, poſtea deſtilla in tantũ cum igne fortiori donec ex eis oleum habeas, quod ſerua bene clauſum in ampulla uitrea bene cũ cera & pergameno obturata. modus uſus talis eſt, Recipe ex eo quãtum caperet cortex auellanæ per os,

& unge etiã partes memoriæ, ſcilicet occiput & quaſuis partes iam dictas, optimum experieris.

Poſſem hic plura etiam utilia remedia aggregare, ſed hæc ſufficient, & uiã ſtruent alijs pro occaſione parãdis: nam breuitati ſtudui, & meliora ex bonis ſelegi, nec penes me, ut nec Chriſtianũ decet, latere uolui. plura & non ſpernenda compoſita reperiet quicunq; apud Antoniũ Fumanellum medicum Veronenſem, in opere ſuo De cõpoſitione medicamentorum, &c. Hic ea non tranſcripſi, ne actum agerẽ, quamuis meis aliqua ex parte conſonent illius nõnulla. eligat quiſq; quod ſibi cõueniens ſit: & qui neſcit, medicum conſulat doctum, memineritq; nihil ſine labore fieri aut parari dignũ laude. nam omnia propoſuit labori Deus: nec ſunt ſpernenda media illi qui finem aſſequi deſiderat: cũ nec iuxta phyſicos, ex extremo ad extremum perueniatur ſine medio conuenienti.

Caput sextum, philosophica consilia, canones, & reminiscentiæ præcepta narrabit.

VT Aristoteli placet, duo sunt memorationis actus, memoria scilicet & reminiscentia: quanquam reminiscentia respiciat ea quorum sumus obliti, sitq; extimatiuæ seu cogitatiuæ uirtutis officium, non principaliter memoratiuæ, ut Auerrhous & Albertus in suis tractatulis uoluere: uel dicas facultatem illam reminiscendi esse mentem & intellectũ, ut Themistius uoluit: quoniam nulla facultas uidet̃ discurrere, nisi intellectus. hæc autem sine obiecti præsentia in homine solo est: nam cum obiecti pręsentia etiam in brutis reperitur, ut Aristoteles innuit, & in cane uenatico satis patet: diciturq; sensus phantasticus.

Memoria uerò est retentio imaginum prius ab anima perceptarum, quæ tamen neque utilis est nisi & omnes retineat, & eo ordine quo eas concepit, reddat. non est autem præsentiũ neq; futurorum, sed præteritorum tantum, ut inquit Aristoteles. Memoria rursus & reminiscentia, quamuis eidem subiecto generi competant

tant, differunt tamen aptitudine, quoniã bene reminiſcentes, cõmuniter male memorari conſueuerint. tempore item memoria ſemper reminiſcentiam præcedit: nõ enim quis reminiſci poteſt niſi ex his, quorum habet memoriam. hæc etiã multis aliĳs animalibus conceſſa eſt, illa uerò ſolis hominibus: nã cum reminiſci ſit uelut ſyllogizare, id eſt, ex notis ad ignota deuenire, hoc uerò proprium ſit hominis, inde fit & reminiſcentiam hominis eſſe munus, ut ſuperius innui.

Ad memorandũ quatuor motus concurrunt: primus eſt motus ſpirituum qui à cogitatiua ad memoratiuã figuras aut ſpecies tranſportant. Secundus eſt pictura fixioq́; figurarũ in ipſa memoria. Tertius eſt reportatio à ſpiritib. à memoratiua ad cogitatiuã ſeu ratiocinatiuã. Quartus eſt illa actio quæ cogitatiua recognoſcit, quæ propriè eſt memorari. Dicimus etiam quòd actus memoriæ uel reminiſcentiæ ſupra tres res quaſi tria obiecta per ſe cadit, uidelicet ſupra rem alias apprehenſam, ſupra actum quo illa res alias apprehenſa fuit, & ſupra tẽpus determi-

natum uel indeterminatũ in quo apprehensio illa fuit.

Ad cuiuslibet harum rerum defectum necesse est deficere etiam memorationẽ. Quapropter etiam bene memoria sic definietur, quòd sit apprehensio in anima existentium specierum, cum indagatione & inquisitione: sed de his in primo capite iam dictum. Nunc de artificiosa memoria dicere instituentes, quæ oporteat de se præstare uolentem memorari, præscribemus. Erunt aũt pro nunc præcepta uiginti, sed breuibus uerbis complexa.

Primum iudicato (hoc & similia sint dicta iunioribus studiosis) studia quæ sequeris omnium præstantissima: & te felicem si consequeris sapientiam, & sapientem audias preceptorem, quem etiam cogaris admirari: plurimum enim memoriæ conducit, si quæ aut leguntur, aut audiuntur, cum admiratione ac uoluptate incidant.

2 Eam scientiam iudicato difficilem & perpaucis bene cognitam: quia inde oportet ingenium assurgere: & id utile est memoriæ.

Attente

3 Attentè & accuratè audias præceptores: similiter si legeris facias, ad studium omnes animi uires congregando: ille enim est docilis auditor qui attentè paratus est audire: nam ex diligenti attentione maior fit motus, ac impressio firmior. Vnde Terentius: Vbi intenderis ingenium ualet.

4 Cum multa sis collecturus, quantum fieri potest ad paucitatem breuitatemq́ reduces: aliter enim addiscens, aliter memoraturus procedit: nam qui addiscit, genus in species secat usq; ad specialissima: qui uerò uult memorari, multitudinem in unum, uel saltem in pauca redigit.

5 Ordo ante omnia diligatur in diuisione corporis in membra: sic tractatus in capita, & capita in conclusiones secabis.

6 Singula sæpe repetenda, ita ut cum unum caput & sequẽs pariter didiceris, & primum & secundum rursus animo repetes: & cum tertium didiceris, rursus à primo inchoãdum erit, & sic successiuè.

7 Complexurus multa, membratim secabis: ne diffusa multitudo memoriã confundat. Vnde poeta ille: Scire si uis hanc

rem,tota ſit ſeparata minutim.

8 Sit tibi frequens & diuturna de eadē re cogitatio,uel cum aliis diſputatio, uel alteri declaratio. ex frequentatis enim actibus generatur habitus,qui eſt memoria.Nec te à diſputatione deterreat erroris timor: nam tenacius retinebis quod didiceris cum rubore, unde Seneca:Memoria nihil perdidit, niſi quod ſæpe non reſpicit.

9 Conare ut intelligas quæ uolueris memorari:neq; ita curandum eſt ut multa legas, quàm ut multa intelligas: aut pauca multum legas,eorum præſertim qui non nugis chartas implent.

10 Caue ne obſint memoriæ literæ, ne ſcilicet illa quæ ſcripſeris in memorabilium libello,ea ueluti certa & alligata tenens,cuſtodire deſinas,& ipſa ſecuritate fidens, è mente dimittas. Clarum eſt in hoc Antiſthenis Athenienſis exemplū, qui amico cuidam deploranti quòd commentarios ſuos perdidiſſet: oportuit, inquit, iſta potius animo quàm chartis inſcribere: ſentiēs librorum fiduciā eſſe cauſam, quo minus memoriam exerceamus.

Procu-

11 Procuranda eſt cibi concoctio, & quæ obſunt memoriæ fugienda ſunt, & ſint in uſu quæ illi cōferunt, ut ſuprà cap. tertio & quarto dictum eſt.

12 Liberãdus eſt animus ab alijs cogi tationibus, ab his ſcilicet quæ ſtudiũ non reſpiciunt: nam pluribus intentus, &c.

13 Non audienda tantum, ſed etiam ui denda ſunt quę uolueris memorari: nam ſemel uidentes magis memorãtur quàm identidem ſæpe ſæpius audientes.

14 De quibus interrogatus fueris, con feſtim ne reſpondeas, id eſt, abſque medi tatione: nam ſubita reſponſio ſemper in-conſulta eſt.

15 Metiri debes uires ingenij tui tuæꝗ́ memoriæ, ne ingeras illi plus quàm ſe-mel capere poſſit aut tenere: exemplum à ſtomacho ſumendum, quia ſi ſupra ui-res oneretur, inualidior fit, nõ enim con-coquit: nec impinguatur corpus guloſi: ita quicquid addiſcitur, niſi retineatur, pa rum prodeſt: ideo ſi quantum oporteret retinere non poteris, numerum multipli cabis, & continuã imminues quantitatẽ.

16 Certas horas ſtudio conſtitues, il-

las præsertim quibus à cibo stomachus seu uentriculus erit uacuus: tunc enim ingenium uaporibus nõ obtenebratur. horæ cõueniẽtes erũt cõticinia & matutini galli cantus: curabisq; ne aliqua ratione fortunæ, deseras tempora studio decreta.

17 Vesperi quotidie quid discendo lucratus fueris repetes, imitatiõe Catonis, qui quicquid die fecisset, legisset & dixisset, in crepusculo commemorabat.

18 Memoria est à teneris exercenda, ut & in iuuene & uiro promptior sit & paratior: Quo fuerit imbuta recens, seruabit odorem Testa diu. Omnia enim pueris noua sunt: noua autem & admirabilia fortem faciunt in memoria impressionem.

19 Ad animi recreationẽ uiriumq; reparationem, nõ ad obscœna confugies, sed mutato id facies studio: remittere enim animum quàm amittere, melius est. Sed & ludicra Christianorum debẽt esse seria. Post studia igitur seria uel grauia, ad leuiora confugiendum, ut ad historiam uel exercitia musicalia: nam uires reparat alitq; tempestiua quies, ac etiam maior est post ocia uirtus. Sunt qui ludere

malint

malint, quod quidem cõceditur, si ludus sit ludus, & non res seria: sitq; breuis, honestus, sine dolo uel damno aut cupiditate. Mouet ingeniũ ludus duodecim scrupórum, quem moderni scaccorum nominant, sed in eo nimis sæpe adhibetur temporis & studij, quod præstaret melius collocare. Paruæ pilæ ludus, etiam toti corpori proderit: deambulatio, pręcipuè capiti. Hæc animi recreatio non sit diuturna neq; frequens, & præsertim horis studij non agatur. Reuolandũ est statim ingenio confirmato ad studia literarum, ne tempus depereat, quo nihil carius, agendumq; ut quod deperditũ est, auido studio recuperetur.

20 Ne discedas à pręceptoribus antequam deceat: plures enim scientia in summos euaderent uiros, nisi prius esse discipulos puderet, quàm sapere ualeant. Proderit & alios docere, dictare, declarare, interrogare, ac respondere: dubitare de nonnullis bonum est, modo id sine ratione non fiat.

Vltimò, inter infelices dies illum computabis, quo aliquid non profeceris didiceris

ceris'ue quod tuum esse possit: ut nullæ dies sit (ut in adagio est) sine linea.

PRAECEPTA REminiscentiæ.

PRimum preceptum est, ex ordine & reminiscibilium consequentia: cùm enim didicerimus ordinatim aliqua, connexione & depēdentia quadam ordinata, & de illorum aliquo obliti fuerimus, id facile reminiscemur ordine repetito: cognito enim antecedente, facile in consequēs deducemur, & deperditum inueniemus. Recte igitur dicit philosophus, Quæ bene inuicem ordinata sunt, bene reminiscibilia sunt: quæ uerò malè, difficulter in memoriam reuocantur. Facile enim gesta recēsemus, cum eo ordine in oratione collocātur quo facta sunt: quoniam sicut se habent res gestæ ad inuicē, ita se habent & in mouendo animam.

Secundum, ut uno simili in consimile prouehamur: ut, si Homeri non recordamur, Latinorum poetarum principē Virgilium memoramur: ex quo facile in Homerum Grecorum uatum primarium descendemus.

Tertium

Tertium eſt, ut aliquando contraria re cogitemus: qui enim memor erit Hecto ris, reminiſcetur & Achillis.

Quartum eſt, loci ac temporis recordatio in quo res tractata eſt: locus enim & tempus facile rem adducit memoriæ. Sunt etiam tres argumentorum ſedes, à ſimilibus, à contrarijs, à propinquis.

Quintum eſt, res omnes à proprietate repetere: ut ſi ſaginati memoriam habere uelimus, ad Dionyſium Syracuſanũ deſcẽdamus uel recogitemus: qui, ut autor eſt Iuſtinus, præ ſagina uiſum perdidit.

LIBER SECVNDVS DE LOCALI VEL artificioſa memoria.

RTIFICIOSA memoria, ut inquit Cicero ſecũdo ad Herennium, ex locis ueluti ex cera aut tabella, & imaginibus ueluti figuris literarum conſtat. Sic enim fieri ſolet, ut quæ accepimus quaſi legentes reddamus: neq; multum interſit an à uertice an à calce incipiamus. Lo

cos

cos ipsos ordinatos esse oportet: nam si in eis confusio sit, confundantur omnia necesse est. Multos etiam eos esse decet, ut multa locari eadem exercitatiõe possint. Cicero centum eos esse debere iudicat. Thomas Aquinas plures habendos consuluit. Hos multi uarijs artibus quæsiere. Metrodorus in signis duodecim per quæ sol meat, tercenos & sexagenos inuenit locos: quòd tot gradibus apud astrologos secari soleat. Cicero familiarẽ domum finxit, locis discretam multis, placuitq; illi, ut inter locorum quinaria, uel manum auream, uel aliud quid discrimẽ figuremus, quo alter ab altero secernatur: in eisq; immobilem ordinem haberi, ut semper dextra ingrediamur & egrediamur. Quidã nõ ignauus autor, ex animalib. locos fingebat, & eorũ ordinẽ ex alphabeto Latino deduxit, ut à singula litera unius animalis nomen inchoaretur: perinde ac si nomina hæc essent: Asinus, Basiliscus, Canis, Draco, Elephas, Faunus, Gryfus, Hircus, iuuencus, Leo, Mulus, Noctua, Ouis, Pãthera, Qualea, Rhinoceron, Simia, Taurus, Vrsus, Xystus philo-

philoſophus (qui de his ſcripſit) Hyena, Zachęus. Hæc ſingula in quinque locos diuidebat, in caput, in anteriores pedes, in uentrem, in poſteriores pedes, & caudam: nam hunc ordinem ipſa natura porrexit: neq; confundi in eis enumerandis ingeniũ poteſt. Sic itaq; centum & quindecim locos nactus, in eis rerum memorabilium imagines ſculpebat, ac etiam in loquentis facie multa ingenio ſcribi præcipiebat, in capillis, in fronte, in oculis, ſicq; deorſum ad pedes deſcendi. Mihi uerò facillimum uidetur non modò centum, ſed propemodũ infinitos locos reddere & effingere: cùm neminem lateat ciuitatis originalis ſitus uel in qua diu habitauit. Igitur cùm per portam mens ingreditur, dum ſecantes ſe ad diuerſas regiones uias cõſiderat, dumq; amicorum domos, ædes publicas, prætoria publica repetit, miram locorum quantitatem aſſequetur. Accedet ad hoc poteſtas atria effingẽdi, in quibus quantũ libeat, numerum locorum faciet, ut inſcribi quęcunq; uoluerit poſſint. Et quia breuis atq; efficax eſt doctrina per exempla, hinc exem

pla ponam, ut res facilius intelligatur, de decem ponam exemplum, et consequenter ex proportione habebitur uel de mille. Capio igitur domum magnam & uacuam, ad quam non frequenter sed rarò ire debes, & statue primũ locum qui est apud ostium distans ab ostio per tres pedes. Secũdus locus sit ab isto distans per duodecim uel quindecim pedes: ut, uerbi gratia, sit angulus unus. Tertius locus sit a secundo distans per totidem pedes, uel duodecim: & erit fortè alter angulus, uel medium inter angulum primum et secundum. Quartus, erit angulus. Quintus, erit angulus distans per tantundem. Sextus consimiliter, & finita sala, intrabis unam cameram, atq; intra ostium immediatè signabis septimũ, deinde in primo angulo cameræ octauum, & in secundo angulo nonum, & in tertio decimum cum sua distantia. Si uis plura loca, exeas cameram, & signa sic alias cameras proportionabiliter. Nota tamẽ, quòd distantia data mediocris est & conueniens, sed si tanta distantia non inueniatur, sed minor usq; ad octo uel ad minus quinq; pedes

des, adhuc tolerabile foret. De templo scito tale esse debere quod non multum sit frequentatum etiam à te, ne multitudine imaginum confundaris. Ista loca debent esse signa memorabilia & manuductibilia, loci enim non sunt anguli, sed fixæ imagines in angulis situatæ: super quibus sicut super charta aliæ pingũtur imagines delebiles, sicut literę. Vt, uerbi causa, primus locus signatur per urinale, ponendo in eius loco urinale. Secundus signabitur per pixidem. Tertius per mortarium. Quartus signabitur per pistillum ponendo illud ibi. Quintus per pugillare. Sextus per pedem leporis. Septimus per cribrum. Octauus per sacculum ponendo similiter sacculum. Nonus per panem cereum. Decimus per cãnas cassiæ, &c. Et ista nomina oportet mẽte semper tenere, & loca de quinto in quintum, ut quinarij loci mẽti semper habeantur. de distantia satis dictum. Scito tamen, quòd usque ad uigintiquinque licet transire, nec ultra: ne fiat negatio in imaginibus. Et cõ similiter dicatur de quantitate quantũ ad altitudinẽ, ne sint multæ altitudinis, sed à

quinq; usq; ad duodecim pedes. Et notentur quilibet quintus, ut dictum est de ordine. de qualitate autem ut non nimis lucidæ, nec nimis obscuræ, nec nimium frequentes. Transeamus ad imagines, quæ sunt res collocandę: debent ita imagines nobis notæ in istis locis collocari cũ motibus talibus, ut per eas ualeamus memorari. Verbi gratia, uolo memorari de uiginti nominibus, sic faciam: in primo loco imaginem Petri mihi notissimi locabo, cum urinali in manu pleno urina quã fundet super Iacobum mihi notissimum: & ex isto actu notabili, horum duorum memorabor: & sic duorum nominũ memoriam mihi fecero. In secundo loco ponam Martinum mihi notissimum (nam oportet imagines istas esse notissimas, ut cito in memoriam recurrant) qui ponet digitum suum in pyxide & extrahet unguentum, quo cum digito orificium unget ani Henrici mihi notissimi. In tertio ponam Andream mihi itidem notũ, qui cum manu ex mortario extrahet emplastrum quod ponet super faciem Francisci, uel alios ridiculos actus fabricando,

ex

ex quibus memoria de talibus nominibus confirmetur. Et ita pariformiter procedatur in aliis.

Similiter si recordari uoluero alicuius cum suo actu, illum imaginabor cum re illius actus: ut, si recordari uelim alicuius comedẽtis ficus, tunc imaginabor quòd cum ficu aliquid solatiosum faciat uel stupendum.

Si argumenta recordari uis, capias substantiam argumenti, & ipsam tantum locabis, quia totum argumentũ haud posset locari, sicq; de aliis rebus suo modo.

Rursus de figuris etiamnum disseramus his quinq; præceptis.

Primum est, ut aut risum moueat figura, aut misericordiam, aut admirationem: facile enim inuenitur figura quæ affectũ animæ conuertit. Exemplum huius est, si in ore asini rabidi caput Antonii constituam morsibus ferè confringi, cruorem effluere, auxilia petere, ac passis palmis uociferare: nam fieri non poterit, ut cum uoluero, non uideam hunc oculis mentis meæ, & reddere Antonium nesciam repetenti.

Alterum eſt,ut aut ſimile per ſimile, aut per contrariũ figuremus, aut per proprietatem. Primi exemplum eſt,ut ſi nomen Galeni ſim locaturus, alicuius illuſtris medici nomẽ ſcribam, cuius quoad fieri poteſt, aut par ſit, aut paulo debilior autoritas. Secũdi exemplum eſt, ſi idem per indocti medici nomen conſcripſero: ſi Therſitem per Achillẽ, & bonum pro malo: informem per formoſum annotauero.Exemplum tertij eſt,ſi Ouidiũ Naſonem,per magnum naſum: Platonẽ per humerorum latitudinẽ: Criſpum per anulatos capillos: Ciceronem per Gelaſinũ ſculpſero.

Tertium eſt, ut à tenellis annis aſſueſcamus locare,& cum quotidiana exercitatione creſcamus:quanquã etiam adultis prodeſſe poſſit ipſa doctrina. Efficacior fit habitus, ſi quæcunq; aut dicturi aut facturi ſunt ſic locent: quæcũq; etiam inter fabulandum audiant: Sic pingant mores,geſtus,temporaq́; ſculpant:Sic enim breui tempore fient exercitatiſſimi. Ludere etiam prodeſt alterum cum altero, illum uincere qui plura clarius, ordinatius

natius, ueclociusq; retulerit.

Quartum est, ut omni quinario rerum signandarum repetamus à principio quę cunq; signata: solet enim repetitio ualde conferre.

Quintum est, ut quæ non sunt simplicia, ea per componentium similitudines statuamus, uerbi causa: qui memorari uoluerit huius enunciationis, Cicero cum Hortensio disputat, Cicer legumē in horto finget, qui de horti sterilitate conqueratur: sic enim & cicer Ciceronem, & hortus Hortensium, & querela disputationē repręsentat. Sic autem seruari solent & legum capita, ut si locanda illa lex sit, Publicati testamēti fides, effingamus dicam testamentalem patentem, cui quispiam cœnum iniecerit: & eius fides aboletur. Ecce publicati semel testamenti fides relegi poterit. Verùm hæc facilius fient, si adsit doctrina & rerum memorandarum cognitio, neq; desit consummata & inuicta exercitatio, cùm exercitatio possit omnia: ita & medicus medicinalia, & iure consultus plebiscita facilius recordatur.

Locus igitur tabulis (in quibus anti-

quitus multa ſcribebantur) comparatur: imago autem ſcripturæ: nominum recitatio, lectionis aut rerum lectarum recitationi. Locus eſt pars uicaria memoriæ & inſtar illius capax. multiplicaturq; per antrorſum & retrorſum, per dextrorſum ac ſiniſtrorſum, per ſurſum atq; deorſum, aliquid addendo uel diminuendo: multiplicatur etiam menſurando longũ, tranſuerſum & mediũ. Locorum regula breuiter & hæc ordine eſt, ut primò ſit locorũ inuentio (de qua ſuperius dictũ eſt) deinde ordinatio, meditatio, diſtantia, fictio, ſolitudo, mediocris lux, diſſimilitudo, quantitas, loci quinti ſignatio per manũ auream uel alterius metalli, illiusq; uariatio, ne ſimilitudo confuſionem pariat. Imagines ſunt ſimilitudines rerũ in mente conceptarum, ſiue ſimulachrum ſimile ex toto uel ex parte rei cuius recordari uolumus, imò pro ipſis rebus collocandis accipiuntur. Sunt uerò in duplici genere, ſcilicet aut notæ aut ignotæ: notarũ quædam animatæ, aliæ inanimatæ: & tam animatarum quàm inanimatarũ aliæ ſimplices, aliæ compoſitæ. Illud rurſus non obli-

obliuiſcaris, quòd in collocandis imaginibus ſuper locis, ſemper res locanda eſt cum actu ridiculoſo, uel admiratiuo, uel crudeli, uel alio modo inconſueto: nam ridiculoſa, crudelia, iniurioſa, admiratiua, excellenter pulchra, uel turpia, immutant ſenſus ac melius excitant memoriã, cũ anima circa talia multũ aduertat. Variantẽ quoq; imagines per tranſpoſitionẽ literarum, & per tranſſumptionem: ut ſi uelim Romam recordari, ponam deum amoris, qui uocatur amor: & pro tyranno lupum rapacem. Sufficit itaq; nos methodum oſtendiſſe, quam qui ſequetur, haud difficilè, modò exercitatio accedat, multorum ac uariorum ſibi pro occaſione debita, recordationem certam parabit: ignaui autem & ocioſi torpeant, quibus omnia inſenſa ſunt.

Vltimò, epilogi uice ac ueluti colophonem addam quę ſcribit Eraſmus Roterodamus lib. 3. Ecclеſ. Ad natiuæ memoriæ uim natura felicem, accedat intelligentia, cura, exercitatio, & ordo. ad memoriam confirmandã nonnihil opis pollicentur & medici, & ſecundũ hos Marſi

lius Ficinus: ſed præter ea quæ diximus, plurimũ cõfert perpetua uitæ ſobrietas: nam crapula & ebrietas, ut ingeniũ hebetant, ita memoriã prorſus obruũt: officit etiã curarũ uarietas, & turba negociorũ. officit & tumultuaria diuerſorũ uoluminum lectio. Hanc præcipuã arbitror cauſam cur ſenectus ſit obliuioſa: ꝙ ea uis animi multitudine rerũ obruit. officit memoriæ pudor immodicus, auditorũ nouitas, & anxia cura: pudor & nouitas uincitur aſſuetudine. Anxiũ ſtudiũ officit ad hoc ipſum ꝙ impendio affectat. Alibi ſic inquit: Optima memoriæ ars eſt, penitus intelligere, intellecta in ordinẽ redigere, poſtremò ſubinde repetere quod meminiſſe uelis. Hactenus Eraſmus. Si uis igit̃ rerũ bonarũ pollere memoria, diligenter curato, ut eius quod ediſcendũ eſt, certã intelligas rationẽ. Ratio enim eſt indiſſolubile ueritatis & memoriæ uinculũ. Ob hoc forſitã Plato inquit, quod bene intellectum eſt ſemel, obliuioni omnino tradi nunꝙ poſſe. Ea quoq; memoriæ tradẽda ſunt, quæ nõ ſolũ utilia ſunt, ſed & iocunda. nã alimẽta quæ ſuauiſſimũ ſaporẽ afferunt

runt, facilius in naturā noſtrā tranſeunt atq; cōuertunt: & quo auidius quid hauſtum eſt, eo diutius retinet. Adde his, ꝙ obſeruandū omnino Ariſtot. & Simonides arbitrant, ut certus quidā in ediſcendis ordo uel inſit, uel ſaltē excogitet. Ordo in proportione quadā & cōnexione cōſiſtit. In his aūt quę ordinata ſerie digeſta ſunt, ſiquid unū acceperis, reliqua cōtinuò neceſſaria quadā uel naturæ uel artis cōtinuatione ſequuntur. Obſeruandū inſuper, ut ſæpenumerò, quæ didicimus, meditemur: ſic enim alimēta animi cōcoquuntur, & quaſi cōuertuntur in animū. Confert etiā quamplurimū ſiquis eleganti oratione cantuq; ſuaui, quæ memoriæ mādauit ſæpe recēſeat, ut dictū ſuprà eſt. Voluptas enim rerum condimentū eſt, amoris eſca, incitamentū ingenij, uoluntatis pabulū, roburq; memoriæ. Purgāda eſt etiam anima à malis, ut impleatur bonis: orationeq; ad Deum fideli petendus eſt ſpiritus ſapientiæ & ſciētiæ per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cū patre & ſancto ſpiritu ſit honor, laus & gloria ſemper.

DE PRAEDICTIONE MORVM NATVRARVMQVE hominum facili, cùm ex inspectione uultus, aliarumq; corporis partium, tum aliĳs modis.

Opusculum in 23. capita diuisum.

AVTORE GVLIELMO GRAtarolo medico Bergomate.

De physiognomia in uniuersali. Cap. I

OMNIBVS animalibus commune est agere uel pati ab inclinatione naturali, quæ ut in brutis impetus, ita in hominib. propēsio dicit: ut in cholerico est ad iram inclinatio, in melācholico ad metum, in sanguineo ad iucunditatem, in phlēgmatico ad segniciam. Inclinationes ergo istæ in hominibus morum atq; affectuum semina dicūtur, quoniam ratione regulari possunt: in brutis uerò mores & affectus, quoniam sensibus

bus & appetitu uiuunt. Ex quibus patet Physiognomiam ſcientiam eſſe neceſſariam, quo per ipſam prædicimus aptitudines naturales ad affectus uel mores: quo uerò per ipſam prædicimus affectus uel mores actuales, nec eſt ſciẽtia neceſſaria, nec firma: uerùm quia homines plerunq; uiuunt ſenſu, & non niſi ſapientes uiuunt ratione, ideo physiognomia eſt ſcientia prędicendi mores actuales & affectus ut in pluribus, quoniam plures appetitu & ſenſu uiuunt quàm ratione. quã etiam ob cauſam Bias Prienæus dicebat plures eſſe malos quàm bonos: quoniã plures appetitu quàm ratione mouẽtur: atq;, ut inquit Ariſtoteles, à medio pluribus modis delinquitur, acceditur uerò non niſi uno modo. Duo autem ſunt ſignorum genera: aliqua quæ à qualitate elementaria ſumpta, animi affectiones ſignificant, ut thoracis piloſitas, quæ iracundiæ eſt indiciũ, ex corde calido. quædam à proprietate, ut capitis in dextrum declinatio, quæ ſignum eſt cynædi, nec ex cauſa calida aut frigida, ſed ex proprietate colligitur. Peripatetici uerò (ut Ariſtoteles

ſtoteles ſecundo Priorũ) ſupponunt nullam homini ineſſe aliquã affectionẽ, aut aliquem morem à natura, quin illum in corpore comitetur ſignum per quod illa paſſio aut mos poſſit ſignificari. Ac licet anima quo ad intellectum ſit à corpore eleuata, quo ad alias tamen partes & potentias eſt à corpore comprehenſa.
Quamuis quoque hominum aſpectus non differant ſpecie eſſentiali, differunt tamen ſpecie accidentali. Sufficit autem pro differentia morum, accidentalis aſpectuum differentia. Si quis autem illud Joannis ſeptimo obijciat, Nolite iudicare ſuper faciem (ſeu aſpectum) ſed rectum iudicium iudicate. Reſpondeo dictum illud à Domino eſſe in illos qui ex prauis affectibus arrepti, non ex re & cauſa iudicium faciunt, ſed ex perſonarũ acceptione, hominumq́ odio uel contemptu alienantur à rei ueritate: quod fugiẽdum eſt tum aliàs, tum maxime ubi de cæleſti doctrina agitur. Hoc etiam eſt ſuper faciem (ut ſuprà dictum) iudicare ac falli, ſi quis uultiſpex aliquẽ ex natura hilarem, quẽ aliquando contingat caſu aliquo uitam
triſtem

tristem ducere, sic eum natura tristē censeat, qui tamen natura hilaris est, uel ecōuerso. Sciendum etiam duplices fore passiones, uidelicet naturales & accidentales: accidētales sunt quæ animæ insunt, & ex eo quòd animæ insunt, nulla fit in corpore mutatio, ut artis & sciētiæ, & hæ per signa in corpore non indicantur. Naturales uerò, quæ cùm in nobis insunt, aliqua mutatio apparet in corpore, ut ira, metus, &c. de quibus tractatur. Est enim physiognomia cognitio affectuū & morum animę: mores autem & affectus sunt in parte sensitiua, quæ dianœa appellata est, animalibusq; & hominib. cōmunis.

De capitis iudicio, super magnitudinem, figuram & dispositionem. Cap. II

CVm caput inter reliquas humani corporis partes omnium maxime conspicuum sit intuentibus, haud ab re etiam Hippocrates ex eius potissimum figura de totius corporis constitutione iudicare docet in sexto Epidemion: quod enim iusto plus magnum aut paruum fuerit, id uitiosum existit: & qui eo præditi

sunt

ſunt, iis quæ ad intellectum attinent, euidenter lęſa ac impedita eſſe apparent. Vt autem caput paruũ perpetuò uitioſum, ita magnum interdum bonũ, interdum etiam malignum exiſtit. Optimum uerò caput id eſt, quod exactè rotundum, & utrinq; paulatim depreſſum exiſtit. Veluti ſi ſphæram exactè rotundam ex cera cõſtructam, paulatim utrinq; depreſſam excogitares: nam rotundum, ut geometræ aſſerunt, eſt capaciſſimum. Caput ergo melius, in magnitudine moderatum exiſtit, & habet decentem rotunditatem quæ ante & retro eminet, parua compreſſione temperatum. Cauſa paruitatis capitis eſt paucitas materiæ: cauſa magnitudinis capitis eſt materiæ, ſcilicet ſpermaticæ, multitudo. Cerebrum ſequitur formã cranei: paruum namq; ſi fuerit craneum, paruum erit cerebrum, & econtra. Cranei figura ſi corrumpitur, corrumpitur et cerebri forma. Caput hominis inter cætera animalia proportionaliter plurimum cerebri habet. Mares plus cerebri habẽt quàm fœminæ: licet effectus aliquando contrarium indicet; ſed de his quæ rarò

fiunt

fiunt,uel per accidens,nõ eſt ars uel ſcientia. Caput hominis iuncturas plures habet quàm cęterorum animantium,& maris plures quàm fœminæ. Caput debitæ formæ habet formam mallei, in qua pars anterior & poſterior eminẽt.Forma medij uentriculi debet eſſe leuiter compreſſa, & ita nobilior eſt cogitatiua. Forma anterior ſi depreſſa eſt,iudicium abeſt.Si poſterior depreſſa eſt, abeſt memoria,& ineſt imbecillitas motus neruorũ, & per conſequens totius corporis: nam ex cerebri fortitudine oſtẽditur fortitudo colli & neruorum: ſimiliter ſpatularum amplitudo, pectoris, hippocondriorum & oſſium. Caput non ultra condignam formam & rationem, adauget ſenſum uirtutemq́;,& denotat in homine magnificentiam.Caput paruum & indebitum,oppoſitum arguit.Cùm enim caput fuerit magnum, cerebrum erit magnum: & cùm cerebrum ſit omnium ſenſuum principium, caput ſi magnum ſit, erit multi ſenſus,& econtra.

Maximum ergo habenti caput non ultra formam,formoſitas & conditio bona denotatur. Caput

Caput magnum cum figura diuersa, & subtilitate neruorum, ac uiuido collo, & subtili, ossibusq́ subtilibus, signũ est maliciæ formæ cerebri.

Caput habentes magnum præter formæ debitum, fatui sunt & stolidi, & indociles.

Caput magnũ & collum paruum, malum est: deficit enim uirtus formatiua, & materia est inobediens: inde stoliditas & fatuitas.

Caput magnum corpori proportionatum, præsertim collo, ita quòd collum sit forte & mediocriter grossum cum fortibus neruis & grossis, non extra laudem bonum est.

Caput pineatum in formam piramidis, ita quòd pars inferior sit grossa & rotunda, pars uerò superior acuta & pineata, inuerecundiam arguit, rapacitatem, et audaciam temerariam: hoc ex caliditate & siccitate cerebri est. Ianuenses utplurimum talis sunt figuræ & naturæ, & plurimi cucullati quos religiosos uocant, præsertim Bigotti & hypocritę: Phoxi etiam dicuntur à Græcis, acuminata capita habentes

bentes, ut Therſites Iliados B. Quo non deterior alter uenerat ad Troiam.

Caput magnum, cæteris ſignis ingenium denotantibus, eſt bonarum artium receptaculum: ſecus eſt cum caput magnum eſt, non reſpondentibus cæteris membris.

Caput forma decens eſt cum uentriculo anteriori bonæ formę & ſatis humido, quia apprehenſio ſpecierum fit ab humido: retentio fit à ſicco, in poſtrema parte.

Caput cum uentriculo medio aliqualiter compreſſo circa latera, denotat uirtutem cogitatiuam in componendo eſſe promptam, & in diuidendo quod apprehenſum eſt, propter unitatem ſpirituum in loco.

Caput ſphæricum, mobilitatem, inſtabilitatem, obliuionem, exiguamq́ diſcretionem, paruamq́ denotat ſapientiã: motus enim ſpirituum nunquã pauſat: quod in plurimis annotatum eſt Gallis, Vaſconibus, & aliquibus Teutonicis. Si enim forma capitis ſphęrica eſt, uẽtriculus medius amplus eſt, & ſpiritus eò tendentes dum amplum locum inueniunt, non be-

ne uniuntur: & sic extimatiua debilitatur, quia in girum spiritus obuoluuntur. Talis capitis homines multa pollicentur & attendunt parum: sunt importuni, auari, inuidi, de præsenti tantum cogitantes. Nihil confidas his hominibus, presertim si corpus est cholericum aut melancholicum. Hi si dominium habent, crudeles sunt & tyranni, deprædatores, & homicidæ, nisi pij sint ac deum timentes.

Caput paruum de necessitate malum: ideo & faciliter ægrotat, & intus est paruum cerebrum, & angustia uentriculorum: in quibus spiritus angustiantes, nō operantur debitum: concul cantur enim, inflammantur, & suffocantur: ideo non imaginantur bene, non disponunt, non memorantur. Tales sunt irascibiles, timidi, & iram retinentes propter cerebri siccitatem & calidam temperiē. Sunt quoq; exigui iudicij & intellectus, nec possunt recte discernere: tractant falsa, maledicunt, & sunt bilingues, à quibus fugiendum est, tanquam ab hoste: ab omnibus excipe sanctos.

Caput inepte prolixum, obliquum in organis

organis, impudicitiam refert, & impudentiam.

Caput humile & planum, insolẽtiæ & dissolutionis uitium signat.

Caput in priori parte eminẽs, insolenlentiam testatur.

Caput in anteriori parte uallatum, depressum & concauum, iracundum ac dolōsum significat. at qui occipitis caua demissa habuerint, pauidorum nota erit.

Caput magnum cum frontis latitudine & uultu quasi gigantis, tardum, mansuetum, fortem & indocilem denotat: refer ad boues.

Caput longum aliqualiter protensum ad mallei formam, prouidum & circumspectum arguit, quales utplurimum sunt Thusci.

Caput rectum, in medio lene & ferè planum, mediaq; magnitudine, sensibus ingentem & magnanimum facit.

Caput ad omnia mẽsuratum, ingenio excellentem notat, & perspicacem liberalemq;.

Caput esse paruum uel magnum, intelligitur iuxta corporis dimensionem.

Caput breue, ſine ſenſu, ſine ſapientia eſt.

Caput ex poſteriore parte cõcauum, doloſum & iracundum indicat.

In quibus tempora caua utrinq; inſpicies, doloſos trucesq; iudicabis.

Ex colore corporis iudicium. *Cap.* III

Nigredo in homine ut cornu lucẽs, aduſtionis ſignum eſt: tam in membris quàm etiam in capillis.

Color niger, imbellem, timidum, uerſutum indicat. refertur ad eos qui in meridiana plaga inhabitant: & etiam quia tales ſunt melancholici, quorum proprietas eſt timiditas. Ægyptij uerò Æthiopes ex innato calore debili & ab extraneo reſoluto, debiles ſunt.

Flauus & albicans furoris & iracundiæ ſignum eſt.

Color medius inter album & nigrum fortitudinis eſt, quæ uirtus media eſt audaciæ & timoris.

Color uiridis obſcurus aut niger, pronos ad iram indicat.

Ruffus corporis color, pernicioſi hominis

minis ac uarijs moribus præditi, argumentum eſt.

Rubei ualde, homines aſtuti ſunt: refer ad uulpes. Rarò uidi breues humiles, rubeosq; fideles. ſed pios excipio.

Homines ſupertabeſcẽtes facie, ita tamen ut rubedo maior in fronte, & oculi demiſſi ſint, uerecũdi omnino dicuntur. refer ad paſſionem.

Color albus ſubrubeus, fortes & animoſos indicat: refert ad ſeptentrionales.

Color uehemẽter albus, uirtuti eſt cõtrarius, ignauiq; indicium: nam phlegmatici ac frigidi ſunt, & ideo etiam timidi.

Color qui pallore deformatur, imbellem, timidum, eundemq; tergiuerſatorẽ ſignificat, ſi non ægritudo ſit ſtudium'ue cauſa palloris. Cum fuſcior color pallori permixtus eſt, uoracẽ, loquacem, intemperatæ iræ atq; linguæ denunciat. Color igitur ad inſaniam uergit. Ariſtoteles ad Alexandrum inquit, Albedo liuida uel flaua, hominis deceptiui magnum ſignũ eſt: quòd ſi cum hoc accidat monſtruoſitas, erit & natura & anima diminutus: fuge ergo, inquit. eodẽ loco, Caue, inquit,

ab homine omni qui aliquo membro diminutus ac mancus est, ueluti ab inimico: quoniam turpes ac manci temerarij sunt, loquaces, & sine iudicio omnia proferentes.

Homines rubore simplici cum labiorum titillatione & narium ampliatione, signantur animosi et iracundi: referuntur ad passiones.

Color tranquillè & moderatè rubeus, docile ingenium, ueloxq; declarat.

Homo cui ea quæ sunt circa pectus & faciem rubore flammeo ardent, inflammatur ira, maniacus facilè fit ac rabiosus.

Habentes colorem flammeum uel circa, diu iram tenent, implacabiles sunt, delatores, & difficiles ad regendum dum sunt irati. Refer ad morem in iratis apparentem.

Dixit Loxus experientia se obseruasse hominem cuius nasus & maxillæ natura hepatico colore rubent, esse omni uitio horrendo affectum, ut libidine, uinolentia, crudelitate, & cæteris talibus.

Cùm uenæ ceruicis & temporum extant, & sanguinei sunt oculi, iracundum

animum

animum & uehementē oſtendunt, nonnunquam & inſanum.

Cùm uultus rubet, aut uerecundum, aut uinolentum declarat. Diſcernes igitur hunc ruborem oculorum indicijs, & eius conſuetudine.

Capillorum iudicium ex ſubſtantia. Cap. IIII

CApilli plani, ſuaues, manſuetudinē & frigiditatē notant et humiditatē.

Calor hominis ſuperiora petēs, & paſſim penetrans, capitis cutem perforat, & humorem per foramina educit, ac ſubtilior pars humoris euaneſcit, craſſior uerò reſidet & cogitur in capillum cute duriorem extraneo frigore, & capillus fit tā latus quàm foramē, tam lōgus quàm impetus exeundi.

Qui tarde naſcūtur, humidam indicāt complexionem, nec ſanguineam.

Si feſtināt capilli, corpus ad ſiccitatem declinabit potius quàm ad humidum: & cùm caliditas & ſiccitas coniunguntur, capilli citius naſcuntur, & groſſiores.

Multitudo caliditatem arguit, & groſſicies multa fumoſitatem: ideo amplius

in iuuene quàm in puero: in puero enim materiæ uaporosæ sunt potius quàm humorosæ:in iuuene uerò secus: ideo contraria sequuntur ipsorum contraria.

In puero multi pili, docēt crescentem complexionem eius ad melancholiam tendere.

Crispitudo in extremitate, caliditatem & siccitatem notat, ut in leone.

Grossicies, ex uapore grosso & abundanti. Grossi & nigri capilli Saturno referuntur.

Capillatura cōpta nimis & ornata seu prolixa tam ab arte quàm à natura, arguit homines uenereos et solares. Qui ferunt capillos positicios gratia ornatus, omnino sunt uenerei. Nam sicut mulier sua natura induens ornamēta uirilia, thoraces, trilices, & alia id genus armorum, est de natura uiri, id est, masculina: modo simili uiros muliebri ornamēto gaudentes, effœminatos appellamus, id est, libidinosos & pusillanimes.

Capilli in capite erecti, & pili similiter in reliquo corpore, timidos arguunt.

Directi ferum uel spissi capilli. rari, insi

diosum

diosum, molles, effœminatum.

Capillorum crispitudo sursum eleuata, calidæ est complexionis.

Polemon Græcus autor inquit capillos crispos (id ego de omnino crispis intelligo, ut in Æthiopibus) hominem admodum pauidum abominabilemq; denotare: rectos (hoc alias haud est) inutilem & stolidum, mediam autē inter hæc qualitatem, optimam hominis naturam testari.

Capilli compressi, fronti eminentes, animum fortem & brutalem ostendunt. refer ad ursos & feras.

Capillorum asperitas, asperos uel ferinos mores denotat.

Capilli compressi, supra mediam frontem resupinati reflectentes in cerebrum, calidum, minus sapientem in bonis uirū notant. refer ad barbaros.

Capillus ex utraque parte depressus in frontem descendens, naturæ signum est equinæ.

Capilli iuxta tempora tenues & rari, frigidum & sine uiribus hominē annunciant: ratio, quia ibi arteriæ magnæ: & il-

le locus deberet naturaliter esse calidus, ergo & pilorum generatio, quia fit à cali do: ergo quando ibi sunt rari & tenues, deest caliditas: refer ad mulieres ibi penuriam pilorum habentes.

Capilli iuxta tempora rari sed rigidi, timidum frigidumq; profitentur.

Capilli densi circa tempora & aures, calidum hominē & libidinosum notant.

Capilli ibidem si fuerint stabiles, nigri, lutei, uiolentum indicant animum. refer ad apros.

Capilli ibidem si fuerint grossi & albiores, arguunt mores indociles et indomitos. refer ad Frisones.

Capilli molles & rari utraque mensura tenues, fœmininum animum & sanguine depauperatum arguunt: similiter hebetem & pigrum. Et quando fuerint rariores magis, subdolum & asperum & lucri cupidum innuunt. refer timiditati barbarorum, & Assyriorum auaritiæ. Assyrij enim extra mensuram auari.

Capilli multi grossi atq; depressi cum pilositate reliqui corporis, in puero testātur melācholiā futurā, id est maniā incursurum.

Quando

Quando augentur in ætate capilli, repręſentant multam aduſtionem per naturam, quæ cauſat ægritudinem fatuitatis.

Linea ultima capillorum ſi à fronte recedat, callidũ & parui intellectus arguit.

Linea ultima capillorum ſi fronti immines, animoſum notat ac ſemiferum hominem.

Linea ultima ſi poſt ſinciput ad quod terminantur origines capillorum deſcendit uerſus ceruicem, in nequicijs callidũ, in bonis uerò inſipidum ac luxurioſum arguit.

Linea talis ex priori parte cum longe ſuperior à ceruice eſt, tardum, timidum, fœmineumq; animum profitetur, & iracundum.

Mulieres non caluent, quoniam earũ natura ſimilis eſt naturæ puerorum.

Spadones non calueſcũt, quoniam in fœmineam mutantur naturam.

Capilli in tactu criſpi corrugationi piperis ſimiles, debilitatem notant digeſtiuæ, & citam ſenectam.

Coloris

Coloris capillorum iudicium, & pilorum ubicunq;. Cap. V

SIgnificatio coloris pilorum non uerificatur pro maiori parte, nisi in temperatis climatibus. Aliquid tamẽ potest comprehendi in quolibet climate comparando ipsis homines illius climatis: ut puta in Teutonicis & Æthiopibus. Æthiopes em̃ nigri sunt, & eorũ capilli crispi ultima tortuositate: non propter hoc eorum complexio erit calida, sed hic calor & hæc crispitudo extrinseco calore nascitur, nam potius frigidi sunt uaporante calore. Teutonici uerò & Sclaui, id est Illyrij, frigidas regiones incolentes, albi sunt, & eorũ capilli flaui & plani: nec propter hoc generatim dicendum est quòd sint frigidi, imò potius eorum complexio est calida ualde, quia calor clauditur intrinsecus, ut accidit in hyeme, &c.

Albedo significat aut frigiditatem uehementem, sicut canicies: aut fortem siccitatem, sicut accidit uegetabilibus cum siccantur, quæ ex sua nigredine aut uiriditate transeũt in albedinem. Et hoc quidem non accidit hominibus nisi in fine ægritu-

ægritudinum exſiccantium.

Albus capillus eſt complexionis frigidæ. Colores capillorũ præcipui ſunt quatuor, ſcilicet nigredo, rubor, glaucedo, & canicies. Regiones & aer operationem habent in capillis.

Canicies capillorum oritur defectu caloris naturalis, uel ex putrido phlegmate: et aliquando uenereos mores indicãt.

Niger capillus eſt ex cholera incẽſa ſuperabundante, uel ex cõbuſto ſanguine.

Capilli ſubnigri ſi ſint moderatè tenues, bonos mores indicãt, & bonam complexionem hominis præ ſe ferunt.

Capilli ualde nigri non plani ſed aſperi, calorem arguunt.

Capillus rubeus à natiuitate, caloris non aduſti ſignum: ſunt enim diminutæ caliditatis capilli rubei, & complexio talium hominum minoris eſt caliditatis quàm nigrorũ capillorum, cùm rubedo ſit proxima & affinis nigredini.

Capilli rubei cum intenſione rubedinis, inſidiatorem, amentem, cholericum, iracundũ, furioſumque abſque ratione oſtendunt. rubei ſubalbidi, auaros mores.

Capilli

Capilli colore caſtaneo, rectum, iuſtũ, dilectum arguunt.
Aureus flauus eſt diminutæ frigiditatis.
Aureus ex flauo & rubeo mixtus, ſignum eſt temperatæ complexionis.
Capilli ſubflaui moderate tenues, Solis & Mercurij naturam notant.
Flauitas & albedo capillorũ arguit frigiditatem, ſed diminutam in flauo.
Capilli flaui longi ſolares ſunt, id eſt animo regali exiſtentium.
Capilli blondi aut flaui, dominio frigiditatis ſubſunt, & calor in humido ſopitur: refer ad pueros. Septemtrionales tamen habent propter regionem: unde notandum eſt, quoniam hæc ſolent physiognomum decipere.
Nigredo capillorum ſicut cornu lucidum cum aſperitate quadam & tortuoſitate, caliditatem cõplexionis arguit. Nigri ſimpliciter, timidum & auarum ſignant. Nam omnis timidus ferè eſt etiam auarus.
Color ut lucidum cornu naturæ Martis aſſimilatur: nihilominus capilli non ſunt groſſi, ſed aliquantulũ ſubtiles, ſubtili-

tilitate humorum, & nigrificantur intensa caliditate: patet in pane super prunas adusto, quia fugit humiditas.

Crura satis admodum densis pilis oblongisque obsita, ruditati atque agrestiori naturæ adscribe.

Cùm in residuo corporis autem est nimia pilositas, ibi Martis & Saturni sidus uim operatur suam. Tales uidemus deprædatores uiarùm, præsertim quando cilia sunt ualde pilosa. cùm solum pectus pilos præfert, calidum & animosum significant.

Cùm omne corpus contectum est pilis asperis & densis, animum quadrupedis potius quàm hominis indicant. Cùm ceruix à capite capillosa est, fortem & animosum indicant: refertur enim ad leonē.

Frontis iudicium. Cap. VI

FAcies, pars ea tantum quæ caluę subiecta est, & in homine tantum.

Frons faciei pars est inter sinciput & oculos.

Latitudo frontis incipit à naso ubi terminant̄ cilia uersus cōmissurā coronalē.

Longi-

Longitudo frontis intelligit̃ per latitu dinem corporis, ut uilli ac nerui incedũt.

Per rotundam frontẽ intelliges quandam sphæricam eminentiã & promptuariam ad exteriora, et talem formã necesse est deficere in longitudine frontis.

Frons quibus magna, segnes: comparant̃ bubus. Frõs quibus parua, mobiles.

Frons quibus lata, idonei ad mouendam mentem: si ualde lata, stulti: parua discretione, & ingenio rigidi. Latam intellige cum debita quantitate longitudinis & latitudinis.

Frons quibus rotunda, iracundi, præsertim si promptuaria, & insensibiles: refer ad asinos.

Frons quib. parua et angusta, stolidi, indociles, inquinati, uoraces: refer ad sues.

Quibus oblonga, ualent sensibus, & dociles sunt, sed uehementes aliquantulum, refer ad canes.

Frons quibus est quadrata moderatæ magnitudinis, cõsona capiti, tales uirtuosi, sapientes, magnanimi: refer ad leones.

Quibus est frons plana & continua sine rugis, inflexibiles sunt & insensibiles, contu-

contumeliosi, & ualde irascibiles, id est, pertinaces in ira, obstinati & litigiosi.

Qui mediam frontē simul cum superciliis contrahit, est uili lucro intentus.

Quibus est protensa, adulatores sunt: referuntur ad passiones. & est frons protensa æqualis, quasi ultra tensa. dicitur etiam collecta frons, id est, tensa uel tranquilla, ut in canibus patet & hominibus blandientibus.

Quibus est obnubilosa, audaces & terribiles: referuntur ad tauros & leones.

Frons quasi cacumen quiddā habens & fossulas quasdam, callidi & perfidi indicium.

Medius habitus frontis inter hos decenter congruit & bonus est.

Frons quibus tristis est, mœsti sunt: & referuntur ad passionem.

Demissa & obscura, planctui prōptos facit: refer ad pauones.

Frons magna semper cum grossicie carnis, & econtra, frons parua, cum subtilitate.

Frons parua & subtilitas pellis denotat spiritus subtiles & mobiles: & econ-

tra. Spiritus autem est corpus subtile ex uaporibus sanguinis causatum: estq; spiritus lator uirtutum animæ in membra spiritualia: atq; ideo ubi est humorū grossicies, ibi nō potest esse bonum ingenium.

Frons rugosa nimis, signum est inuerecundi. & rugositas causatur ex nimia humiditate, licet aliquando etiam ex siccitate, & ista non occupat totam frontem, & declarat iracundiam & irascibilitatem, retinet iram & odium absque causa, & sunt tales litigiosi.

Habentes curtā frontem, tempora & maxillas compressas, amplis mādibulis, strumas contrahunt.

Quibus tensa est & lucida, adulatores sunt & dolosi, ut suprà dictum.

Frons in longum rugosa, præsertim in radice nasi, arguit cogitationes melancholiæ.

Frons laxa, diffusa uel aspera concaua in medio cum trāquillitate cutis arridenti, uersutos notat et auaros ac fortasse plenos inscitia.

Frons ualde distorta, secordem ac stupidum.

Cui

Cui uelut nebula in riuum frontis est, uel in medium tanquã obstricta, iracundus uocatur: refer tauro uel leoni.

Frons demissa & tristis, animum lugubrem, iracundiam & tristitiam notat.

Frons alta, lata & longa, auget bona. Humilis frons, uirilis haud est.

Frons in tẽporibus quasi inflata grossitudine carnis, maxillis plenis carne, multum animum arguit, iracundiam, superbiam, & ingenij grossiciem.

Curua frons eademq; alta & rotunda, stoliditatis indicium est & impudentiæ.

Superciliorum iudicium. Cap. VII

SVpercilia in ossium compage posita sunt: quamobrem compluribus senibus crescunt.

Supercilia ualde pilosa ostendunt ineptos ad loquendum, quia arguunt multam & adustam materiam: item ostendũt ineptitudinem morum & maleficorum: quia intellectus & morigeratio à temperamento tantum causatur, non ab adustione & fumorũ copia. Ex magna namque adustione semper cerebrũ calescit, et

per consequens est garrulitatis causa & furibundi moris, nullo discursu.

Supercilia densa cum multitudine pilorum coniunctorum ad nasi principiũ, signant adustionem intensam: & habentes sunt melancholici, & prauæ naturæ, impij, & aliquãdo fures & omnino deceptores, homicidæ, ac lenones, & omnia mala complectuntur.

Supercilia ad superius eleuata si ad originem nasi descendunt, & superius eleuantur ad tempora, signãt dominium calidi & sicci, & sunt callidi & malefici.

Polemon ait, Si frontis pili ad nasi medium densi demittantur, ad partes uerò quæ utrinq; existunt minime, magnanimitatis & maximæ uirtutis animi argumentum esse. Ibidem rectos pilos, timidum & dolis præditum notare.

Supercilia multorum pilorum, multã arguunt cogitationem, & multæ tristitię, cum loquela plena & crassa: tale signum aliquando reperitur in deprædatoribus uiarum, homicidis & furibus.

Supercilia si descendũt inferius à parte nasi, & superius eleuantur à parte temporum

porum, inuerecũdos & hebetes demonstrant, et hoc propter caliditatẽ furiosam.

Supercilia rara mensuratę magnitudinis, arguunt temperamẽtum, humorum bonitatem: talia habentes, ingeniosi sunt & secreta indagantes.

Supercilia longa, arrogantiam & inuerecundiam notant. Longa multorũ pilorum signant uirum magna meditantem.

Supercilia quando panduntur ad tempora, immundiciam signãt, & derisorem simulatoremq́;.

Supercilia inferius à parte nasi descendentia, & superius uersus tempora eleuata, & sic utrinq; diuulsa, inuerecundiam, inuidum, stolidum, insatiabilem, & porcis similem.

Supercilia quæ descendunt per incuruationẽ à parte nasi, ingeniosũ in nefandis arguunt: & quando incuruantur ad lacrymale siluestre, signant ioculatorem.

Supercilia si fuerint directa lineata & prolixa, malum, imbecillem, & fœmineũ animum significant: refer ad mulieres.

Supercilia densa cũ coeũt, tristẽ maxime hominẽ, sed et parũ sapiẽtẽ significãt.

Supercilia dependentia uel oculis im minentia, inuidum. Curuata, paruam & angustam mentem.

Supercilia arcuata adeò ut penè naso adiungantur, subtilem & ingeniosum ac studiosum.

Supercilia rara, diametro commensurata & magna, intellectum.

Supercilia arcuata, si coniungantur ad conum nasi, subtilẽ & studiosum notant: si autem conuexũt ibidem, tristem & parum sapientem. Si arcuositas declinat ad tempora & ad gibbositatem genarũ, negligentem & fatuum.

De superciliis male dixit Michael Scotus, quem Ioannes Picus dicit esse scriptorem nullius ponderis, multæ uerò superstitionis.

Ciliorum seu palpebrarum iudicium. Cap. VIII

Cilia tegmina sunt oculorum opertoria, uenularum clausulis summis innituntur ex uapore crassiusculo. Causa paruitatis, est materia parua.

Subtilitas pilorum arguit subtilitatem materiæ, id est humorum, & dominium

cholera

cholerę: & tales sunt maliciosi, uitiosi, malefici: & cæteras bilis passiones tu notabis. Et cum carnosior ille locus fuerit, ut miluorum oculi, astutia & mala caliditas indicatur. Miluorum natura est calida & rapax, & est species aquilæ ratione caliditatis, & est animal cholericum: caue igitur à cholericis non regeneratis ex spiritu sancto.

Lacrymale domesticum cum est modicũ, significat astutũ, ut tenet Auicēna.

Cilium superius eminens inflatum magis quàm plenum, parum supra oculum declinans, insolentem & quasi uisum alligatum notat.

Cilia autem si declinãt ad inferius, plenum & crassabundum ostendunt, maxime cum sunt rubore obducta, potatorē ruinosum denunciant. Et expertus sum in pluribus tabernas frequentantibus. ratio est, quia significat debilitatem oculorum, ergo et cerebri, ergo timent uinum.

Quod si subtile retractum inferius fuerit, intãtũ ut oculi obtegat albũ, denotãt humorũ siccitatē: quod si cõtingit in acuta aliqua passione, mortem denunciant.

Quando pili palpebrarum (à palpitando dictæ ſunt palpebræ) curuantur inferius, uel naturaliter ad unam partem torquentur, mendacem ſignificãt & callidũ.

Qui maiorem & groſſiorẽ habet palpebram, longius uidet: quia conſeruat lumen à calido & frigido extrinſeco.

Anguli oculorum quando ſunt dilatati, ſignant oculorum ægritudinẽ: & ſi habent aliquam eminentiam carnoſam, ebrioſitatem notant, & præcipue quando oculi eminent, tunicis eorum exiccatis.

Palpebræ oculorum ſuperiores palpebras inferiores cooperientes, longam uitam notant.

Crebra palpebrarum palpitatio, meticuloſos arguit & maniacos.

Tenues palpebræ & in ſanitate optimæ ſunt, & mentẽ deo proximã indicãt.

Oculorum iudicium. Cap. IX

EX oculorũ indicijs Phyſiognomones ſententias ſuas confirmant. quoniam ſigna quæ in oculis cernuntur, idola affectionum cordis ſunt.

Oculorum complexio humida eſt, &

ſeptem

ſeptem tunicis formantur cum tribus hu
moribus.

Oculis paſſiones animæ maxime indicantur, tribulatio, hilaritas, amor, & odium, & cæt.

Oculorum colores præcipui quatuor, niger, ſubalbidus, uarius, & glaucus.

Oculorum forma rotũda, mobilior & perfectior et incorruptibilior, propter carentiam angulorum. Oculi quaſi occulti dicuntur.

Augulati oculi, ſuperfluitates ſæpe ſæpius in angulis habent.

Rectus oculorum ſtatus, probi uiri indicium habetur.

Oculi groſſi, timiditatem & puſillanimitatem arguũt, quia cauſantur à magna copia humiditatis cerebri, in qua eſt frigiditas quæ diffunditur per membra, & extinguit ſanguinem. Ideo, quemadmodũ ſpiritus ſanguinis facit audacẽ, ita humida & frigida complexio, timidum.

Eminentes oculi timidos arguunt: refer ad lepores, cuniculos & ranas.

Extenſi oculi in anteriori, ſtultum: profundi, malicioſam ſubtilitatem.

Lati oculi in latitudinem corporis tendentes, porcorum oculis similes, arguũt corporis humiditatem.

Eleuatos & eminentes oculos habentes, parum uident: quia elongãtur à cerebro eorum fonte: & tales sunt loquaces.

Oculi in caput pressi, acutius uident.

Oculus profundus, signum est malorum morum.

Mobilitas oculorum à caliditate est, et iracundiam notat, luxuriem & audaciã: refer ad accipitres & astures.

Immobilitas oculorum à frigido est, et timiditatem ac modestiam signat.

Qui cum oculis palpebras motitant, imbelles, infirmiq; animi existimat Polemon.

Oculi qui clauduntur, ac denuo recluduntur, proditorẽ hominem, prauumq; denotant.

Si uerò in ipsis humor inerit, accuratũ, artiumq; studiosum dixeris.

Oculi qui difformiter mouentᷣ, ut nũc currant nunc quiescant, ad facinora omnia faciunt, & cogitationẽ scelerũ notãt: ideo tales homines pessimi moris sunt.

Cuius

Cuius oculi mouentur uelociter cùm acuitate uisus, sunt latrones, infideles, & fraudulenti. Et multos notaui etiam à pueris, qui demum suspēsi fuere propter latrocinia: hi tamen habent ingenium subtile, sed ad malum promptius.

Intuitus fixus, ex nimia & fixa cogitatione est, & desiderio sæpius ad decipiendum.

Qui habent intuitum ut mulieres, luxuriosi sunt & inuerecundi: nam hæc dispositio à simili complexione uenit.

Quando quis intuetur ac si puer esset, ita ut & facies & oculi quasi rideant, hic læta & diuturna potitur uita.

Oculi quasi ridentes cum residuo faciei, adulatores, luxuriosos, & detractores notant.

Oculi crocei crudelitatē notant & deceptionem, ut expertū est in lenonibus, & homicidis. hic color à cholera fit prædominante & adusta.

Hominem cæsios habentem oculos concretos, ac tenebricosos, fuge quantū licet. Cæsius in siccis oculis color, impiorum est.

Ocu-

Oculorum color qui oleæ colorem repræsentat, fortem uirum testatur.

Flauescens color oculorum, fortem et magnanimum.

Quos plurima nigredo infecerit, difficilis naturæ & fraudulentis iudicato.

Oculi parui, malum & stultũ denotant & pusillanimem: refer ad simias.

Profunditas oculorum est ex siccitate musculos & ligamenta siccante, unde sequitur contractio ad interiora & cerebrum exhaustum.

Paucitas materię oculorum, significat in humido proportionato dominium siccitatis & melancholiæ adustæ, aut siccitatem adustiuam. Et ob hoc sunt timidi & fraudulenti ut simiæ sunt, & notat experientia.

Oculi in longum situati, inuidum, callidum & deceptorem notant.

Naturaliter in specie humana oculi situati sunt, secundũ latitudinẽ corporis.

Oculi itaq; situati secundum longitudinem corporis monstruosi sunt, id est, præter naturã. Et unum tantum uidi Venetijs hominem malum & crudelem: hu

ius causa est caliditas adusta, ex quo sequitur deceptio, inuidia, & desiderium malum.

Quando igitur oculi secundum longitudinem corporis positi sunt, callidum et deceptorem demonstrabunt.

Caprini oculi, id est aliquantulum uarij & turbulenti in pupilla, stolidos & fatuos arguunt.

Vaccini oculi, id est similes oculis uaccarum, crassum intellectum, dementiam, & simplicitatem notant.

Oculi parui & eminentes ut oculi cancrorum, stoliditatem & suas seque͞tes uoluptates arguunt.

Eminentia oculorũ multa obiecta repræsentat, unde sequitur ineptus discursus ex confusione obiectorum.

Sursum tendentes oculi ut boum, qui & cum hoc rubei uident & maximi, pessimum hominem, stolidum, stultum, bibacem, ebriosum notant: hoc autem est ex debilitate cerebri ualde humidi & discrasiati.

Oculi sursum directi, tremuli, & pallore infecti, sæui inhumaniq; ingenij; inuidentisq;

dentisq́ naturæ, & homicidæ notant.

Si quis natura oculos sursum ductos habet, is natura libidinosus est. Refertur ad apparentem morem in morietibus & coeuntibus, ut inquit Arist. in Prob.

Eleuatio oculorum per accidens est: nam causatur à nimia caliditate, cuius signum est color rubeus, ex qua est perturbatio animæ rationalis: ut uidemus in intensa irascibilitate hominum.

Oculi retorti, si ad dexteram tendunt, fatuitatem: si ad læuam, incontinentiam indicare dicit Polemon.

Si oculi uenter infra protēditur, uinosum somnolentū́q; denotat. si sursum tantum uergat, similiter.

Extensi oculi cum uultus extensione, notāt homines maliciosos & neq;: ratio, quia siccitas est in causa, similiter & caliditas: & anima calida maligna ē utplurimū.

Asinini oculi, insipientes & duræ naturæ notant homines: sunt enim siccæ & frigidæ complexionis.

Oculi in capite quasi absconsi, id est intus concaui uident longius, & arguunt suspiciosum, maliciosum, pessimæ iræ, peruersi

peruersi moris hominẽ: at ualde memorem, præsertim iniuriarum: audacem, crudelem, fallacem, mendacem, uitiosum, luxuriosum, & cæt.

Oculi mouentes se in girum uniformiter, malos mores indicāt, & homines sceleratos, facinorosos, & uenenatores domesticæ familiæ ac pollutores: qualis Thiestes & Thereus & Medea, quorum filij etiam laniati sunt manibus parẽtum. Cùm autem modò inuoluuntur, modò recursant oculi, modò interquiescunt, ab his nondum perpetrata sunt huiusmodi facinora: uerùm in animo & in cogitatione uersantur.

Oculi habent tantas colorum uarietates, quia diaphani sunt & raræ substantię: & hoc ex aqueis humoribus est, ex quibus constant oculi: ideo spiritus uisiui ostendunt suas qualitates in oculo: ut mulier menstruosa maculat speculum, & puerulos in cunis inficit, & oculis sanis interdum nocet.

Maculæ multæ circa pupillã in oculo apparentes, malum significãt hominẽ, & deterior erit oculus maculosus si uarius.

Oculo-

Oculorum uarietas non procedit nisi à calido eleuante uapores ad oculos, & quanto maior est uarietas, tanto maior est caliditas.

Quanto maculę sunt magis uariæ, adustio est maior spiritus eleuati, unde et morum uarietates, & uitiorum caterua procedit: & ex magna uarietate deterioratur iudicium honestum & laudabile.

Qui oculos lucentes habent, ij sunt libidinosi. refer ad gallos & coruos.

Oculi in rubore prunæ, pessimos & obstinatos arguūt: igneo enim colore bilis intensa notatur.

Qui habet oculos mediocres declinātes ad cęlestem colorem uel subnigredinem, talis homo est penetrabilis intellectus, fidelis & curialis. Dicit Auicenna oculos similes antimonio.

Almansor dicit oculos meliores esse inter nigros & uarios, si non sint radiosi, nec rubedo aut citrinitas appareat. Oculi isti demonstrant discretionem & ingeniū: ratio est, quia priuati sunt bile & melancholia adusta.

Color oculorum cælestis & niger aut charopus

charopus, præſertim ubi non ſunt maculæ, ab humoribus humidis & temperatis ſine aduſtione cauſatur: ex quo ſequitur ſpiritus ſimilis naturæ, & inde ingenium & ſpeculatio. Charopum Latinè fuluum potes interpretari, ut fuluum aurum, fuluus leo, uel flauus luteus'ue.

Varius color fit ex clariore ſpiritu uiſibili: unde tales ſunt bene nati & indagatores ſcientiarum.

Deteriores oculi habent maculas albas uel nigras uel rubeas uel cuiuſcunq; coloris: & talis homo deterior eſt omnibus, & mage reprobus: excipe tamẽ eos qui ſuffuſione laborant, ex quibus probiſſimos & pios cognoui.

Oculi uarij, magni & glauci, ſi fuerint cum guttulis rubeis maxime puluerulentis, qui color cyaneus dicitur, ac nigro corrupto aſſimilatẽ, in gyro ordinatè moti, turbatum animo hominẽ ac uitioſum deſignãt, uerùm audacẽ & ingenioſum.

Per oculos non ſemper totum, ſed nigrum intellige: nigrum enim eſt quod enarrat.

Quibus igitur nigri oculorum ſuper-

rubeſcunt, ij adeò iraſcibiles ſunt, ut ob iram ſtupeant & alienentur.

Obſeruauimus etiam in albo oculorũ uenulas oculorũ ſanguine plenas rubeſcentesq́;, iracundos ualde indicaſſe.

Cùm altera pupilla plus eſt maior, altera minor, iniquitatem ſignificant.

Guttulæ rubentes in oculis, ſed nõ ualde, ac potius in nigredinem uergentes, ita ut intuentibus nigreſcere uideantur, generoſi animi, iuſti, probi, & ingenioſi ſunt notulæ.

Oculi qui tanquam guttulis nitoris intus relucent, nitidos, compoſitos, gratioſosq́; ualde notant.

Oculi guttulis rubicundis omnino, nõ tamen rotundis ſed quadratis, ac ut ignis micantibus intrinſecus & inferius, & aliæ poſt ipſas ſint pallidæ, & aliæ glauceſcentes, & circuli forinſecus pupillas claudentes ſint ſanguinolenti, ſitq́; oculi magnitudo, & palpebræ & pupillæ moueãtur, ſignificant animum atrocem ultra mentis cogitationem, & domeſtici ſanguinis effuſorem, nefanda omnia perpetrãtem, et dolo ac uerſutia omnia ſubuertentem.

Tales

Tales erant oculi Ezelini tyranni.

Huiusmodi guttulæ quanto fuerint rubicundæ & minutę, tanto maiorem iram et scelus facinorosum testantur. Maiores quidem & obscuriores hæc nefanda minuunt, sed minime tollunt. patet hoc in notulis serpentum.

Nigræ guttæ aut sanguineæ in nigris aut fuscis pupillis, maleficum & uenenarium testantur. Pallidæ guttæ, dolos, fraudes, malignitates obscuras notant.

Nota ꝙ quãto guttularũ colores sunt uehementiores, tanto sunt efficaciores.

Oculi habentes maculas albas aut nigras uel sanguineas circumquaq;, notãt deteriores homines, proditores nefarios & reprobos, nisi suffusio fuerit.

Sunt tamen oculi ut iris colorati, qui si sicci sunt; insaniam arguunt: si uerò humidi, magnificentiam & sapientiam significant, tamen cum iracundia & uenere turpi. Oculi humidi ut aqua fulgentes, hominem bonis moribus denotant.

Pupilla si nigra fuerit & claudatur ante dicta citrinitate, uel si deaurata appareat, ut dicunt medici, sanguinis flu-

xum præſignat per inferiora.

Oculi magni & ſupercilia longa, breuem uitam notant, ut in pluribus iudicatum eſt.

Oculi longi cum ſupercilijs longis, erit doctus, ſed breuis uitæ.

Qui habet albedinem ſubnigram in oculo, ſignificat magnum hominẽ in honore uiuentem.

Oculi parui & rotundi, ad malum iterantes ſignificãt, dummodo ſit facies obducta pallore.

Oculi ualde mobiles & parui & palpitantes, peſſimum indicant, ex caliditate.

Oculi bene mobiles & acuti, ſignãt furem: refer ad accipitres.

Venoſi & ſicci oculi, maniam futuram uel præſentem notant.

Obſiti caligine oculi, homines malis artibus imbutos arguunt & infideles ac intemperantes.

Oculi prædictis contrarij, boni: uidelicet perlucidi, nullo ſigno malo impugnati: ut erant oculi imperatoris Hadriani, referente Polemone.

Oculi lucidi magni luminis coruſciq́;

etiam

etiam cum glaucedine & ſanguineitate, temeritatem & inſaniam arguunt: ſi uerò ſtatum detinent menſuratũ, bonum mentis habitum ſignant.

Oculorum mediocritas inter nigrum & uarium laudatur, etiam inter alios prædictos modos, niſi multum exiſtant radioſi, aut ualde citrini uel rubei. At ſanguine infecti, inconſultos, & ocyſſime quæ propoſuerant efficientes arguunt.

Oculi magni pellucidiq́ꝫ nitore, iuſtũ, docilem, prouidum & admonitorem ſignant, quales erant Socratis.

Oculi nimium pręeminentes rubicundi & parui, mentem & linguam effrenatam, ac inſtabilem animum denunciant.

Oculi præeminentes & micantes, trementes & ſalientes, quos Græci pantomimos appellant, prauos, doloſos & uerſutos teſtantur.

Oculus tremulus leuitatem, id eſt animi inſtabilitatem ſignificat.

Oculi trementes, glauci, ſine pudore, ſine fide, ſine iuſtitia ſunt.

Menſuratę magnitudinis oculi humidi atqꝫ perlucidi, magnanimũ & magna

cogitantem ac perficientem significant: aliquando indicant iracundiam, uino deditum, latronem & cupidum extra modum: & tales erant oculi Alexandri.

Risiui & maximi oculi, hebetem, luxuriosum & improuidum notant.

In Scythia fœminæ Bithiæ uocatæ in oculis pupillas geminas habẽtes, & uisu perimẽtes si quem forte iratę aspexerint: hæ sunt & in Sardinia.

Caui oculi arridẽtes, uelut insidijs constituti reputẽtur: præsertim si genæ supercilia & labra unà moueãtur, infandas cogitationes ac dolos, præsertim si interdũ palpebrę coeant et interdum se tangant: cogitationem nequissimam demõstrant etiam.

Et tristes oculi nõ sunt omnino timendi: humidorum enim in cogitatione sunt dediti, & optimarum artium denotãt studia. Quod si horum supercilia & frons sint latiora cum tranquillitate cõuenientes & palpebræ laudabiles; ingenium testantur fidum, benignum ac graue.

Oculi humidiusculi horrendum intuentes, in iram propensos, acres, furiosos;

sermone

ſermone & actionibus properos, temerarios ad dicendum teſtantur & nequiſſimos. Aridi uerò oculi prauos impiosq́;, cum huiuſmodi exigui et cõcaui fuerint, deteriores ſupradictis.

Triſtes oculi ſed ſicci cum aſperitate frontis, & intenſione aciei, & palpebrarum ſubiectione, nocentem, ferũ, nihilq́; inauſum indicant relinquentẽ aſſignare.

Aridi oculi & triſtioris intuitus, ſummæ beneuolentię hominis argumẽta teſtantur, inquit Polemon.

Quibus ab oculis pendent tanquam lippitudines, amatores uini ſunt, & caluantur, & tali diſpoſitioni ineſt cerebri humiditas & laſſitudo.

Quibus autem ante oculos tanquam lippitudines eminẽt, ſunt amatores ſõni.

Lippitudo fit ex groſſo ſanguine ac melancholico humore ad palpebras affluente.

Lippitudines oculorum, inſpecta diſpoſitione, bibacem ebriumq́; notant, & quando fuerint cum demiſſione oculorum, ſomni amatorem ſignificant.

Oculi magni tardos ſignãt: refer ad boues.

Oculus medius inter paruum & magnum, bonus.

Oculi mediocritas bonitatem puritatemq́ innuit.

Oculus concauus maliciosi est: oculus eminens, fatui.

Oculi ualde cõcaui, nulla prorsus laude digni: quos autem concauos sed magnos uideris, non uituperabis.

Oculi cõcaui & exigui, dolosos hominis mores testantur, ac proditorem, inuidiaq́ ac æmulatione tabescentẽ denotãt, quiq́ maiori ęmulatione flagret, incredulum & sacrilegum.

Concaui risum præ se ferentes, malum cogitantem denotant.

Oculi parum concaui, magnanimes sunt: refer ad leones. amplius uerò, mansueti: refer ad boues.

Pupilla nigra, pigrum nunciat & hebetem. Pupilla in circuitu cuius apparent margaritę, hominem signat inuidum, uerbosum, timidum, & pessimũ, inquit Rasis. Latas pupillas, prauorum morum fore dixit Polemon.

Paruas etiam, prauorum & peruerso-

rum

rum. Quibus circulos qui circa pupillas ſunt inæquales inſpexeris, hi ſtolidi habendi ſunt.

Obliqui oculi cum febre acuta, ſignũ ſunt mortis.

Si diu oculi remãſerint aperti, ſignum erit ſtoliditatis & inuerecundiæ.

Oculi ualde nigri, timidos arguunt: et nunquam fallit. Etiam ad lucrum auidos notant.

Nigri oculi ignauum moribus hominem, pauidum & infidum teſtãtur. Color enim niger timorem arguit.

Oculi palleſcentes, ad dolum propenſos denotant.

Non ualde nigri, ſed ad flauum declinantes, boni animi ſigna ſunt & fortis.

Glauci aut albi oculi, timidi ſigna ſunt, & de albo non fallit.

Nigri oculi, ſplendore notabiles, prauos, doloſos, & ualde maleficos teſtantur. qui autem nigros & leniter ſubridentes habuerint, in omnem turpitudinem coguntur.

Nõ ualde glauci ſed charopi, boni animi notã faciũt: refer ad leonẽ & aquilam.

Glaucus color eſt propriè noctuarum (quas ideo γλαῦκας Græci uocant) oculorum color: uulgò Italicè gazoli nuncupantur à colore picarum auium, quas gazas uocant, quæ alas eo colore uariegatas habent.

Venoſi oculi, maniacos teſtantur: refer ad capras. Venoſi autem dicuntur illi oculi qui pleni ſunt paruis & minutis tractibus ad modum minutarum uenarum: ex quibus color oculorũ diuerſificatur. Tales ergo ſunt diminutæ phantaſię quę ſeruit intellectui. refer ad oues.

Ignei oculi, inuerecundi ſunt, refer ad canes: rapaces etiam & litigioſi. Oculi ignei ſunt, quando ad modum ignis rutilant, flammant & ſcintillant: ſunt enim accenſi ira, & ſi unum uident, duo apparẽt. Auerrois in De ſenſu & ſenſato, docet cauſas. Præcipuum ſignum iracundiæ eſt naturalis rubedo in uenis oculorum.

Diſcolorati oculi, timidos arguunt: refer ad paſſ. nam qui timẽt, pallent, & ſunt coloris inæqualis.

Oculi læti, luxuriam notant: refer ad gallos, coruos, &c.

Oculi

Oculi & genæ ſuperrubentes, ebrios ſignant & amatores uini.

Oculi rubentes ſicci, animoſi ſunt, & in iram ueloces.

Glauci aut turbidi oculi, timoroſos arguunt, relati ouibus & capris.

Oculi mediocres & demiſſi, uerecundos & honeſtos demonſtrant.

Oculi inſtantes, ſubrubentes, libidinoſum & uoracem nunciant.

Oculi ſtantes, breues, uel parui & prominuli, auarum, lucrorum uehementer cupidum, appetentemq́; declarant. Si autem etiam frontē cum ſupercilijs ad medium contrahat, multo eſt auarior, ac lucrorum ſtudioſior.

Lupus animal eſt rapax, iracundū, inſidioſum, audax, uiolentum. Qui ad huius animalis ſpeciem referūtur homines, ita erunt: naribus obuncis, deorſum detractis, ſuperciliјs cōiunctis, hiſpidis, oculis paruis, clauſis, ſubcauis, capite paruo, rotundo, hiſpido corpore, protenſis capillis, reductis ac reſtrictis cruribus. huiuſmodi homines callidi, impij, gaudentes ſanguine, ad iracundiam faciles.

Faciei

Faciei & uultus iudicium. Cap. X

FAcies eorum qui bene nati ſunt talis eſt, ſcilicet mediocris in genis & temporibus, uergens ad pinguedinem. talis eſt uerax, amans, intelligens.

Cùm Iacob ex facie Laban eius in ſe odiũ deprehenderet, ad uxores ſuas conuerſus dixit: Cognoui ex facie patris ueſtri, nõ eſſe amplius in me qualis heri fuerat. Nam uultus, ſermo quidam tacitus mentis eſt.

Faciei lætificatio eſt ex læto corde, & econtra.

Facies ſæpe capit̃ & ſimpliciter de naturali aſpectu, uultus uerò de qualitatibus animorum. Deformis aſpectus eſt raræ felicitatis.

Facies quibus carnoſa, rathymi ſunt, id eſt faciliter cõcupiſcibiles: refer ad boues

Quibus facies natura rubra eſt, ij & uerecundi, & hilares ſunt. quibus pallida, ij ſunt natura timidi.

Macilenta facies, arguit ſollicitos: & aliquando proditorem.

Carnoſa facies, timidos notat: refer ad

ceruos

ceruos & asinos. Timiditas soror est tenacitatis.

Magna facies tardos signat. sunt enim irregulatæ materiæ phlegmaticæ: ut boues asiniq́ꝫ.

Valde ossosa facies, laboriosos, pauidos, ac frigidæ naturæ homines indicat.

Forma media, nec magna, nec parua, utiq́ꝫ conueniens.

Paruifica facies, illiberales notat.

Carnosa ualde, pigriciem, stultitiam, et grande desiderium: ideo uana desiderat & impossibilia: & tales sunt creduli, studentq́ꝫ in cōten dendo, bibendo & luxuriando, si alia correspondentia fuerint annexa, scilicet magnitudo duorū uentriū.

Carnosus in facie, est minus sapiēs, importunus & mendax atq́ꝫ uorax.

Gracilis facies facit circumspectum in operibus, & arguit intellectū penetrātē.

Equi & homines quorum facies rugosa est, ex decrepitis parentibus sunt nati. Vis enim cordis ubi hebetata est, cutim contrahit. estq́ꝫ indicium debilium membrorum principalium.

Subtilis facies notat hominem multarum

tarum cogitationum.

Faciem habens ut ebriosi, facile inebriatur & ebrius est.

Modestam et uerecundam habens, pares habet mores.

Iracunda facies iracundiam denotat: & sic de alijs.

Rotunda, stultitiam notat. Magna ualde, pigriciem.

Parua ualde, malum, callidum, adulatorem, illiberalem & timidum signat.

Deformis facies raro arguit bonos mores. Distortum uultum sequitur distantia morum.

Longa, inuerecundum, iniuriosum, scilicet ex caliditate.

Inflata tempora uenis & arterijs magnis, iracundiã & irascibilitatẽ assignant.

Carnosa si squalida est, significat timidum & amentem.

Grossa cum maxillis amplis & rusticosa, hebetem rudemq; naturam signat.

Facies per se rubicũda, asperos & truces hominis mores testatur: si uero male tantummodo huiusmodi colore inficientur, ebriosum hominem iudicato.

Parua colore croceo, uitiosum, deceptorem, ebriosum signat. & hoc persæpe annotatum.

In homine facies manet, uultus mutatur: nam à uolendo dicitur.

Trux uultus ex conditione labiorum, genarum, frontis & rictus, stultum & insanientem.

Lætus & arridens uultus, iucundum arguit & libidinosum.

Tristis uultus denotat tristitiam. deductus, cogitatorem, subdolum, timidum, astutumq; adseuerat.

Sudans sæpe facies etiam facili motu, caliditatem notat, luxuriam, gulã, ac magnam comestionẽ, & inde inconcoctionem ac futuras ægritudines.

Vallata facies plus macra quàm pinguis, iniuriosum, liuidum, mendacem, rixosum, crudelem, homicidam, præsertim si adusto sit colore, uel liuido uel croceo.

Facies bene disposita carne, colore & suis connexis, uitam laudabilem arguit, & uirtutum copiam. Omnis uultus, cùm est plenus & crassus, ignauum significat, & uoluptatibus deditum.

Concaua

Concaua facies à principio frõtis usq; ad finem menti, ut sit nasus & os in ualle, malos mores arguit, præsertim cum liuido & adusto colore. Vidimus istos esse interfectores, loquaces, prędones, fures.

Multos ego uidi propinquos infortunio, quorum aspectus celabant infortunium prius, demum ad id deformes facti fuerunt, uidelicet facies eorũ facta est turpis plus solito, cõtractis ciliis, obliquatis oculis, & id genus effectibus uariis.

Caue ne decipiaris iudicio in leprosis, quia rotundantur oculi & eminẽt uenæ.

Vultus paruus, paruum & angustum ingenium: enormis, stultitiæ & ignauiæ testatur.

Nasi nariumq; iudicium. Cap. XI

HÆc pars præ cęteris, hominis faciẽ formosam deformémque maximè reddit.

Nasus porrectus usq; ad os cũ decenti magnitudine, cartilaginem & carnositatem arguit ex calida complexione, & est signum probitatis & audaciæ.

Nares magnæ & amplæ, magnos arguunt

guunt testiculos, & hominem luxuriosum, proditorem, falsum, audacem, mendacem, inuidum, cupidum, tenacẽ, et parum timidum, ac grossi ingenij.

Nasus complexionẽ cordis arguit, & ex magno naso irascibilitas assignatur.

Nasus magnus & paruus, arguit ueren da maris & mulieris qualia sint. Veretrum magnum est ex grossa materia et calido intenso.

Pes tamen mulieris est signum uuluæ. nota

Pes longus, strictus & macer, eandem uuluam arguit, & econtra.

Mensura medij pedis nudi, est mensura longitudinis uuluæ, in quacunq;.

Labia quoq; grossa, grossam pellẽ uel labium uuluæ grossum testantur, & econtra. Et præsertim in uirgine.

Nares sunt nasi latiores partes, ubi respirandi foramina uidentur. Græcè ῥίνες à ῥέιν, quod fluere denotat: nam humor à cerebro per ipsos defluit.

Nares nasi, signant testiculos, hoc modo: grossæ & latæ, signãt grossos & latos: subtiles uerò, strictos et paruos. Vnde regula non fallit nisi per accidens, utputa

per ægritudines, & per tractationes, ut cinædi faciunt: operatio enim auget membrum. Ita in pluribus dextera est maior sinistra, quia frequentius uenit in opus.

Aquilinus nasus est magnanimitatis nota, similiter crudelitatis, rapacitatis & audaciæ: hoc à calido est, inde irascibiles, & uindicatiui, & facientes illicita.

Aquilinus nasus in corpore ualde cholerico, id est citrino seu liuido adusto deterior est.

Aquilinus uerò in corpore sanguineo uel huiusmodi tendente ad cholerã, non ita malus.

Aquilinus articulatus in fronte, signat magnanimos, refer ad aquilam. Articulatus in fronte intelligitur, quòd habeat eminentiam uersus frontem: Dicuntur tales esse rapaces. fit à calido & sicco; signat irascibiles, impetuosos, cholericos.

Simus nasus, impetuosos & luxuriosos arguit, pusillanimes tamẽ, quia à phlegmate & humido.

Qui breui naso ac simo sunt, fures et lasciuos iudicato.

Nasus curtus, os paruum, dentes cur-

ti & grossi, sunt ab humido & frigido.

Nasi acuitas, collum longum, epiglottis, & uox acuta & pulchra, sunt temperaturæ cholericæ.

Nasus latus in medio ad summum declinans, uerbosum, mendacem, irascibilemq; significat: & tales notaui esse cum excellentia uitiorum, præsertim circa mendacia.

Nasus in extremitate acutus, mendacis est nota, litis & iracundiæ signum. Est enim à cholera.

Nasus extremus grossus rachimos notat, id est concupiscentes & abiectos: refer ad boues. Tales præsertim in re uenerea concupiscunt quicquid uident: sunt etiam irascibiles.

Nares latæ luxuriosum annotant.

Nasus in extremitate grossus, insensibiles, inuerecundos, indisciplinabiles denotat, uel segnes: refer ad boues.

Nasus in extremo acutus, irascibiles notat: refer ad canes.

Qui naso plus nimium breui fuerit præditus, accusatorem esse, ac delatorem censeas.

Valde retortus nasus, magna ex parte tum mores tum mẽtis propositum retortum peruersumq́; denotat.

Nasus obtusus rotundus in extremo, magnanimi signum est. refer ad leones.

Nasus in extremo subtilis auicularis, par rostro auium, festinos, leues et stultos arguit. idem longus & subtilis.

Nasus à fronte in os curuus & ductus, facit inuerecundos. refer ad coruos, & etiam fures.

Nasus concauus cum fronte rotunda sursum eminẽte, luxuriosos notat: ut galli. grandis nasus, probi indicium.

Nasus in extremo grossus fœda grossicie, insensibiles significat: refer ad sues.

Nasus in superiore depressus, animi imbecillitatem & stultitiam signat: estq́; signum fœmineæ leuitatis.

Nasus à fronte si mox curuus producitur, inuerecundos signat, ut coruos.

Curuæ nares, quas Græci γρύπας uocant, magnanimis attribuuntur.

Aduncus nasus, præclara mente & ingenio præditum indicat.

Nasus declinans in partes hominis laterales

terales, si ad unam tantũ positionis partem declinat, à cingulo uersus partem extremalem, læsionem notat. Si uerò fuerit diuisus, in utraq; parte positionis, ægritudinem siue percussionẽ ostendit: & hoc uel à causa primitiua uel antecedente.

Nasus in origine sua propè simus, liberalem ostendit: ut leo.

Nasus rubeus cum basi atq; foramine & latitudine trahens ad tumefactionem ad modum fragorum, uinolentiam & ebrietatem ostendit: & tales ut plurimum sunt humidi luxuriosiq;, maxime si tale signum in corporibus paruæ dimensionis reperiatur. & hoc notũ fuit experientia.

Nares apertæ iracundos signant, & quanto magis apertæ sunt, tanto maiorẽ iracundiam notant.

Obstructas nares habentes, fatui censendi sunt.

Tenues & ualde apertæ nares, ferocitatem & mentem indignatam signant.

Tenues & longæ nares, mobilitatis et leuitatis dant signum.

Tenues & acutæ, querulum.

Narium pars admixta fronti, & à fron

te deposita honeste & seiuncta compositione bona, ut neq; alta neq; humilis sit, et aliqua linea descẽdat, uirilitatẽ indicat & constantiam, & prudentiam notat.

Nares in altitudine directè eleuatæ & continuæ, intemperamentum signant: & hæ sunt quæ in extremitate interiori cartilaginis eleuantur ad lineam, & descendunt ad nasum. Cùm directæ sunt, linguę intemperantiam produnt.

Nares maiores, simpliciter minoribus sunt meliores.

Nares minores naturaliter seruilibus ingenijs, & furibus, & tergiuersatoribus adscribuntur.

Patulæ nares, alacritatis et fortitudinis indicium produnt.

Nares perangustæ, obtusæ, rotundæ, conclusæ, stultitiam proclamant.

Narium amplitudo, & in maxillis carnium multitudo & paucitas pilorũ in genis, humidam complexionem significat.

Valde obtusæ nares, insipidos arguunt. Paruæ, mentem peruersam demonstrant.

Pili qui intra nares hominis nascũtur,

si

ſi quando denſi & multi & craſſi ſunt, im mobilem animum & durum oſtendunt. Si pauci & molles, facilem ac docilem animum nunciant. uipreſſi dicũtur, quòd cùm euellantur, uibretur caput.

Aurium iudicium. Cap. XII

AVres magnę generantur ex multa materia à uirtute forti: & tales habentes, frequentius ſunt collo breui & ſatis formoſo, & ſanguinei tendentes ad choleram ex groſſo ſanguine aliqualiter aduſto, & hoc frequentius: & ſunt impatientes, & cito iraſcuntur.

Magnæ aures & erectę ultra modum, indicant ſtultitiam & loquacitatem.

Magnæ aures aſininæ ſunt, cum ſtoliditate & tarditate intellectus.

Magnæ aures, ſtolidum, & longæ uitæ hominem notant utplurimum.

Magnæ & deorſum flexæ, diuitias arguunt.

Subtiles & ſiccæ aures, arguunt quòd habentes non habebunt bonum, & notant magnam inſtabilitatem.

Auriculæ magnæ fatuos indicant, ta-

men bonæ intentionis & memoriæ.

Valde paruæ aures, ſtolidos, latrones, & luxurioſos indicant: refer ad ſimias.

Paruæ aures ſimiales ſunt, cũ malignitate & dolo.

Valde paruæ aures ſunt ex parua materia cholerica & uirtute imbecilli cerebri, inde ſubtilis ſpiritus, ideo ſignant ingenium in operibus malis, fures, & omnia deſiderantes, &c.

Anguſtæ & oblongę aures, ſignum inuidiæ. Aures oblongæ, inuidum.

Paruæ aures, paruam dant uitam.

Rotundæ nimium aures, indocilem arguunt.

Aures excauatæ, prudentem denotãt uirum.

Mediocres aures habent notam morũ optimorum: ut quadratæ.

Optimæ & moderatæ aures, ad morẽ canis, fideles arguunt & bonos, iraſcibiles tamen ſi irritentur.

Equinæ aures, principatum & dominium teſtantur, ſaltem futurum.

Si prima pulpa auriũ iũgit̃ cũ carne faucis, id eſt mãdibulæ, ſtultũ & uanũ notat.

Flexibi-

Flexibiles aures oſtendunt proportionem calidi & humidi.

Erectæ & cartilaginoſæ aures, oſtendunt ſicccitatis dominium.

Aures proeminẽtes ualde magnæ, auiditatem, ſtoliditatem, garrulitatem & imprudentiam notant.

Aures ſemicirculares, mediocres, connexæ lineæ, & in medio aliquantulum compreſſæ uerſus centrum, capiti adhærentes, mediocriter piloſæ, bonitatẽ præſtant naturæ.

Aures iacentes ſuper caput applicatæ, hebetes & ſegnes notant.

Aures latentes, & capiti recto modo fixæ, pigriciam indicant.

Piloſæ aures, longam uitam aſſignant, & bonum auditum.

Aures inter has ſpecies mediocres bonæ ſunt, & bonitatis ſignum.

Pili qui intra aures ſunt, ſi plures ſunt & ſpiſſi et longi, multum calidum animũ libidinis appetentem indicant.

Maxillarum ſiue genarum iudicium. Cap. XIII

MAlæ ſunt eminẽtes ſub oculis partes: maxillę per diminutiuũ à malis

Mandibulæ ſunt maxillarum partes, ex quibus barba.

Maxillæ accipiuntur ſæpe pro mandibulis.

Maxillæ potiſſimum oſtendunt hominis complexionem.

Maxillæ, id eſt mandibulæ eminentes ex parte ſuperiori oris cum longitudine maxillarum ex parte compoſitionis, maliciosos aſſignant, præſertim in illicitis ac incongruis: & aſſimilantur ex parte maxillarum bubus & aſinis.

Maxillæ curtæ & eminentes ex parte ſuperiori oris, maliciam, detractionẽ, uiolentiam, inuidiam aſſignant, præſertim quando ibi non eſt præſentia carnis.

Maxillæ rubicundæ cum temperamento albedinis non nimis craſſæ, ſed mediocriter carnoſæ, calidæ & humidæ complexionis cum temperamento donant iudicium.

Maxillæ ſubſtantia macilentæ & tenues, colore fuſcę aut citrinæ, complexionẽ calidam & ſiccam demonſtrant.

Maxillæ quaſi liuidæ cum ſubſtantia à carnibus depurgata, ſignificãt exceſſum ſicci-

ſiccitatis & frigiditatis, ut patet in melan cholico.

Maxillarum caro groſſa, naturam teſtatur groſſam, ignauiam et uinolentiam: interdum & uiolentiam.

Maxillæ nimium tenues, malignitatẽ arguunt. Lenes malæ & prolixæ, importunam loquacitatem deſignant.

Malæ oblõgæ, nugacis hominis, et uana loquentis ſigna ſunt.

Genæ ſic dictæ, quòd in ijs dentes piliꝗ gignantur.

Genæ plenę cum temporibus inflatis dant ſignum iracundiæ uehementis.

Genæ paruæ ſituatæ ut ab oculis conſpiciantur abſciſſę, plenitudinem humorum grauantium arguunt.

Rotunditas genarum oſtendit inuidiã & mores doloſos.

Craſſarum genarum, ignaui & uinolenti ſunt.

Genæ leues male diſpoſitæ, prolixam linguam, importunitatem & loquacitatem arguunt.

Genæ ſupererubeſcentes, ebrios, uini amatores aſſignant.

Oris

Oris natura, ex menti. Cap. XIIII.

OS latum, bellicosos assignat: & est à calido, unde magna membra procedunt.

Exiguum os, fœmineæ est naturæ.

Os magnum, latum, iram, audaciam et prælium arguit: & tales etiã sunt gulosi.

Os dilatatum ultra mensuram ac si recisum esset & diductum, uoracem, immitem, impium, bellicosum, crudelem assignat: belluis marinis comparatum. Sunt etiã tales multi sermonis, iactatores, garruli, inuidi, mẽdaces et ualde insipientes.

Os cum parua clausura & apertione, timidum, pacificum, infidelem tamen assignat.

Os longè prominens & rotundũ cum spissitudine labiorum, & quæ sunt sursum exterius retracta habuerit, porcis comparatur: & significat immundum, stultum, ferocem.

Os in situ quantitatẽ habens cũ paruis labijs & parua clausura & oculis risiuis cum residuo faciei, libidinosum, cynædũ, mendacemq; significat.

Exiguum

Exiguũ os exterius prominẽs, prauos hominis mores, & proditores indicat.

Os in loquendo cum torquetur, ex catharrali uitio infestatur: ut expertum est.

Mentum cum prolixum est, minus iracundum, & minus perturbatis moribus esse manifestat: aliquando tamen loquacem, aliquando sui iactantem ostendit.

Qui paruum habent mentum, uitandi sunt: nam præter cætera immites, insidiosi sunt. referuntur ad serpentes.

Si in rotundum desinat mentum, muliebres mores indicat. nam & signum fœmininum est. Virile autem mentum propè quadratum esse debet.

Qui menti figuram decentis magnitudinis sortiet, ad uenerea propensum esse & gratias sibi arridere iudicato. Debet autem mentum esse nõ nimis rotundum nec acutum, sed mediocre.

Qui nimium protensum mentum habuerint, nequissimi homines, atq; importuna loquentes, susurratoresq; sunt.

Mentum in extrema parte diuisum, sic ut bifidam exprimat formam, si talis figura immodica appareat, dolosis moribus adscribenda est.

Labiorum iudicium. Cap. XV.

LAbia facta sunt ex carne molli, motu bono propter loquelam. Labium superius, inferius labrum: multi dicunt labia hominum, labra mulierum: confunduntur tamen hæc.

N.B. Magna labia sunt stultorũ & hebetũ.

Labiorum color rubeus uersus aperturam oris, est propter multas uenas ibi adductas.

Labiorum naturalis color in extremitatibus est rubicundus, propter cutis subtilitatem, & signatur puritas complexionis, & impermixtionis turbati sanguinis in forti uirtute.

Liuiditas labiorũ significat contrariũ, deficit enim uirtus sanguinis & naturalis calor, talia habentes labia ægrotant.

Labium inferius laxum ualde rubicundum, in fœmina maximam libidinem & impudicitiam arguit; & hoc in pluribus annotaui. in pueris significat catamitos uel futuros, præsertim si uultus & oculi eorum sunt risiui.

Laxa labia, lunam habent planetam.

Magna

Magna labia multam arguunt materiã attractam caliditate: & grossicies arguit humores grossos & spiritus, ex quibus sequitur hebetudo ingenij.

Si erecta sunt atque spissa, id est firma & compacta, Mars eorum planeta est: pariter quando os est magnum.

Labia blanda, parumper ridentia, lætis uultibus contingentia, libidinem arguunt. aliqui tamen sunt etiam deceptores, fures, dolosi.

Homo cuius labia intrinsecus non rubent, ægrotat uel cito ægrotabit.

Labia oris ualde grossa, laxa uel nimium reuoluta foris, simplicem notant et cito ridentem, grossique ingenij: asinis comparatur, & phlegma prædominatur.

Subtilia labia laxa in extremitatibus, demissa'ue, ita quòd superius labium ad inferius portendatur ad coniunctionem labiorum referunt magnanimitatem. Refer ad leones: hoc etiam uidebis in fortibus canibus.

Subtilia & dura labia circa dentes caninos eminentia, arguũt intellectum belluinum & indocilitatem.

Infe

Inferius labium superiore maius, stolidos notat.

Inferius labium ad caninos dentes intumescens, ueneno plenos indicat.

Labia grossa superius, ad inferiora pro pendentia, fatuos arguũt: refer ad asinos.

Labium superius proeminens gingiuis, amatores contumeliarum arguit, & uersantes in litibus et controuersiis: refer ad canes.

Parua labia & subtilia, & paruũ os, imbecillitatem animi & uersutiã testantur.

Optimus labiorum & oris status est, quando non nimis humidus: nam humiditas oris & labiorum timiditatem et malignitatem arguit,

Labiorum præeminẽtia, stoliditatem, loquacitatem, & audaciam testantur.

Labia conuenienter, id est non multũ subtilia, & aliqualiter foris retorta, secretum, sagacem, iracundum, & multi ingenij hominem signant.

Labia cum gingiuis super dentes pręeminẽtia, maledicum, clamosum, iracundum, & ad iniurias inclinatum indicant. refer ad canes.

Labia

Labia bene colorata, plus ſubtilia q̃ groſſa, hominem bene cōditionatum & cito conuertibilem in utrumque, ſed potius ad uirtutes. ibi Iupiter eſt.

Labia nō bene æquata, ut unum ſit maius altero, plus ſimplicē quàm ſapientem & uariæ fortunæ atteſtantur hominem.

Labia ſuperiora parua, aliquantulum eleuata, uerboſum notant, inuidum ualde & accuſatorem.

Labia ſuperius eleuata, inferius uerò ſubmiſſa, teſtantur uitæ miſeriam & mores indebitos.

Labia ſuperius ſubtilia & euerſa decliuia, furem & deceptorem notant.

Labia nō iudicentur de Æthiopibus, niſi ab his qui inter Æthiopes uerſati ſunt, & eorum qualitates annotauerint. Nos autem iudicare poſſumus de regionibus noſtris.

De dentibus. Cap. XVI

DEntes canini ſi longi ſunt & firmi, ad exteriora expoſiti, guloſum, iraſcibilem & malum arguunt, ſimiliter & laſciuum; refer ad apros & canes. Cogno

ui iſtos eſſe maximos lurcones, bibaces, deceptores, lenones, homicidas: præſertim ſi aliqua eſt correſpõdẽtia portionũ.

Dentes debiles rari & minuti, totum corpus debile arguunt, ac uitæ debilitatẽ ac breuitatem, & econtra.

Sonus à dentibus factus, maniam denotat: quod interdum infantibus dormientibus accidit, cum indicio lumbricorum.

Groſſi latiq; dentes ſiue intus ſiue foris declinent, ſignant hominem uanum, laſciuum, ſimplicem: & ingeniũ bonum arguunt. alij dicũt arguere ſpiritus groſſos, ab humoribus groſſis.

Dentes ſicciſſimi omnino humiditate priuati, aridiq; omnino, in ægroto mortẽ notant, in ſano futuram & citam ægrotationem: oſtenditur enim humidum radicale conſumptũ, & corpora eorum ſunt ſicut lucerna ſine oleo.

Dentes rheumate pleni, ſignãt uitium capitis aut ſtomachi communitate capitis & pulmonis, cauſantium corizam, branchum, tuſſim, ſynanchiam, & apoſtemata faucium.

Anima-

Animalia habentia dentes ſerratos bibunt lambendo: habentia uerò cōtinuos bibunt ſorbendo.

De lingua. Cap. XVII

LIngua ad inferius cōuerſa traulizās aut balbizans, diarrhœam uẽtris arguit: ut habet Hippocrates trigeſimoſecundo Aphor. ſextæ ſect.

Lingua ad ſapores percipiendos & literas ac uoces proferendas facta eſt.

Diarrhœi fiunt blęſi aut balbi propter materiam deſcendentem à capite, quę etiam ingreditur ſpōgioſitatem linguæ ac lacertos. Vnde ingroſſatur, dilatatur & abbreuiatur: ideo traulizant, id eſt balbutiunt: alij etiam à natura fiunt, de quibus Aetius.

Lingua anterius ligata, non recte profert S literam, & blæſos facit.

Lingua poſterius ligata, nō bene profert R uel T.

Qui male proferunt R, τραυλοὶ uocantur uel blæſi, & loco eius utuntur L. Aetius Ancylogloſſos uocat libro octauo, capite trigeſimoſexto.

Qui male proferunt S, Syali dicũtur, & uice illius ponunt C.

Blæſi ſæpe timent uinum & inebriantur: inde eſt quòd ebrij balbutiunt, & male proferunt trentatri.

Linguæ grauitas in iuuentute, ſignat poſt leuitatem eius ſubitam mortem.

Groſſa & lata lingua, arguit ingenium rude, & humores phlegmaticos.

Traulizans & anteriorem ſyllabam repetens, paratur ad melancholiam.

Lingua motu contacta ueloci, & corruptione uerborum repetẽtiam cauſans, ſtultum, impetuoſum & iracundum notat, propter mobilitatem ſpirituum & caliditatem feſtinantem prolationem abſque conſideratione.

Lingua cùm uelut lapis fuerit penè immobilis, pigriciem notat.

Lingua ſubtilis, ingenium notat ſubtile, & aliquando bilioſam temperaturam.

Lingua longa rubea, ſapientis indiciũ eſt: denũciat enim laudabiles humores.

Lingua alba paupertatem et miſeriam teſtatur, ut Ptolemæus ait.

Lingua innaturali colore infecta, diſcraſiam

crasiam & malam dispositionem notat, præsertim uentris & pectoris. Hæc Conciliator.

Lingua longa grossa & rotunda ita ut cum ipsa possit quis nasum abstergere, bouinam arguit naturam.

Lingua imbibita humoribus quibusdam, corrumpit gustum.

Balbi omnes, elati, superbi & corpore rigidi: Græci τραυλοὺς uocant.

De uoce. Cap. XVIII

QVi tardum & grauem uocis edunt sonum, tranquilli sunt, affabiles, & iocundi. horum & iusti mores sunt.

Grauis & distensa uox, fortem notat. nam à copia caloris fit. intelligo uocem grossam quasi tubalem.

Grauis, sed corruptæ admodum uocis sonus, dementis, iniuriosi, & gulonis indicium est.

Fortitudo uocis sequitur largitatẽ uenarum & spirituum multitudinem, quæ omnia fiunt à calido.

Valde magnæ uocis homines, grauiter uociferantes, apti sunt ferre iniurias:

referuntur ad asinos.

Vocantes grauiter magnum non perplexum, fortes: refer ad fortes canes.

Qui à graui incipientes finiunt in acutum sonum, ij iracūdi sunt & simul lamentabundi: referuntur ad boues ita clamantes: ut infrà.

Vocem grossam & sonoram habens, est bellicosus & eloquens.

Acuta & remissa uox, timidum & inuidum signat: per remissam intelligo gracilem uel debilem, non grossam.

Acuta mollis & rupta, timiditatem notat muliebrem: estq; effœminati.

Acuta & fortis iracundos arguit: refer ad capras.

Tarda uox, inertem, præcipitem, impudentem declarat.

Debilis uox signat stricturas arteriarum & paucitatem spirituum: quæ fiunt à frigido.

Mollis sine tensione uox, mansuetos notat: refer ad oues. nam referēda etiam uox, sicut cætera, ad similitudinem animalium.

Anteuocantes, id est incipiētes in graucm

nem, & finiẽtes in acutam, iracundi ſunt, & aſperis moribus.

Vox mediocris in ſonoritate & groſſicie, ſapientem, prouidum, ueracem & iuſtum oſtendit. Quorum ſonus ingratus eſt, ſtultitiam indicat.

Cuiuſcunq; uocis ſonus breuis eſt, deſidem pauidumq; cenſebis.

Velox in uerbis, præcipue ſi ſit uocis gracilis, improbus, ſtolidus, importunus & mendax eſt. Si uerò uox fuerit groſſa, erit iracundus & malæ naturæ.

Dulcem habens uocem, inuidus eſt et ſuſpicioſus.

Qui mouetur frequenter, & loquitur motu manuum, eſt immundus, eloquẽs, & deceptor. Qui uerò eſt abſtinẽs à motu manuum, hic eſt perfecti intellectus, bonæ diſpoſitionis, & ſani conſilij.

Quorum uox incurrit in nares, ita ut reſonent nares, mendaces, maleuoli, inuidiq; ſunt.

Gentium aliquarum uniuerſalis cognitio. Cap. XIX.

GEntium uel prouinciarum mores utplurimũ tales ſunt. Ægyptij ſunt

callidi, dociles, leues, temerarij, in Venerem proni, auari. Thraces autem sunt iniqui, pigri, temulenti. Celtæ utplurimum indociles, fortes, feri. Nam quemadmodum regiones nõ sunt similes, sic nec hominũ mores: nam (ut Maternus inquit) Scythæ crudeles sunt, Itali regali nobilitate præfulgidi, Galli stolidi & inconsulti (quamuis, inuito Materno, nonnulli etiam sapientes & consultissimi sunt, præsertim qui Euangelium bene nouerunt: sed maior pars uincit meliorem) Græci leues. Afri subdoli. Syri auari. Siculi acuti. Asiani Venerei, ac semper uoluptatibus occupati. Hispani elata iactantiæ animositate præpositi. Ægyptij sapiẽtes. Babylonij prudentes, &c. Alia differentia sumi potest respectu quatuor mundi partium, ut habet Ptolemæus libro secundo De iudicijs capite secundo. Aliud discrimen à natura loci sumitur, ut ab Hippocrate colligi potest in libello De aere & aquis: nam campestres sunt molliores, mitiores, & minus robusti habitatoribus montium, magisq́ diuites & compti artiumq́ cultores. Terra item arenosa facit robu-

robuſtiores homines, ſanos & induſtrioſos: argillacea uerò opulentiores, ſed infirmiores: ubi uerò opulentia, ibi mores ſunt mãſuetiores, & cultus artium uiget propter præmia, & omnia ſunt magis ornata. Differentia eſt & à ſitu quo ad montes: ſi enim montes ſunt à parte orientis & ſeptemtrionis, erunt morboſi, imbecilles & effœminati: ſi uerò regio ab his partibus patuerit, mõtes aũt ſint ab occidente & meridie, erunt incolumes, uiribus firmi, armis dediti, feroces, artium minutarum cõtemptores. Poſſem & alias differentias reſpectu aquarum adducere, quę parum etiam doctus ex ſe poteſt excogitare ac ſcire, ne hic ego fruſtra ſim longior. Qui mari uicini ſunt, ferè omnes ſunt mercatores, aliquando piratæ, magis longæui & magis firmi, periti natandi & nauigandi. Rurſus in planicie magis ſunt equites, in mõtibus agiliores et firmiores. Ex his deduci poſſent & alia magis particularia. Poſſunt ex aſtrorum etiam natura de his coniecturæ ſumi: exempli gratia, Britannia, Gallia Braccata ſiue Narbonenſis, Germania, Baſtarnæ(populi

Europę latè patẽtes) propriè ſubſunt arieti & marti: itaq; harum incolæ ſunt communiter feroces, peruicaces, truces: at Italia, Apulia, Gallia togata ſiue Ciſalpina, Sicilia, leoni ſubiectæ ſunt & ſoli: pręſtantiæ, benignitati, amicitiæq́; ſtudent. Tyrrheni uerò, qui & Hetruſci uel Tuſci dicuntur, Celtæ ſiue Celtiberi, Hiſpaniq́;, ſagittario & Ioui: libertatis, ſimplicitatis, & mundiciæ ſunt amatores. Maritima minoris Aſiæ loca, Cyclades inſulæ, ac Cyprus, tauro ac Veneri: ideoq́; fermè uoluptatibus, mundiciæ, corporiq́; ſeruiunt. At Græci, Achiui, Cretenſes, ſubditi uirgini & Mercurio: ingenioſiores, doctiores, & animorum cultores euaſerunt. Macedones aũt, Thraces & Illyrij cum ſubijciantur capricorno & Saturno: in re quidem paranda non inertes, ſed à manſuetudine morum & coniunctionibus alieni: Parthia, Media, Perſia, Ioui ac Veneri: qua de re harum regionum incolę florido ueſtitu utuntur, ſeq; totos illo præter pectora operiunt, delicatoq́; uictui ac mundiciæ dant operã. Virginis & Mercurij eſt Babylon, Meſopotamia, Aſſy-

rij: quibus ideo & eximia mathematicarum disciplinarum cognitio & obseruatio siderum contigit. Saturno uerò cedit propriè India, Ariana, Gedrosia: habētque eam ob rem cultores informes, fœdos, immanes. Cœlesyria, Iudæa, Idumea, magis scorpiōis & arietis Martisque propria: ob eam rem incolas habēt ferè audaces, impios, insidiosos. Phœnices, Chaldæi, sub leone & sole sunt: quod simplices, humanos, siderum obseruatores, solisque inprimis ueneratores reddit. Arabia felix subest sagittario & Ioui: unde extitit illa consentanea appellationi feracitas & aromatum copia, hominumque dexteritas & liberalitas uitę, contractuum, negociorum. Hyrcani, Armeni, Matiani propriè referuntur ad geminos & Mercurium: itaque & sunt nobiliores ac subimprobi. Bactrianæ gētes & Caspiæ unà cum Scythis libræ parent & Veneri: ideoque diuitias congerunt, musicæ, delicijsque indulgent. At Sauromatica, Oxianæ uel Oxolæ, Sogdianæ, subijciūtur aquario & Saturno: habentque homines immanes, tetricos, feros. Phryges, Bithyni, Colchi pertinent

tinent magis ad cancrum & lunam: quo fit ut uiri ferè leues sint, morigeriq; mulieribus. Qui Syriam tenent et Comagenē, & Cappadociā, subduntur scorpioni & Marti: itaq; multum audēt, improbi sunt, insidiosi, laboriosi. At Lydi, Cilices, Pamphylij, cedunt piscibus & Ioui: suntq; in re paranda attentiores, cōmercia & mercaturas faciunt, liberales, faciles in cōtractibus. Numidæ, Carthaginēses, Afri debentur cancro & lunæ: & hac de causa à coniunctionibus commercijsq; non alieni sunt, inq; omnium rerum affluentia degunt. Qui incolunt Metagonitida, Mauritaniam, Getuliam, scorpio Martiq; obediūt: immanes, bellicosi, carniuori, discriminibus obuij, neglectores uitę, inq; sese mutuo inuadētes. Phizani, Nasamones, Garamantes, subiecti piscibus & Ioui: liberalibus et simplicibus sunt moribus, opus faciunt, consilijs ualent, sordium regniq; fugientes: propter Iouem Ammonis, id est Iouis in forma arietis uenerato res. Cyrenarum, Marmaricæ, in primisq; inferioris Ægypti incolæ adscribuntur propriè Geminis & Mercurio: ideoq;
sunt

ſunt cogitantes,prudentes,intelligentes rerum omnium,ſed maxime ſapientiæ & diuinitatis,magi, arcanorum initiorũ inſtitutores ,in mathematicis planè excellentes. Qui Thebaida tenẽt,Oaſſim Ægypti ciuitatẽ,Troglodyticen,libræ ſunt ac Veneris:unde calida natura eſt illorũ, & mobilis, & in abundantia degunt. Arabes, Azani, Medi, Æthiopes dantur aquario et Saturno: ſuntq́ carniuori & piſciuori et paſtores, agreſtem et feris ſimilem degunt uitam. Cor ſcorpij nunc afficit Hiſpaniam et Celticam Galliam, ubi eſt Lutetia et Normanni et Neuſtrij, et quos uocant Britannos Galliæ:fecitq́ rapaces ac ſubdolos, qui alioquin antiquo tempore erant boni ſocij,quia erant ſub ſagittario. Sed qui de his plura cognoſcere optat, uideat apud aſtronomos, præcipuè Ptolemæum in ſecundo libro De iudicijs, et Cardani commentaria.Rurſus Hiſpania mediocres circa robur homines gignit: ſed circa rerum agibilium copiam cæteras orbis gentes facile ſuperant. Et plurimi inter eos ſunt,qui et iactu et pernicitate nõ unico ſed pluri

bus

bus in modis maxime excellant.

In Lusitania, quæ Portugallia dicitur, homines melancholicos sanguineos magna ex parte nasci compertum est: eorum plurimi satis amplis uiribus abundant, quãuis ingenij perspicacitate nõ prestẽt.

Siculi cholerici melãcholici sunt, quorum patria homines & corpore & robore bono procreare solita est. Palæstram exercẽt, & leues sunt in giris peragẽdis.

In Italia, magna ex parte debiles sunt. Nonnulli ex ijs (quãquam rarissimi) plurimo robore præstant, & imitãdo potius quàm inueniendo, præstare sunt soliti: inter proceres & mediocres statura & graciles sunt.

Germania multos phlegmaticos gignit: qui suæ complexionis naturã aperte ostendunt, quos post phlegma cholera magna in parte cõsequi solet: eosdem etiam magnos atque corpulentos esse sensus indicat: inter quos uel robore præstãtes, uel ad arduas actiones multum habiles uiros uix inuenies, quamuis in rebus quæ manibus effici debẽt, ingeniosi sint.

Galli phlegmate ac cholera proportionari

tionari ſunt ſoliti: lenti ac debiles nimia ex parte ſunt:ſed & aliqui eorum ſingulares,ſed ualde pauci,longo interuallo reliquos ſuperant:& uirium copiam poſſident,ſed illis recte uti rarò & pauci ſciũt. Inuenies igitur utplurimum ad regionis naturam ſequi corpora moresq́; hominum. Particulatim autem cibus ac potus uarius aliquos quidem poteſt ſobrios,alios prodigos magis operari, & hos quidem continentiores,aut audaciores,timidos,manſuetos,mites, uel litigioſos & rixoſos,& huiuſmodi, ut apud Hippocratem & Galenum uidere eſt, præſertim in libello Quòd animi mores ſequãtur corporis temperaturam.

Colli & aliquarum corporis partium iudicium. Cap. XX

COllum gracile & longum habens, eſt ſonoroſus & ſtolidus, timidus etiam & malignus.

Breue collum habens, ualde eſt callidus & defraudator: refer ad mores apparentes,ut in catto mures capiente,&c.

Collum groſſum habens, eſt ſtolidus & comeſtor magnus.

Qui

Qui uertebram ceruicis asperam con tinent, hos morum asperitate præ cæteris natura notauit. Ac totum asperũ collum habentes, rudis ingenij usquequaq; censendi sunt.

Ceruix obesa in summitate, indocilem hominem, necnon ad iniuriam inferendam propensum denotat.

Collum concretum & accliue, improbi, temerarij ac indocilis hominis habet.

Sursum erectum collum, flagitiosi, dementis, stultæ de seipso persuasionis, nisi ob id molliciem agat.

Incuruatum autem collum, fatui hominis, parci, praui, neq; simplicis, atq; animi rectitudinem habentis indicium est.

Collum in dextram aspiciens, prudentis & ornati ac prouidi hominis: ad sinistram uerò, inconsiderati, ac insipientis.

Collum tum crassitudine, tum longitudine mediocritatem habens, fortis naturæ, docilis, præclariq; ingenij iudicato: nonnunquam uafro ingenio ac fraudulento adscribitur.

Venæ circa collum à lateribus, & uenæ circa tẽpora, si amplæ & turgidæ sunt

naturæ

naturæ, notant habentes male iræ fore ac pessimæ. refer ad passionem in iratis, qui bus sic hæc fiunt.

Vasta ceruix cum prolixitate, animosum, iactantem, superbum asseuerat.

Humerorũ eleuationes, signum sunt asperitatis naturæ & infidelitatis.

Brachia quãdo erecto corpore intantum protendunt꞉ ꝙ manus perueniãt ad genua, signant habiles operi, audaciã, & probitatem cum largitate. quando uerò decurtantur brachia, signum est amantis discordiam, ac ignorantis ac inuidi.

Palmæ longæ cum digitis longis, significant bene dispositũ ad multas artes, precipuè mechanicas, & sapientem in operi bus: signum est enim boni regiminis.

Digitorum grossicies, signat stoliditatem & insipientiam, magnumq́ꝫ epar.

Metiendum quoqꝫ est spacium ab umbilico usque ad pectoris finem, & usque ad originem colli: si maior pars pectoris fuerit, prudentiam indicat. Si quod intra pectus est usqꝫ ad umbilicum maius fuerit, uoracem hominem declarat. Latius uide infrà capite 23.

Venter si nimiò recessus est, tanquam inanis, timidum, malignum & uoracem indicat.

Venter aliquanto mollior atque impressior, uirtutem animi & magnificentiam monstrat.

Latera tenuia, & angusta, & pressa, timiditatis arguunt. at quæ referta sunt carnibus, & dura, indociles homines ostendunt. quæ autem rotunda sunt, tanquam tumentia, loquacitatē inanem declarant. nam refertur ad ranas.

Dorsum latū, solidum, uirile est: & contrarium muliebre. quorum dorsum incuruum est, si in molli corpore fuerit, nō tam malum accipiendum est, ꝗ cum in spisso & solido corpore fuerit.

Dorsum conuexum & humeri ad pectus imminentes, prauum esse hominem & inuidum arguūt. Si uerò ad hæc & corpus accliue fuerit, impudenter prauum, inuidum, auarum, & tenacem dixeris. Si gibbositas à natiuitate sit, scis prouerbiū, Caue à signatis à deo.

Spinæ pars inferior, quæ ὀσφὺς Græcè dicitur, si latè iaceat, et nimia sit, et molli

li carne circumdata, fœminarum est. quæ prolixa est, & in acutum desinit, intemperantiam libidinis, & timiditatem ostēdit. Virilis ergo est, quæ clara ossibus & moderata ac solida est.

Ischia solida & dura, & discreta ossibus, fortem & bellatorē hominem ostendunt. si uasta & carne plexa, muliebre ingenium designant. Quæ autem nimium exesa sunt, rugosa et tenui cute circumdata, simiarum malignitatem indicant. Cōxam etiam intellige, quæ est basis nostri corporis.

Genicula cum inter se conuersa sunt, atque concidunt, ad fœmineam speciem referuntur.

Qui crassos malleolos tibiasq; crassas natura sui habuerint, hi insaniunt maiori ex parte, ac in ecstasim rapiuntur, fanaticiq; sunt.

Crurium partes imæ, talis proximæ, & calcanea, & pedes imi, cum uasta sunt, & referta carnibus, stultum hominem indicant uel insanum: & eo magis si & humiles digitos, & κνήμας uastas in ijsdem pedibus esse contingat.

Effœminati, impudici, impuri existimandi, qui tibias quà ad malleolos descẽditur, crassas habuerint.

Pedes imi, discreti neruis, articulis, clarũ, generosum & uirile ingeniũ indicant.

Pedes mutili crassiq́ꝫ, ferini animi signa sunt.

Molles & amplexa carne circumdati, molle ingeniũ ac fœmininũ ostendunt.

Nimium prolixiores, inuigilantem dolis hominem, multis perniciem cogitantem demonstrant, uel malorum artificẽ.

Pertenues & breues, malignum uafrumq́ꝫ produnt. Curui pedes, & qui plantam longè cauam ac reductam habent, improbandi sunt: nam praui signa sunt hominis.

De incessu, de ceruice, manibus, unguibus, etc. Cap. XXI

QVi longis passibus & tardis incedunt, consulti sunt & efficaces. Parui autem & restricti passus, paruæ mentis sunt. Dolorum artifices, & obscuræ mentis, distorti passus.

Gressus tardus & breuis, consultus, ineffi-

inefficax est. Longus uelox'que, efficax & inconsultus. Velox breuis, incōsultus & inefficax. ratio horum est, quoniam longus est efficax, tardus, consultus: uelox, inconsultus: breuis, inefficax.

Celeritas motus cùm est erecto corpore & honesto atque claro, hominem indicat qui adgrediatur res agendas, magnas'que perficiendas. Si autem celeriter quid mouetur, submittit autem oculos, & se comprimit, & uultum deducit, atque omne corpus implicat et colligit, nimium parcum, timidum, uersutū, minus liberalē indicat.

Qui breues passus habet, eosdem'que accelerat, malignus et plusquam timidus & imbecillus habendus est.

Breuis ceruix, re atque exemplis cognita est, quòd sit indicium hominis cum timiditate audacis, qui Græcè θρασύδειλος dicitur.

Ceruix dura, indocilem hominem ostendit. unde natum prouerbium, Homo duræ ceruicis.

Ceruix superius retorta, insolentē, immitem, stultum & inanem indicat.

Cùm inflexa est ceruix ad pectoris par

tes, potest cogitationibus occupatũ animum ostendere: potest ad parsimoniam uel ad malignitatem pertinere, prout cætera signa congruerint.

Ceruix in sinistram partem declinata, stultitiam aliquatenus, & mollem magis significat.

Aristoteles etiam ad dextram partem inclinationem capitis, mollibus attribuit ex pauco colore.

Guttur asperum, leuitatem mentis, loquacemq; significat: refertur ad aues.

In quo eminet clauicula, illum ignauũ iudica.

Qui aũt illã recte dispositã habuerint, prudentia præditos, uiriles, ac fortes uiros denotat.

Scapulæ latæ, fortem uirum, ac nobilis ingenuiq; animi denotãt: in forma ab hac diuersa, diuersa iudicabis.

Humeri tenues, & qui in acutum erecti sunt, insidiosum hominem indicant.

Humeri crassi, haud laudabilis naturæ argumenta sunt.

Tenues cubiti, imbecilles: pleni nimium, indociles ostendunt. Cùm ergo mediæ

diæ ſoliditatis ſunt & articulis, & muſculis inſignes, fortem animũ & nobile corpus oſtendunt.

Digiti cum molles ſunt, leuesq́ manus et molles, docilem hominem ſignificãt, cum duri, fortẽ ſeu indocilẽ demõſtrant.

Breues manus & digiti fortes, opportuni ſunt. Admodum breues manus, dementem notant.

Craſſæ manus & exiguæ, ſi digitos ultra modum breues habeãt, tergiuerſatorem, inſidioſum, & furem indicant. Manus tenues & intortæ, loquacem hominem demonſtrant.

Vngues albi, lati, ſubrubentes, optimi ingenij dant indicium. Anguſti autem curuiq́ & oblongi, ſtoliditatis & feritatis indices ſunt. Qui inflexi nimium & curui ſunt, impudentes & rapaces ſunt: refertur ad aues & ad feras quę uiolentę ſunt.

De maculis albis unguium quid ſignificent, uide Cardanum De ſubtilitate, ex impreſſione Baſilienſi.

Vngues qui impreſſi ſunt, & nimium adcorporati, magis feri, & magis ſtolidi ſunt.

Nimium breues ungues & nigri, mali gnum hominem declarant. hoc idem significant pallidi & nigri & asperi.

Vngues qui perrotundi sunt, in Venerem prōpti sunt, incestuosumq; testant.

Hæc signa quæ unguib. attributa sunt, per semetipsa non satis idonea. Verùm coniuncta potioribus, nōnullam habent efficaciam.

Digiti cum coniuncti sunt, & coherēt, immundum hominem significant. Qui coniecti sunt & conglobati, malignum & auarū indicant. Parui & tenues, stultū.

Parui & crassi digiti, inuidum, audacē, ferumq; hominem declarant.

Valde uerò parui subtilesq; digiti, dementis naturæ, nugacisq; ac remissi animi hominem testantur.

Nimium prolixi & nimiū tenues, longè à sapientia sunt.

Qui immoderato spacio inter se distant, leues & loquaces ostendunt. Qui autē moderatæ magnitudinis sunt, & honestæ speciei, & mores optimos indicāt.

Tenue pectus, & inualidum est, & animi imbecillitatem significat. Quod autem

tem cōgestum est carnibus, indociles & ignauos indicat.

Quibus mamillarum partes inertes pependerint, & totum pectoris spacium uastum carnosumq; & laxũ fuerit, tales omni dubio procul mœchos, nimioq; uino gaudentes iudicato.

Quibus mamillæ dependent, & molli carne circundatũ pectus est, uinolētiam & intemperantiam Veneris assignat.

Qui humeros cōmouet, dirigit tamen collum atq; erigit, superbus atq; insolens rectissimè iudicabit: est enim talis equorum incessus. figura etiam erectus, iracundus est.

Qui autem omni corpore mouentur, manifeste atq; euidēter effœminati sunt. Ex his tolerabiliores sunt, qui cum mouentur, corpus inclinant ad dextram partem. stultiores autem sunt, qui corpus declinant ad partem sinistram.

De anhelitu, & alijs nonnullis. Cap. XXII

CVm quietus est spiritus, ita ut nullum, aut pertenuē præbeat sensum, incurrēs ac recurrēs, in cogitatione con-

stitutum hominem declarat: has cogitationes ferè & oculi indicabunt. Cum spiritus interdum cõquiescit, longo autem pòst interuallo nimius trahitur, in magna tristitia indicat hominem cõstitutum. Cum autem etiam caput quatit, & ingemiscit, precium rei à se male gestæ, & male dictæ continet. Spiritus cum mugit & granditer concitatur atque editur, feritatem & uinolentiam indicat.

Spiritus qui quasi per interualla fert̃, sine strepitu procedens, optimam hominis fortitudinem indicat.

Quorum anhelitus ita perturbatus ac spissus est, sicut post cursum esse homini solet, inconsulti & iracundi sunt, quibus omne sit actu atque dictu facile & satis promptum.

Spiritus quibus concitatus tanquam astmatici agitatur, hos consilio carentes, peruerso animo, omniũ rerum cupidos, uerbosissimosq; censebis.

Hæc in omnibus signis tenenda est regula, ut nimietatem ad malam partem accipias, medietatem ac temperamentum optimum iudices.

Aristoteles dicit, eos qui cum ambulant calcaneis introrſum,pedibus autem forinſecus conuerſis incedunt,poſteriora ſectari.Inuidos etiam, qui ſiniſtras partes maiores habent, & quibus ſupercilia ad genas detracta ſunt.

Idem dicit, ſuras cum retractæ ſunt ad genua uel ſuffragines, indicare hominẽ qui ad coitum facilis ſit & uelox.Cum hi ſpida nimium ſunt femina, & curua, pronos in Venerem oſtendere. refertur hoc ad capros.

Idem dicit, nates ſicciores uiriles eſſe, nates amplis carnibus, effœminatum oſtendere.Nates tanquam abſciſſas,malignitatis eſſe ſigna: refertur hoc ad urſum & ſimiam.

Impudens homo ita eſſe debet.Oculis motu concitato patẽtibus,lucidis:ſupercilia extẽſa craſſaq́ȝ, palpebris plurimum ſeparatis,craſſis pedib. & manibus.contra intuentes altius ſe erigens. rubicundus uel fuluo colore.uocis acutæ. huiuſmodi impudens iniurioſusq́ȝ eſt. Nota hominis impudentis

Diſſimulatoris ac contraria conſulentis indicia. In diſſimulatione oculi imbecilles

cilles uisuntur, aspectu eleganti est: uocē submissam edit: uersatili incessu utitur, ac semper sese concinno motu adaptat.

Indicia auari hominis: Hominem pecuniæ studiosum & auarum ex his signis deprehendes (nisi citius ex effectu et tuo damno cognoueris) Qui membris paruis, facie exigua, atq; oculis modicis fuerit præditus. qui gressu concitato fertur. qui dorsi recurui est. celeri sermone, & acuta uoce utens. colore subruffo, dicax, ebriosa facie, densas comas, barbam protensam, labia densis obsita pilis, tempora densa, oculos supplices, nitentes, atque undantes ostendit, comam nutriens, ac uino deditus.

Quò fatuum ac improbum agnoscere queas (quem etiam ex sermone ac moribus non difficile est cognóscere) hæc signa sunt. Is capillos extensos habet, caput rigidum, obliquū: aures prægrandes, languidum collum ac ceruicem, malleolos in pedibus rotundos, frontem duram et asperam: oculos tenebricosos, paruos, siccos, concauos, intente uisum dirigentes: genas angustas, oblongasq;, mētum longum

longum: ore loquaci & soluto est, patenti, quasi bifido: facie oblonga quasi corrupta: incuruus, uentricosus, crassis crurib. manuũ pedumq; articulis oblongis, asperis' ue, colore subuiridi, sic ut à somno uel crapula excitatus uideatur, uocem balantem, turpem, exiguam, insolentem edit.

Simulatoris est, cuius ea quæ sunt circa faciem pinguia sunt, ut maxillæ & cætera. Et quę circa oculos rugosa, ut palpebræ, & facies somniculosa.

Philodori, id est munerum amatores, inquit Aristoteles, sunt quibus labium superius sursum eleuat̃, ita ut dentes & gingiuæ appareant, ut in canibus: & qui figura & uultu sunt immodesti, & superrubicundi.

Homo hirsutus, capillis nigris, directis, hirsuto ore ac mẽto & temporibus, oculis pinguibus relucentibus, furiosus erit, pronus in libidinem, studiosus pantomimorum, & maledicus.

Sic inquit libro duodecimo De subtilitate egregius Cardanus Mediolanensis medicus & philosophus, ut omnes mutili improbi sunt, ita nõ omnes qui corpo-

re

re sunt non uitiati, integris sunt moribus: nam plus exigitur ad formandum absq; culpa animum quàm corpus. Itaq; pessimi sunt omniũ gibbi (nisi passio hæc ob membrorum humorem proueniat) cum error sit circa cor principium totius corporis: pòst cæci strabiq;, quòd circa cerebrũ natura deliquerit. Inde muti surdiq;, nam in minus nobili cerebri parte natura defecit. Inde claudi hos sequuntur; qui in magno mẽbro sunt uitiati, post quos sedigiti, & qui digitos habent iunctos: nam in minus necessarijs aberrauit. Vltimus locus est uerrucis ac uestigijs quæ cicatrices æmulantur.

Idem alibi dicit, pręcipuum signum dignoscendi gemellos esse, quòd caui sunt dorso, osq; sacrum intus sit retractum. Septimestres autem cognosci, quòd ungues habeãt imperfectos, cutimq; haud expolitam.

Reliquarum partium iudicium, & iudicandi modus. Cap. XXIII

PEctoris latitudo, & humerorũ grossicies & tergi, probitatem & audaciam

etiam significant cum retentione intellectus & sapientiæ.

Tergi uerò subtilitas significat discordantis naturę hominem. Pectoris mediocritas & tergi æqualitas signum est optimum et appropriatum. Laxi humeri infirmitatem animi & timiditatē ostendunt.

Ventrem habens magnū, est indiscretus, stolidus, superbus, amans coitum.

Quibus spacium ab umbilico ad pectinem maius est quàm ab umbilico ad pectus, hi breuis uitæ sunt.

Quicunq; autē maius habent id quod ab umbilico ad pectoris imum est, quàm quod ab imo pectoris ad collum, uoraces sunt & insensitiui.

Vētris mediocritas et strictura pectoris, significant altitudinem intellectus & bonum consilium. uide cap. xx.

Pedes carnosi grossiq; signant fatuitatem & amorem iniuriæ.

Tibias habēs articulatas, neruosas et robustas, est animo fortis. habētes tibias graciles neruosas, sunt uenerei. Tibias ualde carnosas ac superfluas, quasi admodū diruptas habētes, sunt odiosi & inuerecūdi

Mul-

Multitudo carnis in genub.signat debilitatem & molliciẽ uirtutis, cynędosq́;.
Cuius passus lati sunt & tardi, utplurimum prosperabitur in operibus suis & factis. Cuius uerò passus breues, est impetuosus & impotens, & in operibus malæ uoluntatis.

Quod autem ad totum corpus breuiter spectat, Plinius & Solinus terminos longitudinis ac latitudinis humani corporis nondum descriptos esse testantur. Verùm physici longitudinẽ humani corporis naturalem septem pedum esse asserunt: quòd Hercules intra hunc terminũ esset compertus. latitudinem autem totidem: nam quantus manibus expansis inter longissimos digitos modus est, tantũ esse constat inter calceũ & uerticem. hac ratione etiam hominem mundum paruũ appellarunt, quòd si circulus fieret, esset perfectè sphæricus: quare qui hanc longitudinem excellit, hic longus corpore dicitur: qui uerò ab hac deficit, paruus est. Cuius autem longitudo ac latitudo non sunt æquales, is incõpositus est. Semper igitur partium uel totius quãtitatem

respectu

respectu medij, & ad totius mensuram referre oportet.

Ille denique est bonæ memoriæ beneque compositus in natura qui carnes habet molles, humidas, mediocres inter asperitatem & lenitatem: nō nimis longus nec nimis breuis, albus declinans ad rubedinem, uel non ad nigredinem multam: mitis aspectu: capilli plani mediocres: magnorum oculorum declinantium ad rotunditatem: mediocris & mensurati capitis cum magnitudine colli bene dispositi æqualiter: cuius humeri parū bene declinant: carēs in cruribus, & genubus nimia carne, claræ uocis temperata subtilitate: modici risus, & non deridens: cuius aspectus est quasi commixtus ex læticia & iocunditate.

Non tamen oportet te præcipitare sententiam, & iudicium tuum in uno istorū signorum, sed collige testimonium uniuersorum: & cum tibi dant diuersa signa & ad diuersa, declina semper ad meliorē & probabiliorem partem. nam complexio totius ex complexione partium resultat. Tunc etiam per unum signum possu

mus arguere affectum, quãdo in eodem homine non inuenitur contrarium ęquale. Signa uerò propria in eodem contraria inueniri est impossibile. de communibus autem alia ratio. At tunc maiora minoraq́ de quopiam uentura fore prænunciabis, quanto cuiuspiam facta moresq́ latius certiusq́ noueris, hac uia uidelicet obseruata: uerbi causa: Eos qui perniciose uiuunt, truculenta pœna mulctari uel saltem tum ob fauorem, tum ob infortunium aliquod torqueri, incarcerari affligi'ue debere: cùm maxima ex parte id eueniat. Si quis item (exempli causa) iracũdi nota signatur, & si tunc ira minime ipsum occupet, iræ tamen illum passionibus premi credendum est: idem & in alijs iudicij erit. Hoc etiam ut axioma hac in arte habeto, membri cuiusque bonam & idoneam formationem, signũ esse bonæ formatiuæ & roboris. intellige membrum paruũ uel magnum respectu sui corporis. Formæ bene constitutæ, uirtus, male uerò ordinatæ, uitiũ conuenit.

Manifestiora uerò signa sunt quæ in principalissimis locis fiunt: principalissimus

mus aũt locus est qui circa oculos, & frõ
tem, & caput, & faciem est. Secũdus aũt
qui circa pectus & humeros, deinde cir-
ca crura & pedes:ultima, quæ circa aluũ.
Vniuersa uerò difficultas ex iudicio pen
det,ut etiam in astronomia, & medica fa
cultate. Animaduertẽdum(ut suprà etiã
innuimus)signa bifariã esse,alia propria,
quæ cum passionibus indicatis conuer-
tuntur,à quouis sumãtur loco, ut magna
extrema habere signum propriũ est forti
tudinis:quædam autem nõ propria,quæ
accipiuntur ab apparenti passione uel à
contrario,& cæteris huiusmodi, nec con
uertuntur cum passionibus, ut in plurib.
tamẽ illas ostendũt.Galenus 2. De tem-
peramẽtis Physiognomones errare asse-
rit circa iudiciũ ob multas causas: primò
quia uni signorum fidem præbent,quod
fatuum est,nisi fuerit proprium,ut supra-
dictum. Vnum enim signum ab una cor
poris particula sumitur: ex natura autem
unius particulæ non resultat natura uni-
uersi hominis. Secundò,quia ad naturæ
ac ętatis permutationem aliquando non
spectant:nam signa interdum naturã prę

teritam denunciant, non præſentem: ut ſi ſexagenarius piloſus ſit, non præſentem libidinem, ſed præteritam denunciat. Tertiò, quòd excrementa membri arbitrantur ſemper arguere membri naturã, cùm tamen contingat membri naturam eſſe cholericam, cuius excrementa erunt phlegmatica, ut docet experientia. Quartò, quòd quæ fortia, quæ'ue debilia ſint, non diſcernunt. Sint igitur de electione, reſidua hæc præcepta. Primũ, ſigna quæ mores ſignificant non per qualitates, ſed per proprietates, potiora ſunt, & primo loco habenda: ut ſi ponamus Socratẽ ex ſignis à qualitatib. ſumptis eſſe liberalẽ, utpote colorem rubrum, & per alia ſanguinis ſigna: ſignis uerò ſumptis à proprietate, eſſe auarum, ut quia eius humeri difficulter ſoluti ſint, uel quia eius facies paruifica ſit, iudico per ſigna quę à proprietate ſumuntur Socratem eſſe illiberalem, quoniam potiora ſunt, cùm ſequantur materiam, quæ eſt cauſa neceſſaria, & quidem magis quàm forma. Secundum, ſigna quæ accipiũtur à capite uel ab eius partibus, potiſſimum ab oculis, potiora

ſunt

ſunt his quæ ab aliĳs accipiunt: unde Apuleius, totus homo in capite uultu'que eſt, quoniam ibi ratio: potiſſimũ uerò ab oculis, qui ut inquit Galenus, ſunt cerebri pars, aut de eius ſubſtantia producti: poſtea ſucceſſiuè pari ratione de aliĳs. Dixere etiam nõnulli, ſigna quæ ab anteriori corporis parte accipiuntur, ſemper potiora his eſſe quæ à poſteriori colligũtur: unde et Hippocrates primò infirmi faciem notat. Aliĳ ſigna potiora eſſe dixerũt quæ accipiũtur ab his membris per quæ exercetur paſſio, ut ſigna quæ ex pectore & coſtis ad iram ſignandã, quæ in corde exercetur intra partes eas ſito. Rurſus quia per coxas, pedes, brachia & humeros exercetur fortitudo, ideo ſigna pro fortitudine ab his accepta, potiora ſunt. ita de aliĳs pari ratione & modo.

BREVISSIMA TABVLA SIGNORUM & naturarum, quæ in libro fusius ac distinctissimè tractantur.

CAPVT

Magnum. Hebetes. ad asinos refer. Minutulum. Fatui. Canes. Mediocre. boni sensus. naturale. Acutum pineatumq;. inuerecundi, iactatores. unguicurui. Breue globosum. insipientes, immemores. Pressum in superficie planum. omni uitio pleni. Oblongum ut malleus. prudentes, sagaces. In anteriori parte concauitas. dolosi, iracundi.

AVRES

Paruæ. scurriles. simiæ. Magnæ. Hebetes. asini. Flaccæ. stolidi. asini. Moderatæ. boni sensus. naturale. Rotūdæ. indisciplinabiles. Longæ angustæ. inuidi. Valde capiti hærentes. maleuoli. Pilosæ. bene audientes.

FRONS

Valde parua. indociles, mobiles. sues. Valde magna. tardi. boues. Rotunda. hebetes, insensati, iracundi. asini.

Ali-

Aliquanto minus plana. ſagaces. canes. Quadrata formata. magnanimi. leones. Tenſa lucida. adulatores. canes blãdientes. Nebuloſa, audaces. leones, tauri. Demiſſa. triſtes. paſſio. Longa. adulatores. canes. Eleuata. liberales. leones. Nimis rugoſa. inuerecundi. In tẽporib. inflata. ſuperbi, iracũdi, ingenio rudes.

OCVLI

Parui. puſillanimi. ſimia. Magni. pigri, manſueti. boues. Concaui. malefifici, inuidi. ſimiæ. Eminentes. fatui. aſini. Parum concaui. magnanimi. leones. Grandiuſculi, parum eminentes. manſueti. boues. Valde aperti. impudentes. Anguli iuſto longiores. malefici. Anguli carnoſi narib. iuncti. malicioſi. Oblongi oculi. callidi, deceptores. Magni tremuli. mulierum cupidi. paſſio. Parui tremuli. pudentes, amatores tamen. Quanto maior, tanto minor malicia, ſtultitiaq; maior. Obliqui, cõtorti. fallaces, tenaces, iracũdi. Craſſi. ſtolidi, timidi, puſillanimi, inuerecũdi. Difformiter moti, nunc currentes, nunc quieſcẽtes. temerarij, cogitabundi, peſſi

mi, ſubtractores. Palpebrizantes.timi di.paſſio. Oculi uelociter moti cum ui ſu acuto.fraudulenti, latrones, infideles. Fixê intuentes. cogitabūdi & deceptiui. Secundum longum ſituati.monſtroſi,deceptores,inuidi. Veſiculæ ab oculis exeuntes.uinolenti.paſſio. Veſiculæ ante oculos eminētes. ſomnolēti.paſſio.

NASVS

Extremitates naſi craſſæ.concupiſcentes.boues. Extremitates craſſę,euerſę. inſenſitiui,ſegnes.ſues. Extremitates acutæ.ſæuæ iræ.canes. Rotūdus extremitatibus obtuſis.magnanimi.leo. Rotundus extremitatibus gracilibus . mobiles.aues. Incuruus à fronte ductus. inuerecundi,leues.coruus. Curuus in fronte dearticulatus,aquilinus.magnanimi.aquilæ. Simus.libidinoſi.cerui. Patens apertus.iracundi.paſſio. Longus ad os protenſus.probi,audaces.

LABIA

Gracilia relaxata. magnanimi.leones. Gracilia dura. iracundi. ſues. Gracilia mollia.magnanimi.leones. Craſſa,ſuperius propendulum.fatui.aſini. Supe

rius

rius euersum gingiuis discoopertis.contumeliosi.canes.

FACIES

Carnosa.pigri.boues. Macilẽta.curiosi.à contrario. Magna carnosa.timidi.asini.cerui. Faciei tergus paruũ. pusillanimi.elurus.simia. Magna facies.tardi.boues,asini. Paruifica.illiberales.superapparẽtia. Deorsum spectans.hypocritæ,maligni. Plana sine tumore.rixosi. Vultui ebrij similis.ebrij.superapparentia. Similis uultui irati.iracundi.superapparẽtia. Similis uultui uerecundi.uerecundi.superapparentia. Deformis & obtorta.male morati. superapparentia. Longa.inuerecundi. Ex leui causa sudans.astuti, libidinosi, edaces. Valde minuta rotunda.simplices. Longa macilẽta.audaces. Valde curua longa macilenta.maliciosi,utiles. à fronte ad maxillas latior.mendaces. à maxillis ad mentum angustior.inuidi,rixosi.

MENTVM

Acutum.fideles.canes. Paruum breue.inuidi,immites.serpentes. Quadratum.uirtuti apti. Longum uersus deor

ſum acutum. uerſipelles. Rotundum. molles.fœminæ. Caro ſub mentũ uerſus gulam.libidinoſi. Mentum cum fouea uel duplex.libidinoſi.

BARBA

Mulier barbata. luxurioſa. Mulier cum barba ualde nuda.bene morata. Barba nimis piloſa.melãcholici.cauſa naturalis. Bene formata. bonæ naturæ. cauſa naturalis. Informis.malæ naturę. per contrarium.

COLOR OCVLORVM

Superrubeſcẽs.iracundi.paſſio. Per nigri. timidi. coloris proprietas. Nigri flauentes.boni animi.decentia. Glauci aut albi.timidi. coloris proprietas. Fului.boni animi.leones. Ignei.inuerecundi,iucundi.canes. Diſcolores.timidi.paſſio. Lucẽtes.luxurioſi,galli,corui.

COLOR FACIEI

Superrubeſcens. uerecundi.paſſio. Genæ ſuperrubeſcentes. amatores uini. paſſio. Genæ & naſus rubore epatico. obſcœniſſimi.

COLOR PECTORIS

Flammeus.iracundi.paſſio.

COLOR

COLOR TOTIVS

Valde niger.timidi. Æthiopes. Per albus.timidi. mulieres. Fuſcus.fortes. mediocre. Flauus.boni animi.leones. Valde rubeus uel rufus.aſtuti,ingenioſi. uulpes. Pallidus,turbatus niſi ex ægritudine. timidi. paſſio. Mellinus. tardi. cauſa naturalis. Flammeus.maniaci,aperti,iracundi.paſſio. Pallidus non ob ſtudia bona.uitioſus,malignus.

COLLVM

Craſſum.fortes.maſculi. Gracile.debiles.fœminæ. Craſſum carnoſum. iracundi.tauri. Moderatum.magnanimi. leones. Longum gracile.timidi.cerui. Perbreue.doloſi.lupi,catti. Quæ circa colli clauem bene ſoluta.ſenſitiui.naturalis cauſa. Confuſa.inſenſitiui.nat.cauſa.

PECTVS

Magnum formatum. fortes.maſculi. Amplum compactum. fortes. leones. Cum pilo.inſtabiles,animoſi.aues. Sine pilo.inuerecundi aut timidi.fœminæ. Carnoſum ualde.indiſciplinabiles,ignaui. Interſtitium à iugulo ad uentriculũ maius quàm ab imo pectoris ad umbilicum

cum.prudentes. Mammæ pingues deorsum pẽdentes in uiris.molles, effœminati. In pectoris sinistro caro crassa eleuata cum porro aut neruo cum uno aut pluribus pilis, honoris diuitiarumq; argumentum, ut inquit Ptolemæus.

METAPHRENVM

Magnum non carnosum formatũ. fortes.mas. Paruum non carnosum informe.molles.fœminæ. Curuum cum humeris ad pectus. mali moris. Supinũ. molles, dementes.equi.

HVMERI

Formati magni.fortes.masculi. Parui informes.molles. fœminæ. Bene soluti.liberales.superapparentia. Nõ bene soluti, conuulsi. illiberales.superapparentia. In acuto eleuati.insidiosi. Lati. fortes.intellectiui. Graciles.insensitiui.

MANVS

Copulati digiti.immundi.sues. Curti & crassi.temerarij.immanes.

VNGVES DIGITORVM MANVS

Lati albi subrufi.uiriles. Angusti oblongi.feri. Obliqui.impudentes, rapaces.rapaces aues. Exigui. ueteratores.

Plani

Plani,albi,molles,ſubtiles,ſubrubei,luci: di:ingenio apti.cauſa naturalis. Aſperi rotundi. Venerei. ad proprietatem. Valde breues,maligni,ad proprietatẽ. Parui,curui. rapaces. Puncta alba unguium.bene nati. cauſa naturalis. Puncta nigra.inuidi.ad cauſam naturalem.

VNGVES ET PEDVM DIGITI

Digiti pedum & ungues curui.inuerecundi.aues. Subtiles ungues bene colorati.bene nati. naturale. Coniuncti digiti.pauidi.coturnices.

PEDES

Neruoſi magni articulati.fortes.mares. Stricti parui.molles.fœminæ. Pars interior plantæ non concaua, ſed ita plena ut terrã toto ueſtigio tangat.uerſuti.cauſa nat. Ariſt.in 1.Hiſt. Craſſi atq; carnoſi.fatui.cauſa nat. Craſſi & breues.imbecilles.cauſa nat. Graciles breues.maligni.cauſa nat. Nimium prolixi.doloſi.cauſa nat. Carnoſi duri. hebetes.cauſa nat. Parui pulchri.fornicatores.proprietas ſigni.

TALVS

Neruoſus articulatus. fortes.mares.

Carno-

Carnosus informis.molles.fœminę. Latus.fortes.causa nat. Tali partes longę carnosæ. stulti. proprietas. Calcanea gracilia.timidi.proprietas.

CRVRA

Neruosa crassa articulata. fortes. mas. Neruosa subtilia.libidinosi.ad aues. Crassa informia.inuerecũdi.ad superap. Tibiarum suræ crassæ. intemperati. Tibiarum uentres molles.effœminatissimi. Tibiæ graciles.ignari.fallit in doctis multis. Suræ pleniusculæ ueluti grauidæ. sordidi. Moderatæ magnæ formatę.ingeniosi.

GENVA

Genucrassi.cynædi. ad superapparentiã. Genua subtilia. timidi. ad superap. Genua arcuata in anteriori. effœminati. mulieres. Pinguia. timidi. liberales. Macra.fortes.audaces.

COXAE

Neruosæ.fortes.ad marem. Carnosæ.molles.ad fœminas.

PECTEN

Pilosum ualde.libidinosi & fœcundi.naturalis causa. Pilis fere nudum.casti.ad

causam

caufam naturalem.

NATES

Acutæ offeæ.fortes.ad marem. Car nofæ pingues. molles. ad fœminã. Car ne exficcatæ.mali moris.ad fimias.

LVMBI

Lumbofi.ferarũ amatores. leones,canes

ILIA

Ilia uel hypocondria gracilia & preffa. timidi.ranæ. Carnofa.indifciplinabiles.

ANCHAE

Offa prominẽtia extra.fortes.mafculi. Gracilia.timidi,debiles.mulieres.

VENTRICVLVS

Quæ circa uentriculum pinguia. fortes.mares. Non pinguia.molles.mulieres. Venter magnus prominẽs extra. edaces. Paruus formatus.mẽte dextri. Pilofus ualde ab umbilico infra. loquaces.aues.

DORSVM

Anguftum informe. molles. fœminæ. Magnum formatum. fortes.mafculi. Amplum. fortes, arrogãtes,irreuerẽtes. Curuum.immorati. Æquale formatũ. commenfurati.naturale.

COSTAE

COSTAE

Bene costati. fortes. masculi. Angusti & non costati. molles. fœminæ. Costati circumtumidi, ut inflati. loquaces, stultiloqui. boues, ranæ.

VMBILICVS

A pectore imo ad umbilicum interstitium longũ. insensibiles, uoraces. ad naturalem causam. Æquale. laudabiles. naturale. Ventriculus ab umbilico ad pectus carnosus. maleuoli. Palemon. Mollis & compressus. magnanimi, magnifici.

DENTES

Canini, longi, firmi. gulosi, irascibiles, mali. canes, apri. Crassi lati. uani, lasciui, simplices. boues. ignari, hebetes. asini.

PILOSITAS PARTIVM

Tibiæ pilosæ. Venerei. hircus. Pectus & aluus ualde pilosæ. mobiles in opinionibus. aues. Pilosi humeri. in opinionibus mobiles. aues. Dorsum ualde pilosum. asperi. belluæ. Ceruix siue collum à tergo pilosum. liberales. leones. Supercilia cõiuncta. tristes. passio. Supercilia ante nasum demissa, ad tempora

extensa.fatui.sues. Erecti capilli.timidi. passio. Valde crispi.timidi.Æthiopes. Crispi in extremis.fortes.leones. In superiori parte frõtis eleuati. liberales.leo. Plani capilli.simplices. Capilli multi et densi.praui.

INCESSVS ET MOTVS

Tardus longus. consulti & efficaces. Tardus breuis.cõsulti inefficaces. Longus uelox.efficaces inconsulti. Breuis uelox.inconsulti inefficaces. Humeris incuruatis ambulantes. animo elati. leo. Pedib.& crurib.cõuersis ambulãtes.molles.fœminæ.Corporib.se circũtorquẽtes atq; fricantes.adulatores.passio. Inclinati ad dextrã ambulantes.cynædi.super app. Oculi satis mobiles. acuti raptores.accipitres. Oculi frequenter moti cũ corporis fixione.intellectiui.passio.

VOX

Magna grauis. iniuriosi passiue. asini. A graui incipiẽs in acutũ desinẽs.iracũdi lugent.boues. Acuta mollis rupta. cynædi. mulieres. superapp. Grauis alta. ualde iracundi.ualidi canes. Mollis sine contentione.mansueti.oues. Acu-

ta fortis.insani. capræ.

STATVRA

Parui.ueloces.nat.causa. Arist. Val de magni.tardi.nat.causa. Parui calidæ ac siccæ naturæ.nihil proficientes.natur. causa. Parui frig.naturæ.perfectiui.causa nat. Magni frig.nat. nihil perficientes.nat.causa. Magni calidæ nat.perfectiui,sensitiui.nat.causa. Incõmensurati & informes. astuti & praui. passio. Commẽsurati.boni & sensitiui.naturale.

Illud autem in uniuersum memineris, hæc potissimum ualere in hominibus animalibus, uidelicet non regeneratis ex dei spiritu & gratia: nam in talibus uerũ est illud de natura in Adam deprauata, quòd naturæ sequitur semina quisq; suæ. Qui uerò ex spiritu sancto regenerati sunt, carnem suam mortificant cum uitijs & concupiscẽtijs: quamuis concupiscentia & peccati fomes remaneat, ac in plurimis ad actum deueniat heu nimium sæpe.

TEMPORVM MV-TATIONES CERTAE EX PRAE-dictione rerũ quæ in aere, terra, aut aqua sunt aut fiunt, breuiter & clarè, ordineq́ alphabetico descriptæ, per Gulielmum Gratarolum Bergomatem medicum physicum.

A

NIMANTES omnes natura mutationes temporum senti unt, quoniã naturali quodã instinctu ex impressione cor porum cælestium producto, mouentur pro ratione dispositionis aeris ad tempo rum cognitionẽ, ut necessarium est suis naturis, super illud Hieremię capite octa uo: Miluus in cælo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodi erunt tempus aduentus sui. Animalia enim minus occupata, & corpore imbecil liora, mutationes temporum præsentiũt.

Aues paruæ in hyemis initio, magna in multitudine congregatæ, in campo cibum quærentes, signum dant magni fri-

goris, gelu, & ualidarum tempestatum.

Aues marinę si alas in littore maris nõ expandant, signum est serenitatis: & si à pelago aues fugerint, hyemẽ significat.

Aues mundantes pennas suas rostris, signant pluuiam.

Aues colentes arbores, si ad nidos fugiant, pluuiam signant.

Aues aquas dulces colentes, si lauent se & in aqua ludant agitando alas, pluuiam notant.

Aues omnes communiter cùm strepitum faciunt alis maiorem quàm soleant, futuram pluuiam ostendunt.

Aues fluuiatiles relictis undis prata quærentes, pluuiam denotant.

Aues albæ non consuetæ apparentes, tempestatem magnam arguunt: quemadmodum & nigræ, si multæ apparuerint, signum dant aquæ.

Aues terrestres cùm clamorem dant circa aquam, ultra solitum se balneantes, pluuiam significant: quia earum complexio delectatur aqua, & gaudent præcognitione elementi mutati ad pluuiam.

Anseres cõtinuo clangore uociferan-

tes

tes & uolantes, tempeſtatem ſignant.

Ardea auis, quæ & erodios Græcè, Germanicè reyer, Gallicè heron, altius uolans, ſerenitatem denotat: & in medijs aruis triſtis manens, pluuiam.

Anas domeſtica ſi ſubſiſtens quatiat pennas, aquam portẽdit: ſimpliciter quatientes, uentum prædicunt.

Aquatica uolatilia, ut anates, & alia, ſi in principio gelu quærãt aquas magnas incongelabiles iuxta mare, ſignum magnæ durationis gelu extat.

Apes quando non uolant longè, ſed in eodem in ſerenitate conuolant, tempeſtatem futuram notant.

Arietes ultra ſolitum ſalientes, ſi capitibus concutiant ſe, tempeſtates demonſtrant.

Aſelli ſe uertẽtes fricando ad terrã dorſa ſua, indicant magnas pluuiæ guttas.

Aſinus quatiens aures, tempeſtatem indicat.

Aranearum telæ multæ, latæ, uentum aut tempeſtatem ſignificant: cùm per aerem feruntur, uentum nunciant.

Aquam quæcunq; ſignificant, & tem-

pestatem ducunt: si autem nō aquam, niuem & tempestatem.

Aqua pluuialis quæ ceciderit, si citò desiccetur ultro solitum absq; uento, pluuiam indicat magnam.

Aqua stagnans si ultra solitum calidior fuerit, absente sole magnam pluuiam notat.

Aqua si alicubi scaturiat, ubi non solebat aut uberius solito, pluuiam grandem indicat.

Aquę hyemales si ut frequenter fiant, uer utplurimum fit siccum: si autem sicca hyems, aquosum erit uer.

Arcus seu iris apparens aere existente sereno, pluuias portendit: cùm uerò arcus extulerit se temporibus pluuialibus, serenitatem significat, ut Ptolemæus inquit: habet enim nonnihil calidi & frigidi pluuiosi, calidum in sereno signat eleuari, & ecōtra in pluuioso. fit enim arcus à nube rorida sparsa. In diuersis tamen locis diuersa significat: à meridie enim ortus, magnam aquarum uim uehit, notat siquidem magnam aquarum uim esse in aere, quæ in meridie dominari possit. Si

circa

circa occasum refulserit, tonabit & leuiter pluet: si ab ortu circa uesperũ surrexerit, serena promittit. Quo magis arcus fuerit uiridis, tanto magis pluuias portendit: si uerò magis rubens, uentorum indicat flatus: qui si tranquillo aere apparuerit, pluuias & uentos indicat: Sin autem hyemali aere apparuerit, per uẽtos & pluuias breues, aeris claritatem indicat. Iris circa lunam aut lucernam apparens, australes significat aquas: & si duæ perpendiculares irides fiant, & una quidem ab Austro, altera à Borea, & halo similiter, aquam significant.

Iride apparente, nõ potest esse diluuiũ uniuersale usq; ad magnum tempus. Est enim fœdus (ut Moses Ge. nono scribit) quo apparẽte deus homini promittit nõ futurum uniuersale diluuium. Poetę hoc haud ignorarunt, cum iridẽ fingunt deorum nunciam. Virgilius: Irim de cælo misit Saturnia Iuno: nã ab εἴρειν uenit, quod nũciare significat. In iride enim duo sunt colores, rubeus & uiridis: Rubeus ex humido inflãmato fit, significatq; aqueum elementũ non omnino pręualere igneo,

cum ignea natura in iride nonnihil sui habeat. Viridis autem color causatur ex aqueo incocto, ac ideo signat naturam igneam non omnino aquæ præualere simili ex causa: quare apparēte iride, nec conflagratio nec diluuium, nisi multo pòst tempore, fieri potest, uidelicet cū altera natura alteri præualebit penitus: quamobrem tradunt nonnulli sacri scriptores, quadraginta annis ante iudicium non uisum iri arcum, ratione in D. litera inferius scribenda: sed hic physicè loquor: nam secus, credo diem illum & annum palàm haud futurum, ut simus parati, & cæt.

B

BOues cōtra pilum se lambentes, pluuiam indicant. Incipiente pluuia, si boues fortiter comedant, pluuię durationem signant. Bos anteriorem pedē mordens, tempestatem aut aquam significat: si autem in cęlum respiciens olfacit, aquā portendit. Boues magis solito comedentes, & in dextram iacentes, tempestatem indicant. Bos in sinistram coxam iacens, serenitatem indicat.

Buffo-

Buffones uel rubetæ, extra cauernas proprias uespere gradientes, magni in quantitate corporum, & multi numero, pluuiam monstrant.

C

CAtus seu felis, pedum priorũ illinctu, caput cum interscapulio pectinantis in modum & abluentis, si diu palpauerit, pluuias ingruere nõ inepte com monstrabit.

Corui stantes contra solem, si rostra aperiant, calorem significãt. Corui singultu quodam si latrent, rumoremq; in exercitu uolantes faciant, quatientes alis proprijs plus solito, pluuię signum dant. Coruus si depediculetur se super oliuam, aquam significat.

Coturnices, referente Solino, austro flante, nunquam exeunt, flatum humidiorem timentes: aquiloni se credunt, cuius siccitate ac uehementia facilius prouehuntur.

Coruus si in serenitate nõ consuetam uocem habuerit, & superuociferauerit, aquam significat.

Corui siue monedulę si sursum uolent

& clament ut accipiter, aquam ſignant.

Cornix, krahe germanicè, balneans ſe in aqua, & maxime in hyeme, & ultra ſolitum uociferans ſi ſpatietur in ſicca arena, ſignum eſt pluuiæ, ut inquit Virg.

Tum cornix plena pluuiã uocat improba uoce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpaciatur arena.

Cornix ſuper petrã cantans, quã inundatio ſubmergit, aquam ſignificat.

Cornix ſi uelociter bis aut ter clamet, tempeſtatem arguit: ſi mane clamauerit, ſerenitatem arguit: in ueſpere autem tempeſtatem, quietè cantans.

Cygnus in auſpicijs ſemper lætiſſimus ales:
Hunc optant nautæ, quia nõ ſe mergit in undis.

Canũ inteſtina ſi murmurauerint, pluuiam ſignificant. Canis uolutans ſe in terra, uenti magnitudinem ſignificat: in dextram coxam procumbens, tempeſtatem arguit.

Columbæ ſi ueſpere ad columbare tardius accedant quàm ſoleant, ſignum eſt pluuiæ.

Cicadæ

Cicadæ multæ factæ, morbiferum annum ſignificant.

Caligo poſt pluuias, ſerenitatem.

Campanarum ſonus longius auditus quàm ſoleat, ſignificat pluuiã, niſi ſit uentorum cauſa.

Coopercula uaſorum lignеorum ſtrictiora ſolito, pluuiam ſignificant.

Calor in æſtate intẽſior & magis pungitiuus quàm ſolebat, pluuiam citã ſignificat. Æſtate ſi minus tonat quàm coruſcet, pluuiam oſtendit.

Calor inferius ad noſtras regiones expulſus, futuræ niuis extat indiciũ: & ideo cùm ningere debet, aer offuſcatur quadã alba tenebroſitate: cùm uerò futura pluuia eſt, nigra quadam tenebroſitate aer conturbatur.

Calor temperatus eleuat uapores.

Coruſcatio eſt pars aeris ex impetu aeris ignita & ſplendens. Fit autem poſt tonitruum, quia uiſus in inſtanti fit: auditus in tempore.

Coruſcatio ab aquilone tantum, in poſteram diem aquam portendit, & ab ea parte uentum ualidum.

Coruſcatio ab Auſtro uel Fauonio no cte ſerena, uentum & imbrem ab his partibus indicat.

Coruſcatio aere exiſtẽte ſereno, ſignificat calorem. Coruſcatio iuxta horizontẽ abſq; tonitruo, ſerenitatẽ oſtendit.

Æſtate ueſpertinæ coruſcationes, aquam ante tres dies indicant.

Coruſcationes quietãt uẽtos, & quanto tonitrua & coruſcationes fiũt ualidiores, tanto magis uenti quietãtur: uere autem & hyeme minus, ſi eadem ſigna.

Coruſcationum magnarum tempore capiuntur anguillæ quàm plurimæ: quia tunc aquę cauernarum in quibus illæ latitabant, redduntur amaræ, & nutrimento illarum inconueniẽtes, ac lutoſæ ſubuerſæq; propter deſcenſum exhalationum ad illas, et ſic fugientes capiuntur. Flores etiam & herbæ ea de cauſa areſcunt.

Cælum cùm pluſquam ſolito plenum ſtellis uidetur, uapores iam aerem aſcendiſſe ſignificat, & ideo pluuias effundet. Cùm multa ignium iacula in aere apparent ad modum ſtellarũ curſus, qui ſunt uapores igniti currentes & micantes ſtellarum

larum luminibus,relinquẽtes post se caudam,uentorum flatum portẽdunt. quòd si fuerint tales uapores ex multis mundi partibus currentes, diuersos demonstrãt uentos, tonitrua & fulgura ex partibus à quibus uapores ignitæq; trabes fluunt.

Serò rubens cælum,manè indicat esse serenum: cùm manè rubescit, uentus uel pluuia crescit. Cælo sereno existente,nebula parua uentum procellosum dabit: facta pluuia,cessant uenti celerius.

Cometes secundum Aristotelem, nõ est stella: sed creatur & fit ex exhalatione calida & sicca. Accẽduntur autem uapores ita collecti in magnam molem, à motu sphærarum cælestium, mediocri igneo principio,ita ut nec cito conflagrent,nec perpetuo ardeant, affluentibus etiam alijs uaporibus ex terra. Cæterùm quòd ęstum faciant cometæ,facile est iudicare, cùm tam ingens multitudo & uis exhalationum in aere ardeat, per sex integros menses aliquãdo,ut Seneca testatur: breuissimũ uerò durationis tempus (inquit Plinius) septem dierum annotatũ est, maximum octuaginta. Cardanus dicit ho-

rum

rum naturam mediam esse inter corpoream & imaginariam, ac in cælo fieri. Significat autem secundum ipsum Aristotelem, tempestatem uentorumq; intemperantiam. nam siue uno siue pluribus apparentibus cometis, uentus magnus semper emergit aut duratione, aut magnitudine. Quod autem portēdit uredines & siccitates, testantur historiæ, & ratio persuadet. Cumq; siccitatem in aere magnā significet, nil mirum si etiam quæcunque sunt consequentia portendat: sunt uerò hæc, penuria, sterilitas & fames: est enim siccitas nouerca fructuum terraq; nascentium, aliquorum magis, aliquorū minus, ut rusticis quoq; notum. Ex his sequitur pestis. Quoniam autem ab humore sicco cùm in aere abūdet siccitas, sequitur melancholiæ incrementum, ideo etiam manias, dæmoniacos morbos, rabiem canum, luporum et uulpium, & morbos ex cholera & melancholia: deniq; ut habet Aphorismus 7. tertiæ sect. Hipp. in siccitatibus febres acutæ fiunt: & si annus magna ex parte talis fuerit, qualē fecerit constitutionem, tales plurimū morbos oportet

tet expectare. Licet autem cometes mala homini ſignificet, deus tamen bona inde elicit: nam ſi moritur rex unus, fiet fortaſſe alter melior: ſi ſuccedit peſtis, renouatur mundus, uel corrigitur. Eſt item ſignum corruptionis aeris et deſtructionis terræ naſcentium ob æſtum, quo etiam accenſa bile & alijs corporum humoribus, facile ad iram homines prouocãtur, & ad rixas & contentiones. Virgilius deſcribens ciuiles motus ſecutos mortem Iulij Cæſaris, inquit:

Non aliàs cælo ceciderunt plura ſereno
Fulgura, nec diri toties arſere cometæ.

Eſt quoque ſignum terræ motus, bellorũ, mutationis regni, & etiam mortis cõmunis hominum, & animalium uiuentium in calido & humido, & maxime regum, & principũ, diuitumque magis quàm pauperum in illo climate ubi apparet, ob uictus rationẽ diuerſam, &c. Arguit enim penuriam & defectum leguminũ & ſegetum. Cometę apparitio, totũ annũ reddit ſuſpectum, non autem ſolum tempus ſuę apparitionis & durationis: potiſſimũ uerò minatur illi parti uerſus quam radios

ſuos dirigit, & omnibus habentibus ſi-
gnum pro aſcendente, in quo talis come
ta apparet. Si ſcire ulterius uelis ubi detri
menta futura ſint, locũ ad quem tendũt:
ibi enim prælia, ſeditiones, uenti, ſterilita
tes, & morbi acuti erũt: atq; ſi hæc in ecli-
pſibus contigerint, proculdubio natura-
liter eueniunt: ubi autem præter illas, nõ
ita, niſi magnæ & crebræ fuerint. quid ue
rò magis ex ſupradictis euẽturum ſit, ex
cometarum ratione dicendum. De gene
ratione illarũ, uarietate, duratione, ac lo-
cis, &c. potes uidere apud Cardanum in
Commentario 5 ?. lib. 2. De iudicijs Pto
lemæi: in nocte uidẽtur pulcherrimè ſub
crepuſculis: non ita in die, niſi potẽti mo
do. Locus cometes facile dignoſci po-
teſt planiſphærio: nam ſi in ariete, erit in
Germania uel Britannia: & inſpiciendo
quò tendat cauda, hac poterũt diſtingui.
Si diu fulgent, diuturnus erit effectus: Si
matutinæ, celer: ſi parum, breuis. Non di
co tamen cometam eſſe prædictorũ cau-
ſam neceſſariam, ſed inclinantẽ. Frequen
tius autem circa ſeptemtrionem apparẽt:
nec ſunt unius & eiuſdem formę, ſed mul
ti

ti & uarij ac dispares magnitudine, dissimilesq́ colore.

Cardui echinus spinosus ex agris, ubi habitior factus est domum comportatus & in ædium tabulatis, camino uel contignatione, aut alibi appensus, horrentes aculeis, & patentes suas alas si clauserit, seq́ ueluti in nouū habitum pro tempore composuerit, uenientis pluuię signum renouabit, ut in Prouincia omnibus notum est.

D

DElphines, mehrschuuein Germanicè, tranquillo mari lasciuientes, flatum uentorum ex ea parte qua ueniunt, significant: sed quando mare est turbatū, aquam si sparserint, signant tranquillitatem, inquit Aristot. Delphin super mare natans & supereleuans se & immergens frequēter, aquā aut tempestatē denotat.

Diluuij signa recensurus, à remotis prius incipiam. Arescentia igitur & siccitas humidorum corporum signum est remotum futuræ pluuiæ: nam significant uapores humidos, qui sunt antecedentes pluuiarum causæ, eleuatos esse, ac continuò

eleuari, donec uapores (sunt enim de natura aquæ) absentibus stellis calidis frigescant ac inspissentur, & in causas pluuiarum coniunctas trãseant. Sequitur hinc ex mente Theophrasti, nunquam fore diluuium uniuersale nec particulare, quin in eadem regione uel sibi contermina ad minus per annum pluuiæ omnino abfuerint: quoniam magnum effectum oportet causam magnã antecedere. non enim potest diluuium esse, nisi uapores multi & magni ueluti antecedentes causæ præcesserint. Secundum signũ & ualidius est, si cum antecedente uredine ac siccitate fuerit naturalium fontiũ siccitas: quo namq; plurium fontium hæc siccitas fuerit, eò futurus imbrium excessus erit maior. Tertium adhuc maius, si cum siccitate naturalium fontium, fuerit fluuiorũ aliquorum, uel plurium deperditio, in ea regione in qua hæc euenerint, diluuium esse futurum significant, uel in sibi cõtermina. Quartum adhuc efficacissimũ, si cum fontium ac fluuiorum arescentia uerit maris alicuius aut aliquorum, aut ex parte, aut ex toto diminutio, diluuiũ significat

gnificat regionis, uel plusquam prouinciale. Declarauit siquidē Aristoteles, maria noua fieri ex reliquijs magnorum diluuiorum: arescere uerò denuo per generationem nouorum diluuiorum: per hūc enim modū probauit, quod nunc est mare, olim fuisse terram: & quod nunc terra est, multoties fuisse mare. Quintum, si in æstate apparuerint iacula, trabes, dolia, cometæ plerunque magnæ: quo namque plures maioresque fuerint, hyemem significabunt diluuiosam, uel magnis pluuijs et imbribus abundantem, uel si nō hyemē (ob propinquitatem) saltem uer tale fore demonstrabunt. Huius signum fuere igneæ acies sanguinem emittentes, quæ anno Christi 570. apparuere: nam post has pluribus diebus, continuis imbribus tanta aquæ ui auctus est Romæ Tyberis fluuius, ut magna populi strage humiliora loca submergeret: ac similiter alijs quibusdam in ciuitatibus & locis contigit. Sextum, si æstate in cælo aut etiam in terra hiatus, quos Græci chasmata uocant, frequenter pluribusque in locis apparuerint, hyeme sequente uel uere in ea regio

ne diluuium portendunt. nam magnam uaporum copiam exhalationumq; ad cælum ascendisse portendunt, quæ demum in aquam uertuntur. Septimũ, si in cælo uoces, soni, armorum strepitus, tubæ, aut sub terra uel è terra mugitus ut boum audita fuerint (ut in paludibus contingere posse Aristoteles probauit in Problematibus) in proxima hyeme diluuiũ præsagiunt, tanto quidem maius, quâto hæc pluries & pluribus in locis audient: quoniam hęc uapores multos & magnos eleuatos esse ad cælum, eleuariq; continuo, designant, qui pluuiarum & illuuionum causæ sunt. Proxima uerò signa & cõiunctæ causæ plures sunt, de quibus in libro hoc particulatim diximus, quæ scilicet pluuiam indicant, ut halo, iris seu arcus cælestis prope orientem, luna uel sole occidente: & si nocte dieq; pluries. Aliud signum sunt duo soles uel duę lunę, licet rarissimè uisi sint, cùm tamẽ in austro spectantur, diluuium signant in die soles, in nocte lunæ. Significant enim uaporũ ingentem multitudinem imò ingentissimã esse in nubes pluuiales conuersam. Ex

anima-

animalibus etiam uerissima colliguntur signa, ac ferè impossibile est naturaliter fieri diluuium, nisi noua quędam animalia, quæ aut sub terra, aut in syluis, aut in aquis degebant, præapparuerint, uaporum motu perterrita: quæ uerò ab aquis uictum quærũt, ex magna siccitate aquarumq; inopia regionatim mouebuntur, ut aquas quærant. Vnde fit ut terrestria è syluis montibusq; ipsis ad plana cultaq; ipsa loca ueniant, uocibusq; horridis ac uarijs pro diluuij futuri metu langueant: ut de lupis alijsq; notum est. Sciẽdum tamen naturaliter uniuersale diluuium fieri non posse: non enim fit nisi propter excessum imbrium in tota terra, modò sol nec per se nec ui alterius stellæ potest habere æqualem uim in tota terra, ut talem excessum faciat. nec potest esse uniuersale, nisi uniuersaliter nubes colligantur supra totam terram: at sub torrida zona nõ colliguntur, ergo uniuersale esse non potest: oporteret enim ut sol absens esset ab omni regione. Noeticum diluuium fuit penitus supernaturale. Idem de uniuersali conflagratione dico.

Deſiccatio rerum in tempore hyemali & pluuioſo ſubito facta, ut papyri & marmoris, ſignum eſt gelu.

E

ERinaceus, echinus Græcè, igel Germanicè, uulgo ericius terreſtris, facit duo foramina ubi habitat, unum uerſus Boream, aliud uerſus auſtrum: quodcunq; horum obſtruerit, ea ex parte uentum ſignificat: ſi autem utrumq;, uenti arguit magnitudinem.

F

FOrmicæ cõcurſantes ſi ante oua gradiantur, ſignant pluuiam. Formicæ in concauo loco exiſtentes ſi oua extulerint ex centro ad circumferẽtiam, ſeu ex intus ad extra, aquam ſignificãt: ſi autem deorſum tulerint, ſerenitatem.

Fulica (Græcè dicitur ὕπποσ, uulgo Italico follata ſiue follega) & anates tã ſylueſtres quàm domeſticę quatientes alas, aquam ſignificãt: ſubmergentes uerò ſe, & alas quatientes, uentum præ ſe ferunt.

Fauillæ ex lucerna, uentum ſignificãt aut aquam.

Fuligo cadens ab euaporarijs magis quàm

quàm ſoleat, pluuiam ſignificat.

Falx nigra quę ſecuit herbas, pluuiam indicat.

Fumus albus ſi eleuetur (ante ſolis ortum & poſt ſolis occaſum) ſupra aquas & paludes ac prata, calorem & ſerenitatem diei proximæ ſignificat: ſi manè, ea die: ſi nocte, diē craſtinam calidā indicat.

Fulmē eſt pars aeris colliſione aliqua uſq; ad obſtaculum cum impetu ueniēs: uel eſt exhalatio calida & ſicca à nubis lateribus uiolēter extruſa cum impetu uel incendio. Non eſt ergo fulmen ſemper lapidea ſubſtantia, ut quidam aſſerunt: ſi enim lapidea ſubſtantia eſſet, non huc & illuc diſcurreret, nec rurſum reuerteretur: cumq; aliquod corpus feriret, carnem diuideret, oſſa confringeret. Eſt autem materia craſſa, terreſtris, uiſcoſa, ualde decocta & exuſta, & ſæpius in nigrum uel rubrum lapidem uertitur, aut lapideum fulmen: eius uerò forma eſt ut ſit acutus altera ex parte, propterea quòd ad eam uapor primo inclinabatur cùm decoqueretur: hic uerò cadēs à nube muros & arbores penetrat, nedum animalia, ut notū

eſt. Si ergo exhalatio illa, quæ eſt fulmē, ſit plus calida quàm impetuoſa, partes ſuperficiales alterat ſine interiorū partium læſione, quoniam propter modicum impetum moram ſufficientem in ſuperficialibus partibus efficit, atq; ita caliditas ſine penetratione cōburit pilos totius corporis ſine uulnere. Sin autem fuerit ualde impetuoſa, ſed craſſa & multa, ac corpora quib. occurrit fuerint dura, illa frangit ad minutas partes: aliqua percutit cū uulnere, ruina, fiſſuris, ut in arborib. cernere eſt. at ubi hæc exhalatio fuerit æqualis quo ad impetum & caliditatē, utrunq; facit, quoniā alterat & uulnerat. Plinius libro 2. cap. 53. fulminum plura genera facit: quæ ſicca ueniunt, non adurunt, ſed diſſipant: quæ humida, non urunt ſed infuſcant: tertium quod clarum uocant, mirificæ eſt maximè naturæ. Ideo autem citius fulmen alta ſternit, quia cùm ab alto obliquando deſcendat, citius alta reperit. Sola uerò exhalatio ea facit fulmen lędens, quæ craſſa eſt, ideoq; reſolutioni reſiſtit, adeò ut in terram cadat antequam reſoluatur. Cuius autem exhalatio eſt tenuis

nuis,nō pertingit ad terram. Effectus uerò fulminum circa ea quæ contingūt, potius sunt admirādi,quàm causa inde quærenda. Quis enim dignam inueniat causam quomodo fulmen integris & illæsis loculis aliquando conflat argentum: manente uagina,gladium liquefacit: circa lignum dilatatum ferrum, distillat: quòd fracto dolio, uinum stare facit, nec ultra triduum ille rigor durat? Vinum quoq; fulmine gelatum, cùm ad priorem redit habitum,potatum aut exanimat, aut dementes facit. Sed cùm physicus sim,conabor effectuum causas proprias immediatasq́; reddere. Vnus est igitur effectus quòd in casu magni tonitrui magneq́; coruscationis,uina in dolijs corrumpuntur atq; subuertūtur:imò (ut Plinius inquit) dolia exhauriuntur intactis operimētis, nulloq́; alio uestigio derelicto:huius autem causa est, quòd putrefactio est extraneatio quædam propriæ atq; innatæ caliditatis: cùm uerò exhalatio sit calida & sicca, subtilis multum ac penetrans,magnoq́; impetu descendens,magna cū uiolentia per dolij poros transit ad uini sub-

 stantiam

ſtantiam, alteram eius propriam & innatam caliditatem, demumq́; illud corrumpit: imò etiam, ut dictum eſt, aliquãdo dolium fulmine percuſſum frangitur, & tamẽ adhuc ſtat uinum, nec effunditur: cuius cauſa eſt, quoniam exhalatio illa quæ cadit cum fulmine ignea eſt, ideo in uino circũcirca cruſtam inducit ad pellis modum, quæ durans per tempus retinet uinum ne effundatur: ſimili ratione de alijs liquoribus. Secundus effectus eſt, quòd omne fulminatum redditur uenenoſum, ut uinum, uel animal, aut quoduis: nã exhalatio illa ſicca atq; uſta urens multas uini partes, uel animalis humiditates per uiam ſuffocationis aut prohibitæ tranſpirationis, ea reddunt uenenoſa: & propterea ſapore & odore ſulfurea fiunt omnia. Tertius eſt, quòd bibens uinum fulminatum (ut ſuprà dixi) uel animal fulminatum comedẽs, aut ſubito moritur, aut fit demens. Cauſa uerò eſt, quia ex ueneno derelicto hæc uis acquiritur, quæ uel necat, uel dementem reddit. Qua etiam ratione fit, ut animalia uenenoſa ſi fulminentur, in ſua uenenoſitate corrigantur,

nam

(nàm uenenum ueneno pellitur ſæpius) quia propter coruſcationis exhalationẽ humor uenenoſus extinguitur, paulatim cum fulminis exhalatione euaporando. Quartus quòd in caſu tonitrui & magnę coruſcationis oua gallinarũ aut franguntur, aut ſterilia fiunt: cauſa uerò, quoniam coruſcatio quæ eſt exhalatio cùm oua ferit, aut eſt craſſa, & ſic illa frãgit: aut eſt tenuis, & ſic penetrans per poros ouorum ſpiritum gignitiuum caloremq́; innatum in albumine contentũ diſſoluit, ſicq; ſterilia redduntur. Præterea fulmen aliquando corporis pilos urit, ut inguinis, axillarum, & femoris, non lædens corpus. Aliquando corporis colorem alterat, & nihil præterea aliud. Aliquando interficit, nullumq; uſtionis uel fulminis ueſtigium derelinquit. Aliquando contrà in interfecto à fulmine apparet uſtionis ſignũ. Præterea omne percuſsũ fulmine, caput uertit contra fulminis impetum. Arbor inſuper fulminata, aſtulas euulſas contra fulmen erigit. Miraculum non paruum ſcribitur à multis, quòd cùm tres homines deambularent, ex caſu fulminis, is eorum

qui

qui prauior erat raptus fuit ad ſecundam uſq; aeris regionẽ. Multa quoq; alia ſcribuntur, quorum cauſæ perſpicuę ſunt ex his quæ diximus. Poſt hæc opportunum eſt, ut cùm medicus ſim, etiã remedia cõtra fulmen deſcribam. Ac primũ quidem eſt murus aheneus, nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa: nam conſcientia bona uitæq; innocentia tutum apud Deum reddunt, ſine cuius nutu nec foliũ cadit, ac propter peccata ueniunt aduerſa. Naturalia uerò remedia ſunt primo, ut inquit Plinius, laurus arbor: unde antiqui fulmen timentes, lauri coronam ſuo capiti imponebant, ut Tyberium cælo tonante ſolitũ eſſe, ſcribit Suetonius. Vitulos marinos fulmen non percutit, ideo tabernacula fiant pellibus eorum. Antiqui corrigiam ferebant ex horum pellibus contra fulmen ualidam, naturali antipathia. Aquilam non ferit fulmen, hac ratione principes per eorum caſtra ſolebãt aquilas educare, quòd à fulmine pręſeruarẽt, ut lib. 2. dicit Plinius cap. 57. Fulmẽ occæcat, & aſpicienti ipſum facies intumeſcit: remedium eſt in fulminis ictu faciem

oculos

oculos, totumq; corpus operire, beneq; integere, aures etiam obturare, ne nimio sonitu dissoluantur. Valet à proprietate contra fulmen ferrum: unde & ferentes ferri multum, à fulmine non læduntur, potissimum si tempore ictus ferrum multa aqua aspergatur. Narrant autores boni corallum contra fulmen ualere. Ferũt lapidem qui cũ fulmine cecidit (ut aliquando contingit) si in ostio suspendatur, domum à fulmine præseruare. Fertur etiam dormientes ac prægnantes nequaquam fulmine tangi. Est & remedium ut (amota superstitione) omnes urbis campanæ sonentur imminente illo tempore: nam ui soni mouentis aerem sursum & ad latera, exhalationes ad tertiam aeris regionẽ expelluntur. Tempora et loca fulminum etiam referente Plinio libro 2. hyeme & æstate rariora fulmina, contrarijs de caussis fiunt, quoniã hyeme densatus aer nubium crassiore superficie inspissatur, omnisq; terrarum exhalatio rigans ac gelida quicquid ignei uaporis accipit, extinguit. Vere autem & autumno crebriora fulmina sunt, corruptis æstatis hyemisq;

causis

causis. Crebriora spectantur cùm sol per sagittarium decurrit, & hanc fere ob causam poetæ signum illud sagittarium appellarunt. Hac ratione nec Scythia nec Ægyptus fulgurant. Scythia enim præ nimio frigore exhalationem non habet: Ægyptus pre nimio calore illas resoluit: qua de causa in Italia fulmina crebra sunt; quia mobilior aer mitiore hyeme, & æstate nimbosa semper quodãmodo uernat, uel autumnat. In Campania hyeme & æstate fulgurat, quod non in alio situ cernitur: nam illic semper uer est. Quid autem portendant, breuibus accipe: Quo in anno fulmen magna ædificia precipuè templa elidit, frugum inopiam ac sterilitatem præsagit, & maxime fructuũ sui tẽporis.

G

GAllinæ si ultra solitum se concutiãt in aqua, uel segregentur plures earum in uno loco simul, & in pluuiæ principio quærant tecturam aliquam se protegentes à pluuia, signum est magnæ futuræ pluuiæ. Galli cantus in nocte citius ꝙ soleat, mutationem aeris aut uentum ostendit. & paulo post occasum solis

cantans

cantans, indubitatam pluuiam prædicit: modo non æstate fuerit: motum enim uaporum qui sursum petunt sentiẽs, expergesit & cantat.

Grues ab imis uallibus fugientes, pluuiam significant. Quando grues uolãt nec reflectuntur uel non reuertuntur, serenitatem significant: non enim uolant, nisi utiq; uolãtes prius serenitatem uiderint. Grues abeuntes, tempus hyemandi indicant.

Gelu primum quod anno quouis accidit, si dissoluatur cum pluuia, quodq; gelu subsequens illo anno, cum pluuia pro maiori parte dissoluet̃: si in principio gelu uenti fuerint durantes orientales, gelu duraturum significant.

H

HErodius, id est ardea, in matutinis clamans, aquam significat: super uerò mare uolans & uociferans, uentum præsignat.

Halos si æqualiter constituatur & appareat, serenitatem significat. Est aũt corona quę circa solem aut lunam cõgregatur: cùm enim in nubem nigram finitur,

imbrem

imbrem præſagit. eoq́ plus, quò ſæpius aut continuatis diebus & noctibus appa ret: nam etiam de illuuione timendum.

Hirundo circa aquam uolitans, ſi ſæpe percutiat aquam proprijs pēnis, uel uen tre paludes uerberet, pluuiam indicat.

I

IGnis flamma ſi flexuoſe uolitet, aut cū luminaria ex ſe flāmas elidunt, uel uix accēdantur, aut ſublatis ollis ab igne eiſ- dem carbo ignitus adhæreat, aut cùm ig nis ſcintillas emittit, uel cùm cinis in ig- ne concreſcit, carbóue ignitus uehemen ter pellucet: hæc omnia ſignificant uen- tos, coruſcationes & tonitrua: ſimul ſunt futuræ pluuiæ ſigna.

Iuncturæ patiētium podagras, & oſſa fracta non bene curata, ſi doleant, plu- uiam notant.

L

LVſciniæ domeſticæ (præſertim ma- res) ineuntem brumam cātu admo- dum uocali tacentibus reliquis produt.

Lampyridarum ſeu noctilucarum ſtel lantes uolatus, maturitatis ordei ſignum dant ruſticis.

Lupus

Lupus ululās; tempestatem significat: lupus cùm ad laborata, id est culta uenit, & tempestatis tempus haud sit, tempestatem confestim significat.

In æstate, interlunio tēpus est calidius, quia luna nobis proxima est: in plenilunio frigidius, quia cùm sol sit nobis proximus in æstate, luna illi opposita erit à nobis remota. in hyeme autem plenilunia faciunt tepidiores noctes, quia luna nobis proxima est: ut nouilunia frigidissimas, quia luna abest à nobis.

Lunam conspice tertia die ante cōiunctionē, quādo scilicet luna apparet cum cornibus subtilibus, aut post tres dies à solis coitu quando apparet in occidente cum cornibus: quæ namq; luna apparuerit in talibus temporibus clara & nitida, & à nullo uapore circumdetur, aerem serenum significabit: sed si luna subtilis apparuerit & rubea, & illa pars lunæ quæ non est luminosa à sole apparuerit clara, & cum quadā agitatione, uentorū flatū portendet, qui ex illa mundi parte procedent, à qua colores ueniunt & circa lunā recedunt. Si uerò luna nigra in talib. prædictis

dictis temporibus apparuerit aut uiridis & spissa, hyemalem aerem atque pluuias nunciabit. Ægyptij obseruarunt, si luna quarta exorta puro nitore fuerit, esse certum serenitatis signum: quod & Plin. lib. 2. cap. 46. Conuenit quoque ut lunã contempleris tertia die ante oppositionem, scilicet quando est plena, uel die post oppositionem: & sic etiam tertia die anteque luna sit media in lumine, aut tertia die post dimidiationẽ sui luminis: quæ si clara sit & nitida, & à nullo circumdetur uapore, serenitatem significat. Si uerò rubea fuerit, & pars nõ illuminata à sole clara apparuerit cum motu quodam scintillatiuo, flatus uentorum significat: utque superius diximus, ab illa parte procedent uenti, ad quam ipsam declinat. Si uerò nigra fuerit aut uiridis & spissa, hyemalem aerem atque pluuias nunciabit. Est & alius iudicandi modus, ut circulũ respiciamus qui apparere solet circa lunam: qui si fuerit unus & clarus, qui paulatim destruatur, significat aeris claritatem: si uerò circa lunã duo apparuerint circuli aut tres, significant aerem hyemalem, quia uaporum

rum abundantiam indicant & crassarum fumositatum. quòd si circuli tales fuerint clari, ad ruborem uergentes, & quasi abscissi, fumositates Martis naturam sapientes demonstrant: abscissi, motum fumositatum significant, & ideo uentorum potentissimos flatus portendunt & aerem hyemalem. Si circuli tales fuerint liuidi, seu nigri, aut turbulēti, aerem hyemalem cum grandinibus significant. Circuli circa lunam abscissi, si ad nigram uiriditatem declinauerint, significant aerem hyemalem pluuiosum cum grandinibus & uentis: & quāto plures fuerint, tanto magis multam demonstrant fumositatem & spissam. Circulus lunæ si dilapsus fuerit ęqualiter, & in semetipsum euanuerit, significat futuram aeris tranquillitatem. Cùm uerò in unam partem quasi ruptus cesserit, illic uentus erit unde scinditur: si pluribus locis ruptus fuerit, tempestatē in mari nautæ expectant.

Circa lunam plures halones, pluuiam nunciant.

Plena luna nigra, præsagit aquas.

Lunæ rectitudo quando inclinat, borealis

realis eſt menſis: quando autem fuerit deorſum, auſtralis. Intelligo autem lunā primam poſt coitum, & per rectitudinē, cornua recta.

Luna rubens uentat, pallor pluit, alba ſerenat.

Lunæ motus per cæli quadras, magnū habet dominium ſuper corpora humida: & ideo per ſuum lumen, & principalius per ſpecialem eius influentiam, facit mare tumeſcere & detumeſcere, fluere & refluere ſecundum diuerſos eius reſpectus ad ipſum, & ſecundum quod fiunt in maiorib. aut minoribus fortificationib. ſuis. Hoc etiam fit quia luna habet proprietatem cum oceano non cum alijs. Vnde dum luna mouetur ab oriente in meridiem, facit ipſum mare tumeſcere, & ex conſequenti fluere: cùm autem mouetur à meridie in occidentem, facit ipſum detumeſcere atq; refluere: & conſimiliter dum luna mouetur ab occidente ad angulum noctis, mare iterum fluit: & dum mouetur ab angulo noctis ſeu à ſeptemtrione ad orientem, iterū refluit. Sunt tamen aliqua maria adeo craſſa ſeu ſpiſſa, quòd

quòd talem effectum à luna recipere nequeunt, ut ſunt maria mediterranea: & aliquod eſt mare in craſſicie medio modo ſe habens, q ſolùm ſemel in menſe fluit & refluit. Flumina autem & ſtagna propter eorum ſubtilitatem inſenſibiliter euaporant, ideo tumeſcentiã aut detumeſcentiam notabiliter non patiuntur.

Littora clamantia, uentoſa ſunt, & po tiſſimum ſi ſubleuentur.

M

MOntes halitũ denſum & craſſum uſqueadeo ut ne à ſole quidem & uento diſpici poſſit, perſpirare uiſi, futuræ pluuię ſigna omniũ oculis admouent.

Mons qui ante eſt, ſi ſonuerit, uentoſum eſt.

Milui ludentes & ſpaciantes in aere, alter cum altero uolando, ſignant calorem, ſiccitatem, aeriſq; ſerenitatem.

Muſcæ paruæ, ſi parum ante ſolis occaſum congregent ante ſolis radios ad modum formæ pyramidalis & ludant, ſignũ eſt caloris & ſerenitatis craſtinæ diei.

Muſcæ atrocius mordentes quàm ſoleant, petentes os aut oculos hominis, al

riúsue animalis, pluuiam significant.

Maris tumor & agitatio significat tempestates, uentos & pluuias. Mare subleuatum, & littora clamantia, uentosum. In mari si fiant pappi multi qui fiunt à spumis, uentum significant magnum.

Marina in tempestate canentia, serenitatem notant.

Mergorum è flumine celer uolatus & clamor, pluuiam & uentos significabũt.

Mare plus solito cæruleum apparens, Austros nũciare tradũt: atrũ, Aquilones.

N

NOctua in imbre garrula uel sereno tempestatem indicat: quæ & uociferans in tempestate, serenitatem notat: & nocte, tempestatem, quiete cantans.

Nubes dum est integra, & spiritus intus discurrens, sonum æqualem & continuum atq; mugitibus similem reddit, huiusmodi tonitrua uenturi imbris sunt prænuncia. Sed cùm nubes in modum uesicæ eliditur uel exploditur, fit sonus acutus, quo educto concidunt homines & exanimantur, quos propriè Attonitos dicimus.

Nubes cùm sereno cælo in altũ feruntur, ex quacunq; mundi parte fiat, uentos emersuros ab eadem mundi parte significant. Si nubes globarent, appropinquanteq; sole discutiantur, & hoc ab aquilone fiat, uentos demonstrant.

Nubes parua, si post serenitatẽ factam apparuerit in aere distensa & diuulsa, nõdum cessat tempestas. Nubes apparentes in aere quæ assimilantur floccis lanæ, aliquando significant pluuias cum frigore, sed non multas: nam flocci uaporum crassiciem ostendunt.

Nubes quæ apparent gradatæ & siccę ad modũ ouiũ gregis, uentos denũciant.

Nebulosa tẽpora sunt serenis calidiora, cæteris paribus: causa autem est, quia serena tempora sunt exhalationum magis expertia: nebulosa uerò plena sunt exhalationibus, quæ suo calore aerem calere faciunt.

Nubes nigræ in aere pluuias inducũt: albæ uerò grandines tempore æstiuo: hyemali uerò tempore, albæ nubes, niues demonstrant.

Nubes in montium cacuminibus inci

dentes, pluuias significant.

Quædam est caligo seu nebula cõtingens tempore sereno, quæ si sursum petat, per condensationẽ transit in nubem, estq; signum pluuię. Altera accidit in pluuia, & decidit ex nubibus ut eius excrementum, estq; serenitatis signum.

Nebulæ igitur in aere apparentes, si cadant & nõ ascendant superius, aeris purgationem significant, & serenitatem. Nubes albæ cùm multæ apparuerint, & præcipuè in horizontis parte in uespere per duos aut tres dies continuos tempore hyemis, frigoris & niuis extat indiciũ. Turbatio aeris ad pluuiã, & nubes si sint magis quàm soleant albæ, significant niuem, & præcipuè cùm post talem apparentiam, aer aliquantulum calefactus sentitur, propter calidum quod de nube expellitur.

Nebula maris, si terram petat uẽto sibi contrario, pluuiam significat.

Niues cadẽtes in principio gelu, si subtiles & minutæ fuerint, fortius gelu notant: si uerò latæ partes cadẽtes niuis, signant citam gelu dissolutionem.

Nemo-

Nemorum fragor, & commotio foliorum, uentos & tempestates indicat.

O

OVes tenellas, si ante maturum tempus Venerem experiantur, futuræ pestis esse præsagium affirmant.

Oues præter solitum nimis pascentes pluuiam præsentiunt.

Olei scintillatio in lampadibus ardentibus, pluuiæ signum est.

Oues aut capræ quãdo coiuerint, tempestatem longè significant: oues si manè coeunt, manè tempestatem indicant. Autumno si oues aut boues fodiũt & iaceãt uniti ad inuicem habentes caput, hyemẽ tempestuosam portendunt: tardè coeuntes, serenitatem.

P

PLuuia aut nix quia rarò absq; uento cessare abigiq; solet, idcirco utraq; si insignis erit, flatuosum aerem nõ procul abesse testabitur.

Pluit rarò uel parum frigidissimis temporibus aut calidissimis: nam frigoris accessio nimia, uaporum eleuationem atq; inde nubes prohibet, calor nimius citò

nubes dissoluit, uel diuidit.

Pruina cadens in uere & autumno, serenitatem illius diei & caliditatem significat aliqualem, secũdum anni tempora. Fit autem in locis et temporibus frigidis: fitq́ ex uapore qui immediate uertitur in gelicidiũ: significat etiã cùm apparet in triduo futuram pluuiam, ob uapores maiores.

Pedes si sudauerint, australis est mutatio, idemq́ signum nebulæ.

Pruni si bene fructificauerint, tempestates multæ uehementer fient.

Porci seu sues manipulos fœni si dilacerent & abscondant, pluuiã ostendunt.

Passer clamans manè, tẽpestatẽ signat.

Pecora exultantia si indecora lasciuia ludant, pluuiam portendunt.

Pulices mordaciores existẽtes, pluuiã significant.

Pauones ultra solitum clamantes, pluuiam declarant.

Picus auis, Specht Germanicè, quę & pluuiæ auis antiquis dicta est, ualidius q̃ pro more stridere si obseruabitur, certò imbres indicant.

Plane-

Planetæ in ſuis ſtationib. maxime ſuas uires exerunt: Saturnus enim frigiditatē facit, Mars calorē, Iupiter temperamentum & ſerenitatem, Venus pluuias. Ingreſſus quoq; planetarum in ſigna ſui caſus, tempora mutant.

R

RAnæ plus ſolito ſuum proſequētes garritum, pluuiam ſignificant.

Et ueterē in limo ranæ cecinere querelā.

Ros ſi manè non apparuerit, dum tamen à uento non impediatur, pluuiā uel gelu ſignificabit, ſecūdum anni tempus.

Ros fit ex uapore qui immediate in aquam conuertitur. fitq; in temporibus & locis temperatis.

S

SAlamandra uiſa, ſignum pluuiæ eſt.

Starnes ſi manè uolauerint coadunatę, manè erit tempeſtas: ſi autem tardè, tardè & multo tempore erit tempeſtas: & ſi reuertantur uolantes, tempeſtatem ſignificant.

Sciurus, Germanicè eychhorn, tempeſtatem præuidet, obturatisq; quà ſpiraturus eſt uentus cauernis, ex alia parte fores

res aperit, ut inquit Plin. lib. 8. cap. 38.

Sol cùm oritur aut occidit clarus, ita quòd nõ tegatur ab aliquibus nubibus, serenitatem aeris in tali die significat. Si uerò in eius ortu circulus aliquis circa solem apparens diuersorum colorum fuerit, uel ad igneum ruborem declinauerit, aut solis radij per nubes transeuntes rubei fuerint & protensi, ita quòd uideant eius radij tanquam iacula, & rubei extra circulum separatim, talia accidẽtia significant uentos fortissimos: colores namq; rubei Martis naturam indicant; quare fumos & siccos uentos demonstrant.

Sol occidẽs ruber, uentosus est: quòd si post occasum solis in occidentali plaga nubes rubeæ ut carbones accensi apparuerint, certum uentorum signum sunt.

Sol si ruber uel puniceus ante eius occasum uideatur, præsertim per magnum tempus ante occasum, uel per totũ diem, & in occasu appareat magnæ quãtitatis, uentos sine dubio nunciat.

Sol cùm orit̃ aut occidit, si circa ipsum nubes fuerint nigrę aut uirides, aut nigrę cum permixtione uiriditatis, & circulus circa

circa ſolem ſic apparens, aut aſcenderit cum nubibus nigris, aut uiridibus, aut ad uiriditatem tendentibus, aut ab ambab. partibus ſol habuerit nubes extēſas, pluuias & aerem hyemalē in tali die aut nocte ſignificat: pro diurnis qualitatib. obſeruatur in ortu, pro nocturnis in occaſu.

Sol ſi magnus exoritur aut occidit, pluuiarum præco eſt. quia ſolis illa magnitudo apparet propter aerem craſſiorē, atq; ita ſignificat uapores pluuioſos inter ſolem & nos interponi. Halo circa ſolē cū non celeriter reſoluitur, nunciat pluuiā. Fit enim roridis & pluuioſis uaporibus interpoſitis. Parahalius circa ſolem unus uel plures, eſt magnum pluuiæ ſignū, eadem cauſa. Sol concauus aut maculoſus, uel ſub nube oriens aut occidens, eſt pluuioſus: cauſa ex prædictis eſt.

Scillæ flos, ut Berytius ſcribit, uirgata ſpecie proſiliens, modo non celeriter emarceſcat, largos frugū prouētus ſignat.

Sole deſcendente ſi ſubſtiterit nubes à qua fundant̃ radij, tempeſtatis eſt ſignū: & quando æſtuoſe occidit aut orit̃, ſi nō fiat uentus, aquæ ſignum eſt.

Sol ubi nascētē maculis uariauerit ortū,
Conditus in nubem, medioq; refugerit orbe,
Suspecti tibi sint imbres. Virg.

Sol oriens calidus & non scintillans, uentosum est signum: & si concauus uideatur sol, uenti aut aquæ signum est. Et si multis diebus calidus, siccitatē & uentos diurnos significat.

Signa in sole & luna, nigra quidem aquæ, rubea autem uenti. Sole occidente tempore hyemali, si clarior & rubicundior apparuerit quàm soleat, & tunc Boreas aut alius frigidus uentus flauerit, in sequenti nocte gelu significat.

Serenitatis signum est in pluuijs, cùm splendor apparet in septemtrione: in austro uerò tumorosa nubes plerunq; serenitatis signum est.

Senes & alij qui læsa ossa habent, & quartanarij, cùm frigore lædūtur, gelu significant.

Salsæ carnes uberius si humectentur, & sal in uase liquescens ultra solitum, signa sunt pluuiæ.

Stellæ undecunq; uideantur currere,

uentus

uentus exinde erit:ſi autem undiq;, uentos multos indicant: nam prius illic uentus eſt quàm apud nos, ab eoq; feruntur. Stellę ſi in hyeme clariores apparuerint, magni extat frigoris indiciū. Stellæ ſcintillantes hyemali tempore, magnum frigus & gelu demonſtrant.

Stellæ ſi maiores apparent quàm conſueuerint & lumine & quantitate, uentū ſignificant.

Sterilitatis eſt ſignum, ſi in galla quercus naſcatur aranea:eſt enim aranea frigidum ac ſiccum animal,quę qualitates generationi omni ac uitæ ſunt contrariæ.

Frugum ſemina cùm leuia fuerint aut corrupta , ſterilitatem in eo genere futuram nunciant.

In fructibus etiam illud fermè perpetuo uerum eſt, ut maximam ubertatē maxima ſterilitas ſubſequatur,ſeu exhauſtis arborum uiribus, ſeu quomodocunq; læſis germinibus.

Sterilitatis etiam aut penuriæ ſignum, imò uerò cauſa potius , ſunt horrida bella,per quorum deploratam licentiam, & penè dixerim fatalem tyrānidem, armen

ta arationi destinata passim abduci, horrea compilari, granaria incendi, aut ab auaris claudi, sementes euerti, & colonos partim trucidari, partim captiuos agi: nemo sine lacrymis, & suorum proximorũ iactura irreparabili audit, uidet, experit̃: qua etiã de re Psaltes inquit: Dissipa gentes quæ bella uolunt.

Si in uere sint signa frigoris & siccitatis, in fine ueris cadet pruina iuxta plenilunium, & erũt paucissimi fructus eo anno, uini fermè nihil. Si uer futurum sit siccum, pauci erunt fructus & boni & penuria frumenti. Quòd si uer frigidũ, fructus erunt serotini.

Si uer & ęstas humiditate superflua madebũt, aut caligo uel pruina cum austris pluribus diebus (dum omnis parturit arbos, dum omnis floret ager) inualescere deprehendetur, fructuũ inopiam illo anno, aut saltem corruptelam ualide formidabis, multiq; erunt morbi.

Si æstas sit siccior, erit penuria frumenti: fructus æstiui erunt salubres: pisces morietur: morbi acutissimi. Si uerò calidior, erunt & morbi multi, & multa fructuum

æstiuo-

æstiuorum copia. Si frigidior, incolumis annus, fructus serotini. Autumnus humidior putrefacit uuas, uinaque facit quæ uere peruertuntur. Si sit ultima parte humidior, sequenti anno erit penuria frumēti. Si siccior in prima parte, erit eo anno milij penuria. Si calidior, erit morbosus atque omnino malus. Si frigidior, autumnaliū fructuum fiet iactura in quanto & quali. Hyems frigida & sicca laudabilis est: frigidissima occidit arbores, maxime quæ cælo calido gaudent, ut punicū malum, ficum, persicum, malum medicum, ut citria, arantia, limuniaque. Si magis sæuiat, uitem & oliuam, cerasa & chrysomela. Calida uerò & humida hyems, insalubris & segetibus inimica. Omnis denique immoderata intēperies, mala: & peruersio temporum etiam mala, uel æqualitas illorū. Ventorum quoque multitudo noxia fructibus est, paucitas segetibus. Totius anni tranquillitas de pestilētia suspecta est. Vniuersalis temporum diuisio est hæc: Nostro tempore uernum æquinoctium est die decima Martij. Solstitium æstiuū undecima Iunij. Æquinoctiū autumnale

decimatertia Septembris. Bruma, undecima Decembris.

Niues permultæ anno quopiam è cælo peropportune descendentes, frugum terræ (modo cætera consenserint) copiã (ut grandines inopiam) significant: nam cùm debitis temporibus nix accidit, herbas fœcundat, ac pabulat semina. materia enim niuis multum habet terrei calidi aerei commixti, quod paulatim egrediens bonum præbet seminibus pabulum, unde gignitiuũ spiritũ ex calido illo augẽt, aluntur(que) terrestri parte cũ humido mixta: fœcũditas enim tum ab humore, tum à calore solis fit: unde inutiles ferè & steriles in umbrosis locis nascuntur plantæ. Virgilius primo Georg.

Sedulus obserua cũ se nux plurima syluis
Induet in florẽ, & ramos curuabit olẽtes,
Si superãt fœtus, pariter frumẽta sequẽt,
Magna(que) cũ magno ueniet tritura calore
At si luxuria foliorũ exuperat umbra,
Nequicquam pingues paleæ teret areá culmos.

Terremotus & locustę sæpe pestis, frequentius sterilitatis causæ manifestæ &

effi

efficaces fuerunt. Piſcium abundantia ſterilitatem nunciat.ab humidi enim cō-pia fiunt piſces:triticum autem ab humido temperato. Sic tritici ubertas ratione contraria,paucos piſces facit.

Eclipſes ſolis præſertim magnæ, ſi in florentem ſegetē inciderint, eo anno ſtipulæ abſq; granis colligūtur: & maxime fit illud ſi ſol exoriens deliquiū patiatur: cauſam uide ſi uis in Commentarijs Cardani in 2.De iudicijs Ptol.comm. 51.

Auium greges relictis inſulis & nemoribus,agros, uillas uel urbes frequentare uiſi, & graculi turmatim ſyluis ualedicere itidem conſpecti: ſterilitatem, ac triſte neſcio quid antiquis ſemper indicarunt.

T

TErræmotus eſt paſſio ſeu affectio, qua terra mouetur,facta à uentis ſeu uaporibus ſiccis in terrā incluſis, & à calore ſolis calefactis atque impulſis.Fiunt magis in uere & autumno quàm in æſtate aut hyeme,ut in uentis dicetur.

Terremotus in poſterū quoq; dira portendit, & in primis peſtilentiam præſagit famemq; & bella deinceps. At uerius di-

xero nihil portēdere futuri, ſed illū ex naturæ neceſſitate ſuo tēpore perfici, ac ob putridos exhalatos uapores aerem inficere & herbas & fructus, atq; inde homines inficiuntur. Inter ſigna futuri motus eſt cælum ſilens, tempeſtates ſopitę, & in puteis aqua turbidior fœdiq; odoris. Eſt & in cælo ſignum pręcedens futuro motu, tenuis ſcilicet linea nubis, in longum porrectæ ſpacium. Exiſtunt maximi motus in ſolis lunęq; defectu: ſed in hac re ſolis defectus potentior eſt. Durat aliquando terræmotus duos annos, aliquādo ante quadraginta dies ceſſat: nam ſi ſecundo die acceſſerit, nō deſinet uſq; ad 40. quos ſi tranſierit, ad unū uel ad duos uſq; annos accidet, uel etiā tres, ut inquit Auerr. Potentiſſimum aduerſus hanc luem remediū eſt, degere in regionibus ad ſeptemtrionem uergentibus, maximeq; in his quæ climate ſiue ſegmento ſeptimo continentur, ubi uel nulli uel rari motus exiſtunt. Vis eſſe liber & tutus à terrę tremore, aliiſq; id genus caſib. periculoſiſſimis: ſit tibi animus contemptor mortis, ſit mens impauida leti. hoc uerò aſſequeris

ris uiua in Christum dominum fide, quæ per dilectionem operatur. Media uerò uel remedia uniuersalia sunt primo de loco fugere (si potes) ubi non sit terræmotus, ut supra dixi: particularia autem sunt sub terris cloacas cuniculosq; & crebros specus facere: præconceptum enim spiritum exhalant. Tutissimi sunt ædificiorũ fornices siue testudines: anguli quoq; parietũ, pontes alterno pulsu renitente, parietes latericio lapide facti minore quatiuntur noxa. Remediũ autem contra pestem est, terręmotus tempore dormire in alto, non in terrenis, à quibus pestilentes exhalationes manant. Terræmotus uniuersalis in tota terra esset supernaturalis: quoniam cùm non fiat nisi ex exhalationibus à sole congregatis in uno loco, nõ dispersim mouentur illę, sed unitim eo in loco, & circumuicino.

Tonitrua matutina & hyemalia, uentum significant & aquas: meridiana, imbrem. Tonitrua nouissimæ horæ diei; ingentem maris tempestatem, uel iram cælestem demõstrant. æstate si minus tonet quàm coruscet, pluuiam significat. Toni

trua æstiua in meridie & uespere, aquosum signum.

Tonitruum est, partium aeris sibi cum impetu concurrentium sonus.

Hermes cælestium rerum obseruator tradit, Si Ianuario tonauerit, eo anno in ea regione uentos ualidos portendere, atq; fertilitatem. Si Februario, multorũ mortem, præcipue diuitum. Si Martio, uentos ualidos, fertilitatem, & popularia bella. Aprili uerò bonum & iucundum annum. Maio autem famem & inopiã. Iunio fertilitatem. Iulio bonam & utilem annonam. Augusto reip. prosperitatem, sed hominum uarios morbos. September fertilitatem, sed potentium cædes. October ualidum uentũ, annonæ ac fructuum copiam. Nouember frumenti copiam, & annonæ iocunditatem. December deniq; si tonauerit, annonæ copiam, & in populo pacem præsagire asserit. Plinius si in cubatu tonuerit, oua perire, sed hoc uniuersaliter negant mulieres.

Talpæ si plus solito in terram operentur in minutis partibus fractam, pluuiam indicant.

Vesper-

VEspertiliones si citius in uespere & in maiori eorum quantitate uolant quàm solebant, signum est caloris & serenitatis futuræ proximæ diei. Et hoc etiã de crabronib. intellige, qui tamen si quasi intrantes & se occultantes sint foraminibus, tempestatem significant.

Vermes terreni interrumpentes trifolia (nam ea cõmuniter non ingrediũtur) significant tempestatem.

Vermes exeuntes à terra, pluuiam significant.

Vermes qui dicũtur centipedes, multi in numero reptantes, aquam indicant.

Ventus est exhalatio calida & sicca, à sole facta, quę impetuose à frigiditate mediæ regionis aeris propellitur.

Auster flat cùm oriuntur Vergiliæ, id est mense Maij. Aquilo flat oriente Orione, quod fit die sequenti ad ortum Caniculę. Fauonius flat mense Februarij cùm Fidicula occidere incipit: cõfirmatur autem cingulo seu zona Orionis emergente, id est circa decimum Februarij, inde aperitur terra pullulareq; incipit.

Obseruarunt mathematici quoties Iu-

piter fuerit Lunæ coniũctus, nouos uentos nasci: quoties etiam luna cancrũ peragrat, mouere uẽtos. Quod si luna Iouem petit in cancro, uentorum flatus exoriri sine dubio uidebis. Præterea si sol (ut dicunt) fuerit in capricorno, & luna in scorpio, uel capricorno, uel tauro, aut uirgine, frigidissimos uentos concitat. Idem sol etiam efficit, si in aquario & Saturnus in opposito, luna alterum horum respiciente. Dicunt & Sat. in signo terreo retrogradum uentos sedare. Similiter & Martem. sed hęc astrologis relinquo, et secundum physicos assero nec temporibus maxime frigidis, nec maxime calidis spirare uẽtos, sed temporibus inter hæc medijs. Particulatim uerò uẽti spirare solent mane & uespere: nam in meridie ob solis caliditatem maiorem cessant. in media nocte propter maximam frigiditatem extinguuntur. Si ab aurora flare incipiunt uenti, durant magis. auster non incipiens, sed desinens, imbrem affert, quoniam incipiente adhuc aer calidus est, cùm è loco calido spiret.

Rubedo circa solem & lunam, uentorum

rum est signum. Æstate ubi coruscationes & tonitrua, inde uentus fortis spirat. Hyeme uerò & autumno coruscationes sedant uentos: & quanto tonitrua & coruscationes fortiores sunt, tãto magis uentos sedant. Somnium hominũ si fuerit de auibus, proximo die certum uentorum signum esse dicunt.

Hyeme uenti circa auroram spirant, æstate uerò circa occasum. Hyeme à parte orientali, æstate à parte occidentis. Si Ethesię, qui temporales boreę dicuntur, multo tempore flauerint, & autũnus est uentosus, tranquillam hyemem nunciãt. Sin autem autumnus est tranquillus, uentosa hyems erit. Auster, Sirochus & Garbinus pluuias adducunt.

Obseruarunt antiqui primam Ianuarij noctem: nam si serena erat sine pluuia, & tranquilla sine uento, annus futurus, plerunque bonus erat. Si cum uento orientali, pecoribus erat perniciosus. Si cum occidentali, regibus mortiferus erat. Si cum meridionali, populus moriebatur. Si autem nox illa cum septemtrionali uento emergeret, futurus annus cen

ſebatur ſterilis. Nolo hic morborum prognoſtica ex quatuor anni temporib. adducere, quæ quilibet ex Hippocrate & Galeno tertia ſectione Aphoriſmorũ ſcire facile poteſt, Aph. 11. 12. 13. & 14. atq; alibi.

Si unum anni tempus fuerit ſerenum, & ſiccum, oportet alterũ eſſe pluuioſum: ut ſi autũnus eſt ſerenus & ſiccus, hyems eſt pluuioſa. Si præcedens annus eſt ſiccus (cùm in ſiccitate eleuentur uapores) ſequens eſt humidus. Similiter contrà, ſi unum tempus fuerit pluuioſum, ſequens erit ſiccum: quia oportet humidum surſum ductum redire, aliter non ſeruaretur elementorum æqualitas. & humidũ deorſum latũ oportet ſurſum reuerti, ut ſeruetur (ut dixi) æqualitas & proportio.

Vnus & idem uentus contrarios effectus facere poteſt, & primarios & ſecundarios, & per ſe unum, aliud per accidẽs: nam Eurus à principio quidẽ ſiccus eſt, finiens autem aquoſus. Boreas per ſe frigefacit, per accidens autem (calidũ contrectando) calefacit.

Venti ualidi omnes refrigerant & exſiccant

ſiccant & ſerenitatem pariunt: imbecilles calefaciũt & humectant, pluuias item gignunt.

Venti incipiũt cum ſole & oriente luna. Si autem oriente ſole & luna ceſſent, diſtenduntur uenti. Luna diminuta, fiunt magis uenti. Diuturniores autem & fortiores uenti fiunt, qui incipiunt in die quàm qui in nocte. Quando Boreas nubes multas mouet flans, magnam ſerenitatem ſignificat. Eurus ſolus flans, ad ſe trahit nubes. Venti orientales ſunt ſicci, propter uaporum combuſtionem à ſole factam, ideo ſiccitatem producunt. Occidentales humectãt propter uapores craſſos à ſole relictos nocturno tempore. Pluuia cita præſcitur per magnã nubem orientem ab illa mundi parte à qua uenti flant: & quanto intenſior ac maior fuerit nubes, tanto citius & certius futuræ & citæ pluuiæ ſignum eſt.

Auſter cum atrocius flauerit, & poſtmodum Boreas flare incipiat, ſignum eſt magnæ tempeſtatis, & maxime in mari.

Coruſcationes cum uento boreali, pluuiam ſignificant.

Toni-

Tonitrua cum orientali uento uel occidentali, pluuiam uel tempestatem ualidam ostendunt.

Annus Borealis melior est Australi. ijdem uenti præcedente aere sicco faciũt pluuiam: præcedente humido pluuias.

Africo Euroq; uento flante, tum magis, tum maiora monstra præ cæteris temporibus somniare solemus, maxime si eò tunc humiditas in corpore modum excedit. Huiusmodi tamen flatus ad plantarũ auctionem nimium præstant: pulicibus etiam & muscis, reliquisq; istius generis animantibus naturæ nostræ infestis, maximo adiumento sunt. Purgationẽ quoq; cum his uentis assumere, bonum est: tũc enim membra laxa sunt, & medicinæ cedunt, quã Aquilo magnopere cõprimit.

Vitreis corporibus ac parietibus perpolitis uel ligno & ferro uapidum nescio quid, & ueluti roridũ hærere consequentibus diebus aliquot, absq; manifesta causa: si uidebis, & lacrymabile quiddam, saltem de superficie pre se ferre: pluuiã intra breue tempus adfuturam, haud dubiè expectabis.

Vultur

Vultur, Germanicè hasengeir, locum futuro bello septem dies antequam pugna committatur, præuidet, in eamq́ꝫ partem in qua alterutra pars succumbet, respectat. Quamobrem reges olim speculatores solebant præmittere, qui renunciarent ad quamnã partem uultures prospicerent. Ait quoqꝫ Plinius lib.xl. Vultures cadauera futura & præsentia præsentire.

Vacca in cælum suspiciens, & captans naribus auras, pluuiam præsagit,

Z

ZOnæ sericæ magis aridæ quàm soleant, pluuiam significant.

Zonæ pelliceæ, corrigiæ item, & similes ligaturæ solito contractiores redditę: adhæc musicorum instrumentorum subtensæ fidiculæ ruptim dissilientes, pluuię signa confirmabunt: nam ex prępuia aeris humiditate intendunt̃, ac ita facilius rumpuntur. Sed longissimum foret ac pręter scopum, hic omnium effectuum uelle causas reddere.

LECTORI.

MEminerit ſyncerus lector, quòd ut omnis non fert omnia tellus, ita omne ubiq; non dat mortalibus omnia cælum. Erit itaque de conſtitutione aeris iudicium ad eum duntaxat horizontem referendum, in quo ſigna narrata apparebunt. Optimũ inſuper eſt, ſignum ſigno coniungere, & pluribus in unum conſpirantibus hærere.

VNDECIM SIGNA MOTVS terræ, ex Antonio Mizaldo, eadem ferè cum superius dictis à nobis.

1 ECLIPSIS.

EGIO ad quàm umbra eclipsis luminarium cõuertitur, terræmotui obnoxia esse plerunq; solet: idq; certius, si defectus ipse in cauda draconis continget. qui quanto maior erit & uniuersalior, tanto motus ualidior experietur: quanto minor, contrà.

2 SOL

Ante terræmotum sol diebus aliquot sine nube obscurus, & summa sub auroram cum frigore trãquillitas, necnõ post occasum (uigente serenitate) nubecula per aerem strictim ac longiuscule expor recta, sæpenumero apparuit.

3 NVBES

Ignita nubes, columnæ speciem in aere præ se ferens, Callistheni philosopho trepidationis terræ signũ uerissimũ exhibuit.

Aquæ

4 AQVAE

Puteorum & fontium aquas, ante terræ concussionem absq; manifesta causa turbidas fieri, & salsugine fœtore'ue aut alio ingrato minimeq; naturali sapore infici, primus explorauit Pherecides, Pythagoræ doctor.

5 TRANQVILLITAS

Summam tranquillitatem, & uentorũ silentium in regione terræ motui obnoxia, menses aliquot præcessisse, antiquis obseruatum est.

6 MARE

Nauigantes, futuros terræ motus coniectura non dubia sentire certum est, sine flatibus intumescente fluctu subito, aut quatiente icti. Contremiscunt & in nauibus posita, æquè quàm in ædificijs, crepituq; motum ipsum prænunciant.

7 NVBECVLA

Nubecula in modum lineæ, occasum uersus gracilis, oblonga & alba, terræ agitationem præcedere plerunq; est uisa: quo signo Anaximãder suas hisce de rebus predictiones serio Lacedęmonijs aliquando confirmauit.

8 AVES ET QVADRVPEDES

Aues cum quadrupedibus plerisq;, loca succussationi terræ peropportuna reliquisse, & nouas sedes, quò se ab ingruente iniuria uindicarent, quæsiuisse, tam est obseruationibus probatum quàm priscorum libris testatum.

9 SOL ET LVNA

Terræmotu aduentante, sol ac si delinqueret caliginosus; & colore quadantenus cũ Cynthia sorore ueluti sanguineo oblitus, à quamplurimis est conspectus.

10 MARE ET CAELVM

Nunquam intremiscunt terræ nisi sopito mari, cæloq; adeo tranquillo, ut uolatus auium non pendeant, subtracto omni spiritu qui uehit: nec unquam nisi post uentos, in uenas terræ, & cauernas occulto afflatu conditos.

11 SONVS

Præcedit motum terrę, & plerunq; comitatur sonus terribilis, murmuri, & mugitibus, aut clamori humano, armorũ'ue pulsantium fragori persimilis.

Addo ego duodecimũ signum, quod

est præapparens cometa: nullum tamen horum signorum ad terræmotum significandum sufficiens est: propterea si multa concurrunt, significatio certa est.

APPENDIX

DEsinunt tremores cùm uetus emersit: sin uerò durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunque & tardius, utpote cùm quidã annuo & bienni spacio durauerint. Septies & quinquagesies uno anno fuit. post austros, pręcipuę noxij sunt. Vna nocte in Asia xij. urbes periere. Fundata in palustris, uix terræmotus neq; terræ hiatus sentiunt. Specus & cuniculi ualent aduersus hæc. Locris & Crotona neq; pestem neq; terræmotũ habuit: Basilæa, utrumq;: nam tremuit olim pessimè die decimaoctaua Octobris anno domini 1356. ut uidere est in Cosmographia uniuersali Sebastiani Munsteri libro tertio pag. 408.

LIBROS PRAESAGIA habentes, hic indico

Albategni.
Alex. Aphrodiſæū.
Ant. Mizaldum.
Aratum.
Ariſtotelem.
Auicennam.
Aug. Niphū Sueſſ.
Bedā Angloſaxonē.
Cl. Ptolemæum.
Corn. Agrippam.
Corn. Celſum.
Columellam.
Diarium phyſicum.
Galenum.
Gu. Gratarolum.
Heſiodum.
Hippocratem.
Ioachimum Ring.
Macrobium.
Manilium.
M. Catonem.
Meſue.
Ouidium.
Platonem.
Plinium.
Proclum.
Raſin.
Themiſtium.
Theophraſtum.
Varronem.
Virgilium, &c.

Sic habes apud quos certas rerum futurarum prædictiones reperies, præſertim

Caloris,
Caliginis,
Corruptelæ,
Diluuij,
Fertilitatis,
Fulguris,
Fulminis,
Frigoris,
Gelu,
Grandinis,
Inopiæ,
Nebularum,

Niuis,	Penuriæ,	Tēpeſtatis,
Peſtis,	Roris,	Terræmotus,
Pluuiæ,	Serenitatis,	Tonitrui,
Pruinæ,	Siccitatis,	Ventorum.

Sed nullibi copioſius, certius, facilius, & ordinatius quàm hoc in libello.

PHYSIOGNOMICI LIBRI compendioſus index.

Dentium
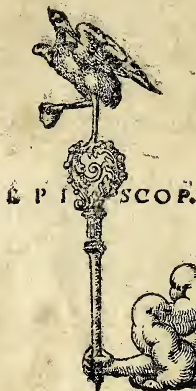
FINIS.

Errata inter excudendum sic corriges benigne lector.

Pag. 9. uersu 16. cæcitate atq; 16.24. nominatim appellabat. 35.13. bibitur per. 41.23. ligni aloes. 41.24. ammeos. 50.3. garyophyllorũ. 53.20. qua. 58.18. obscœna. 71.17. parabit. 89.8. hoc uniuersalẽ. 91.17. imminet. 166.10. calore. 167.23. libro 18. 195.13. secundum illud Hieremiæ. *203.21. uidetur. 207.21.* Arguit etiam. *208.4. considerabis locum ad quem. 208.13. uidere. 210. penult. fuerit. 218.17. ea reddit. 234. ult. indicat. 250. penul. concẽtrando. 253. 8. lib. x. cap. 6.*

Vbicunq; in libello De *memoria reperies lib. 1. med. intellige sesquilibram: ita per unc. 1. med. sesquiunciam: per drach. 1. med. sesquidrachmam.*

BASILEAE, APVD NICOLAVM EPISCOPIVM IVNIOREM, MENSE MARTIO. M. D. LIIII.

EPI SCOP.

[illegible]